

WWW.UNILIB.RS

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОД. XXVII

ОКТОБАР 1906

БРОЈ 10

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ ПЕТРА I

ОДЛИКОВАЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 3. октобра 1906 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, одликован је:

Орденом Св. Саве IV реда:

г. *Петар Стефановић*, свештеник вукоњски.

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 11 октобра 1906 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, одликован је:

Орденом Св. Саве IV реда:

г. *Љубомир Станојевић*, стални члан Српског Краљевског Народног Позоришта.

ДРЖАВНА АРХИВА

ПОСТАВЉЕЊЕ ОДБОРА ДРЖАВНЕ АРХИВЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 9 октобра 1906 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, а на основи чл. 13. закона о Државној Архиви, постављени су

за чланове Одбора Државне Архиве:

г.г. д-р *Драгољуб Павловић*, редовни професор Универзитета;
Јован Н. Томић, академик и библиотекар Народне Библиотеке;
Милан Ст. Марковић, начелник министарства правде;
Драгутин Милићевић, председник пореске управе;
Димитрије Поцовић, начелник министарства иностраних дела;

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Обрад Благојевић, начелник министарства унутрашњих дела;
 Васа У. Јовановић, инспектор министарства народне привреде;
 Бранко Петровић, руковалац ратне архиве, виши интендант ми-
 нистарства војног;
 Миливоје Ј. Пошовић, секретар министарства просвете и црквених
 послова, и
 Јездимир Л. Ђокић, секретар министарства грађевина.

БОГОСЛОВИЈА СВ. САВЕ

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 21 октобра 1906 године, на предлог господина Министра просвете и црквених по-
 слова, постављен је:

у Богословији Св. Саве: за суплента под уговором: г. *Дазар Т. Перовић*, кандидат Богословља Петроградске Духовне Академије.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 10 ок-
 тобра 1906 године, на предлог господина Министра просвете и црквених
 послова, постављени су:

у Реалци: за директора I класе: г. *Сава Антоновић*, професор
 треће београдске гимназије.

у Учитељској Школи у Алексинцу: за управитеља III класе:
 г. *Дука Јевремовић*, професор пожаревачке гимназије; за супленте; г.
Милош Р. Милошевић, писар Главне Контроле, по његову пристанку,
 и г. *Младен Милојковић*, пређашњи предавач.

у првој београдској гимназији: за суплента г. д-р *Владимир Ра-*
довановић, пређашњи писар министарства просвете и црквених послова.

у зајечарској гимназији: за суплента г. *Јосиф Цветановић*, кан-
 дидат Богословља Московске Духовне Академије.

у нишкој гимназији: за професора г. *Владимир Војиновић*, про-
 фесор зајечарске гимназије, по молби.

у ужичкој гимназији: за суплента г. *Милан Ђ. Милијашевић*,
 свршени ученик филозофског факултета.

у јагодинској гимназији: за професора г. *Ђура Милић*, професор
 зајечарске гимназије, по молби.

у чачанској гимназији: за суплента г. *Милан Бошковић*, кандидат
 Богословља Петроградске Духовне Академије.

у београдској вишој женској школи: за професора г. *Петар С. Протић*, професор прве београдске гимназије, по службеној потреби.

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 21 октобра 1906 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, постављени су:

у трећој београдској гимназији: за професора г. *Милун Ибровац*, професор крагујевачке гимназије, по молби.

у крагујевачкој гимназији: за професора г. *Петар Стокић*, професор јагодинске гимназије, по службеној потреби; и

за суплента г. *Јован Поповић*, кандидат Богословља Петроградске Духовне Академије.

у јагодинској гимназији: за директора и професора г. *Сретен Николић*, професор исте школе, по службеној потреби; и

за професора г. *Јосиф Стојановић*, професор крагујевачке гимназије, по службеној потреби.

у чачанској гимназији: за професора г. *Јован Јаворац*, професор крагујевачке гимназије, по службеној потреби.

ПЕНЗИОНОВАЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 9 октобра 1906 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, а по саслушању Министарског Савета, решено је:

да се г. *Владимир Зделар*, професор II београдске гимназије, на основи § 70. закона о чиновницима грађанског реда, стави у стање покоја с пензијом која му припада по годинама службе.

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 21 октобра 1906 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, а по саслушању Министарског Савета, решено је:

да се г. *Ђорђе Х. Нинић*, директор и професор јагодинске гимназије, по својој молби а на основи чл. 69. закона о чиновницима грађанског реда, стави у стање покоја с пензијом која му припада по годинама службе.

ОТПУШТАЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 10 октобра 1906 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, а по саслушању Министарског Савета, решено је:

да се г. *Љубомир Матић*, професор чачанске гимназије, отпусти из државне службе на основи члана 76. закона о чиновницима грађанског реда.

УВАЖЕЊЕ ОСТАВКЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 21 октобра 1906 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, решено је:

да се г. *Петру Нешићу*, супленту пиротске гимназије, уважи оставка, коју је поднео на државну службу.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ДУХОВНИ СУД ЕПАРХИЈЕ ЖИЧКЕ

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 28 октобра 1906 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, постављени су:

у духовном суду епархије жичке: за председника протојереј г. *Димитрије К. Михаиловић*, члан истог суда; и за члана: свештеник г. *Сретен Букчић*, секретар прве класе истог суда.

ПОСТАВЉЕЊА УЧИТЕЉА НАРОДНИХ ШКОЛА

На основу чл. 29., 30., 34. и 37. Закона о народним школама, на упражњена учитељска места господин Министар Просвете и Црквених Послова поставио је одлуком својом ПБр. 14341 од 16—IX—1906.

у округу београдском:

Љубомира Ранковића, свршеног ђака учит. школе у Рудовцима;
Глигорија Крушевчанића, учитеља из Лисовића у Мал. Иванчи;
Катарину Николићку, учитељицу из Мелнице у Губеревцу;
Драгу Поповићеву, учитељицу из Јабуковца у Бегаљци;
Светислава Богдановића, учитеља из Дучине у Сопоту;
Депосаву Матићеву учитељицу из Дучине у Конатицама;
Даницу Татићку, пређ. учитељицу из Дучине у Вел. Иванчи;
Јована П. Јовића, пређ. учитеља из Преслапа у Дражевцу;
Чедомира Ранковића, сврш. ђака учит. школе у Рожанцу;
Новицу Ђорђевића, сврш. ђака учит. школе у Дучини;
Војислава Дамњановића, сврш. ђака учит. школе у Лисовићу;
Милицу Филиповићеву, учитељицу из Каоне у Заклопачи.

у округу ваљевском:

Даницу Богдановићеву, учитељ. из Сараорада у Мионици;
Вићентија Станића, учитеља из Дубоке у Мар. Цркви;
Милорада Гојковића, учитеља из Осамије у Брежђу;
Милицу З. Стевановићеву, учитељицу из Јасикове у Скели;
Живана К. Поповића, учитеља из Врела у Јошеви;
Богољуба Јевтића, учитеља из Осечине у Радељеву;
Жарка Стојимировића, сврш. ђака учит. школе у Осечини.

у округу врањском:

Ангелину Панчићку, учитељицу из Пожаревца у Лесковцу;
Уроша Здравковића, сврш. ђака учит. школе у Власини;
Милутина Савовића, сврш. ђака учит. школе у Кални;
Даринку Иконићеву, пређ. учитељицу у Медвеђи;
Ружицу Стефановићеву, пређ. учитељицу у Јашуњи;

Душана Анђелковића, пређ. учитеља у Предејању;
Лазара Башовића, учит. из Старе Србије у Првонегу;
Владимира Филиповића, сврш. ђака учит. школе у Туларима;
Саву Љ. Живковића, свр. ђака учит. школе у Преслану.

у округу крагујевачком :

Стану Милосављевићеву, учит. из Каменице у Саранову;

у округу крајинском :

Борђа Поповића, учитеља из Јабуковца у Вратни;
Софију Петковићку, учит. из Јабуковца у Топоници;
Атанасија Витића, пређ. учитеља у Самариновцу;
Михаила Заставниковића, пређ. учит. у Мирочу;
Михаила Јанковића, сврш. ђака учит. школе у М. Јасикови;
Наталију Митровићку, учитељицу из Јарменовца у В. Каменици;
Божидара Митровића, учит. из Мироча у Вел. Каменици;
Петра Гајевића, пређ. учит. из Мироча у Прахову;
Данила Лучића, учитеља на расположењу у Рткову;
Лепосаву Лучићку, учитељицу на расположењу у Рткову;
Насту Михаиловићку, учит. из Ст. Србије у Малајници;
Јована Михаиловића, учит. из Ст. Србије у Малајници;
Радомира Поповића, свр. ђака учит. школе у Сипу;
Даринку Илићеву свр. ђака учит. школе у Сиколу;
Божидара Ж. Бранковића, сврш. матуранта у Вајузи;
Косту Николића, бив. учитеља у Клокочевцу;

у округу крушевачком :

Боривоја Д. Павловића, учит. из Лескова у Милутовцу;
Миливоја Исаковића, пређ. учитеља у Мајдеву;
Светомира Станковића, учитеља из Миљевића у Глободеру;

у округу моравском :

Љубицу Ж. Спасојевићку, учит. из Бигренице у Дубљу;
Борђа Поповића, свршеног ђака Учит. Школе у Секуруичу;
Лепосаву Борисављевићеву, сврш. учен. Учит. Школе у Драгову;
Даницу Костићеву, свршену ученицу Учит. Школе у Бигреници;

у округу нишком :

Божидара М. Загорца, учит. из Завоја у Доњ. Љубешу;
Даринку Алексићеву, учит. из Дубнице у Мозгову;
Наталију Радовановићеву, учит. из Слатине у Каменици;

у округу пиротском :

Милорада К. Живковића, сврш. ђака Учит. Школе у Сопоту;
Ружицу Наумовићеву, сврш. учен. Учит. Школе у Враћевшници;
Богдана Ерића, сврш. ђака Учит. Школе у Богдановцу;
Станоја Радосављевића, учит. у пензији у Осмакову;

Драгомира Панића, сврш. ђака учит. школе у Вел. Лукањи;
Драгутина Јовановића, сврш. ђака учит. школе у Студени;

у округу подринском :

Лепосаву Ф. Томићку, учит. из Бачевца у Грнчарима;
Живана Деспотовића, учит. из Јошан. Бање у Засавици;
Драгутина Андрејевића, учитеља на располож. у Вел. Реци;
Глигорија Поповића, учитеља из Ратара у Гор. Трешњици;
Драгињу Поповићку, учитељицу из Ратара „ „
Димитрија Фртунића, филозофа у Доњ. Трешњици;
Будимку Милојковићеву, сврш. учен. учит. школе у Каменици;

у округу пожаревачком :

Јелицу Ст. Јанковићку, учитељицу из Лесковца у Пожаревцу;
Јелену Петканићеву, учит. из Драгова у Осаници;
Саву М. Румелића, сврш. ђака учит. школе у Миријеву;
Срећка Миловановића, сврш. ђака учит. школе у Крвијама;
Димитрија Сотировића, учит. из Ст. Србије у Сигама;
Јелену Сотировићку, учит. из Ст. Србије у Сигама;
Душана Михаиловића, сврш. ђака учит. школе у Баричу;
Александра Петровића, сврш. ђака учит. школе у Кудрешу;
Живојина Стојановића, сврш. ђака учит. школе у Дубокој;
Милуна Ивковића, сврш. ђака учит. школе у Доброј;
Ђорђа Д. Ђорђевића, сврш. ђака учит. школе у Сени;
Милоша Јанковића, сврш. ђака учит. школе у Рановцу;
Петра Милетића, пређаш. учитеља у Рашанцу;
Станку Стојановићеву, сврш. ученицу учит. школе у Рашанцу;
Ђорђа Живковића, учит. у пензији у Лескову;
Видосава Стефановића, сврш. ђака учит. школе у Телији;
Милунку Живановићеву, сврш. учен. учит. школе у Каони;
Милицу Илићеву, сврш. учен. учит. школе у Ждрелу;

у округу рудничком :

Данила Милановића, сврш. ђака учит. школе у Шилопају;
Станију Костићеву, сврш. учен. учит. школе у Шилопају;
Милана Радојичића, сврш. ђака учит. школе у Јарменовцу;
Живку Делићеву, сврш. учен. учит. школе у Брајићима;
Светислава Дугалића, сврш. ђака учит. школе у Драгољу;
Јулку Радовановићеву, сврш. учен. учит. школе у Јарменовцу;

у округу следеревском :

Даницу Илићку, учитељицу из Мионице у Сараорцима;
Ивана Алексијевића, учитеља из В. Плана у Радицу;
Лазара Ђурчиновића, учит. из Ратара у Суводолу;

у округу тимочком :

Драгољуба Илића, учит. из Драгуше у Кривељу;
Дивну Д. Илићку, учит. из Драгуше у Кривељу;

Драгутина Вукотића, учит. из Сикола у Гор. Бел. Реци;
 Вукосаву Д. Вукотићку, учит. из Сикола у Гор. Бел. Реци;
 Миливоја Аврамовића, сврш. ђака уч. шк. у Оснићу;
 Милицу Степановићеву, сврш. ђака уч. шк. у Бучју;
 Љубицу Петровићеву, сврш. ђака уч. шк. у Валакоњу;
 Наталију Тодоровићеву, сврш. ђака уч. шк. у Шарбановцу;
 Милицу Јаковљевићеву, сврш. ђака уч. шк. у Крив. Виру;
 Наталију Радосављевићеву, сврш. ђака уч. шк. у Доњ. Каменици;
 Јелицу Петровићеву, сврш. ђака уч. шк. у Ласову;
 Илију Тодоровића, сврш. ђака уч. шк. у Алдинцу;
 Живана Радојковића, сврш. ђака уч. шк. у Врбовцу;
 Милана Р. Степановића, сврш. богослова у Кожељу;
 Даницу Савићеву, сврш. учен. уч. школе у Житном Потоку;
 Владислава Петковића, свршеног гимназиста у Прайти;
 Драгу Кандићеву, сврш. учен. учит. школе у Подгорцу;
 Бошка Пилетића, учит. из Гор. Матејевца у Брестовцу;
 Анку Пилетићку, учит. из Гор. Матејевца у Брестовцу;
 Душана Цветковића, сврш. ђака учит. шк. у Оштрељу;
 Ружицу Јоксићеву, сврш. ђака уч. шк. у Слатини;
 Христину Симићеву, сврш. ђака уч. шк. у Дубници;
 Даницу Костићеву, сврш. ђака уч. шк. у Бигреници.

у округу топличком :

Божицара А. Поповића, у Драгуши;
 Никосаву Милосављевићеву, у Драгуши;
 Живојина Савића, сврш. ђака уч. шк. у Добром Долу;
 Драгутина Милутиновића, сврш. ђака уч. шк. у Доњ. Црнатову;
 Радојку Цвијановићеву, сврш. ђака уч. шк. у Рачи;
 Роксанду Кречковићку, учитељицу у пенз. у Блацу;
 Добрилу Живковићеву, учитељицу у пенз. у Метовници.

у округу чачанском :

Живка Петковића, свршен. гимназисту у Миланци;
 Лазара П. Ђорђевића, свршен. богослова у Мрсаћу;
 Милорада М. Чолића, пређаш. учитеља у Павлици;
 Милоша Ранковића, сврш. богослова у Студеници;
 Љубинку Матићеву, сврш. учен. уч. шк. у Врдилама;
 Ленку Марковићку, учит. у пензији у Рашкој;
 Милеву Шкрљићку, учит. на расположењу у Краљеву;
 Светислава Јовановића, сврш. ђака уч. шк. у Јошан. Бањи.

у округу ужичком :

Радомира Алексића, сврш. ђака учит. шк. у Латвици;
 Филипа Тошовића, сврш. ђака учит. шк. у Каленићу;
 Љубицу Башићеву, сврш. ђака учит. шк. у Бачевцима.

На основу л 37. закона о народним школама Господин Министар Просвете и црквених послова одлуком својом поставио је на упражњена учитељска места за наставнике :

у округу београдском :

а) по молби

Саву Ђурића из Драгова, окр. морав. у Арнајево;
 Марију Ристивојевићеву из Милутовца окр. крушевачког у Вел. Иванчу;
 Наталију Карамарковићеву из Медвеђе окр. крушевачког у Вел. Иванчу;
 Катарину Милосављевићку из Дражња окр. београд. у Врчин;
 Драгу Поповићеву из Јабуковца окр. крајински у Губеревац;
 Михаила Димића из Барајева окр. београдског у Дражањ;
 Исака Израилевића са Чукарице окр. београдског у Рушањ;
 Даринку Ђосићку из Лазнице окр. пожарев. у Вељин;

б) по службеној потреби

Вићентија Ђировића из Смрдљиковца окр. београдског у Крушевицу;

у округу ваљевском :

а) по молби

Ружицу Мијатовићеву из Оштреља окр. тимочког у Бањане;
 Бошка Миловановића из Осечине окр. ваљевског у Брежђе;
 Велимира Јоксића из Лознице окр. подринског у Баталаге;
 Николу Милосављевића из Каменице окр. ваљевског у Ваљево;
 Војина Радосевића ив Миљевића окр. пожарев. у Крчмаре;
 Јована Тодоровића из Тврдојевца окр. ваљевског у Лесковице;
 Николу Даничића из Осечине окр. ваљевског у Осечину;
 Марка Крстића из Нереснице окр. пожарев. у Рајковић;
 Љубомира Ивковића из Тудара окр. ваљевског у Тударе;
 Богољуба Трифуновића из Радљева окр. ваљевског на Уб;
 Десанку Косановићеву из Брзана окр. крагујевачког на Уб;
 Пауна Протића из Лесковице окр. ваљевског у Каменицу;

б) по службеној потреби

Педагогију Нинковићеву из Јадр. Лешнице окр. подринског у Лесковицу;
 Николу Јовића из Пиромана окр. ваљевског у Пироман;
 Божидара Радојичића из Боговађе окр. ваљевског у Поћуту;
 Даницу Ђурићеву из Орида окр. подринског у Радљево;

у округу врањском :

а) по молби

Милана Јовановића из Рупља окр. врањског у Војник;
 Зорку Пешићку из Разгојне окр. врањског у Бунушу;
 Петра Пешића из Ђелија окр. нишког у Бунушу;
 Манојла Сентића из Првонега окр. врањског у Буштрањ; ✓

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Јосифа Митровића из Камбелевца окр. пиротског у Губеревац;
Добривоја Тасића из Косанчића окр. врањског у Косанчић;
Добривоја Стевановића из Пиромана окр. ваљевског у Лапотинац;
Браниславу Пржићку из Лесковца окр. врањског у Лесковац;

б) по службеној потреби

Јудијану Кнежевићеву из Печењеваца окр. врањског у Разгојну;
Чедомира Марковића из Власине окр. врањског у Руње;

у округу крагујевачком

а) по молби

Милана Миљковића из В. Крсне окр. смедеревског у Бању;
Доброславу Ђорђевићеву из Рибара окр. моравског у Брзан;
Зорку Маринковићеву из Јабланице окр. тимочког у Г. Треш-
њици.

Живмира Бабића из Д. Љубеша окр. нишког у Загорицу;
Петра Милосављевића из Голупца окр. пожаревачког у Блоку;
Арсенија Недића из Вранова окр. смедеревског у Коњаре;
Софију Вујићеву учитељ. у пенз. у Крагујевац;
Душана Н. Илића из Дубнице окр. моравског у Љубичевац;

б) по службеној потреби

Јелену Мацаревићку из Грошнице окр. крагујев. у Блазнаву;
Даринку Михаиловићку из Божурње окр. крагујев. у Мирашевац;

у округу крајинском :

а) по молби

Александра Лукића из Самариновца окр. крајинског у Брусник;
Зорку Лучићку из Голубиња окр. крајинског у Вољетин;
Милеву Шундићку из Јашуње окр. врањског у Корбово;
Јакова Тасковића из Костола окр. крајинског у Србово;

б) по службеној потреби

Ђорђа Поповића из Јабуковца окр. крајинског у Клокочевац;
Афродиту Поповићку из Чубре окр. крајинског у Горњане;
Мирка Поповића из Чубре окр. крајинског у Горњане;
Драгишу Антонијевића из Гунцата окр. крагујев. у Прахово;
Наталију Ђорђевићеву из Кладова окр. крајинског у В. Јасикову;

у округу крушевачком :

а) по молби

Милана Димитријевића из Д. Видова окр. моравског у Брчин;
Михаила Павловића из Милутовца окр. крушев. у В. Дренову;
Јована Радовића из Бунуше окр. врањског у Коњухе;
Параскеву Радовића из Бунуше окр. врањског у Коњухе;
Катарину Јовићеву из Милутовца окр. крушевачког у Милутовац;
Даницу Ђорђевићку из Милутовца окр. крушевачког у Медвеђу;

Станка Станојевића из Појате окр. крушевачког у Ражањ;
 Магдалену Михајловићку из Рековца окр. моравског у Трстеник;
 Драгољуба М. Ракића из Рујишта окр. крушевачког у Трнову;

б) по службеној потреби

Аксентија Милутиновића из Падежа окр. крушев. у Брезовицу
 Драгу Војиновићеву из Александровца окр. крушев. у Брус;
 Зорку Ошко из Милошева окр. моравског у Милутовац;
 Милеву Дедовићку из Тропоња окр. крушевачког у Ратаје;
 Драгу Грујићку из Паша окр. крушевачког у Рујиште;
 Јована Грујића из Паша окр. крушевачког у Рујиште;

у округу моравском:

а) по молби

Младена Вукићевића из Д. Катунa окр. морав. у Бедушић;
 Босиљку Димићеву из Голупца окр. пожар. у Багрдан;
 Драгутина Павловића из Буљана окр. морав. у Буљане;
 Јелену Јовановићеву из Гор. Б. Реке окр. тимочк. у Деоницу;
 Живојина Николића из Грабовице окр. морав. у Глоговац;
 Тошу Милојевића из Миланце окр. чачан. у Маскар;
 Милана Радовића из Д. Сабанте окр. крагуј. у Пчелицу;
 Живадина Митровића из Буљана окр. морав. у Рашевицу;
 Чедомира Максимовића из Тијања окр. чачан. у Свилајинац;
 Милоја Спасића из Паланке окр. смед. у Рековац;
 Смиљану Суботићеву из Осанице окр. пожар. у Опарић;
 Светолика Милосављевића из Батинца окр. морав. у Црквенац;

б) по службеној потреби

Живојина Живковића из Деонице окр. морав. у Батинац;
 Саву В. Поповића из Тропоња окр. крушев. у Бељаку;
 Божидара Поповића из Бунара окр. морав. у Крушар;
 Живојина Прокића из Церовца окр. крагуј. у Рибаре;

у округу нишком:

а) по молби

Петра Борђевића из Свилајинца окр. морав. у Алексинац;
 Драгињу Борђевићку из Шарбановца окр. тимоч. у Врмцу;
 Живојина Борђевића из Оснића окр. тимоч. у Врмцу;
 Милутина А. Милутиновића из Крив. Вира окр. тимочког у Јошаницу;
 Станка Петровића из Лиџа окр. нишког у Лиџе;
 Десанку Мојашевићку из Мозгова окр. нишког у Ниш;
 Даринку Милошевићеву из В. Иванче окр. београд. у Островицу;
 Зорку Петровићеву из Ласова окр. тимочког у Соко-Вању;
 Крсту Поповића из Сопота окр. пиротског у Студену;

б) по службеној потреби

Војислава Марковића из Милушинаца окр. нишког у Келије;

у округу пиротском :*а) по молби*

Јордана П. Илића из Топлог Дола окр. пиротског у Дојкинце;
 Мијаила Игњатовића из Савинца окр. рудничког у Јал. Извор;
 Вукосава Лутовац из Богдановца окр. пиротског у Крупац;
 Јордана А. Илића из Д. Каменице окр. тимочког у Рсавце;
 Наталију Петровићку из Раснице окр. пиротског у Суково;

б) по потреби службе

Милана Поповића из Клисуре окр. пиротског у Топли Дол;

у округу подринском :*а) по молби*

Александара Ђорђевића из Бајевца окр. ваљевског у Бадовинце;
 Јелицу Ђорђевићку из Бајевца окр. ваљевског у Бадовинце;
 Милана Бурића из Драгинца окр. подринског у Врањску;
 Синошу Протића из Јаловика окр. подринског у Вукошић;
 Петра М. Јовановића из Митровице окр. подринског у Богатић;
 Сретена Ивановића из Суводола окр. пожаревачког у Десић;
 Милицу Крстовићеву из Грнчара окр. подринског у Јаловик;
 Живана В. Поповића из Врела окр. ваљевског у Јошеву;
 Косту Божовића из Шеварица окр. подринског у Причиновић;
 Милана Бешњаковића учитеља у пенз. у Раденковић;
 Драгољуба Јовановића из Комирића окр. подринског у Цветуљу;
 Живку Ј. Пилетићку из Видровца окр. крајинског у Црну Бару;

б) по службеној потреби

Милана Станојевића из Прњавора окр. подринског у Драгинац;
 Јована Пешића из Бановог Поља окр. подринског у Костајник;
 Косту Загорца из Шапца окр. подринског у Митровицу;
 Милана Љ. Поповића из Беле Цркве окр. подринског у Радаљ;

у округу пожаревачком*а) по молби*

Саву Милојковића из Миријева окр. пожарев. у Батовац;
 Душана Костреша из Липовца окр. нишког у Витовницу;
 Анту Чоашевића из Бискупља окр. пожаревачког у Дољашницу;
 Даринку Петронијевићеву из Лесковице окр. ваљев. у Голубац;
 Љубомира Јоцића из М. Крсне окр. смед. у Кожегин;
 Живку Миљковићеву из Рашанца окр. пожарев. у Кнежицу;
 Драгутина Поповића из Јасикове окр. пожарев. у Нересницу;
 Николу Алексића из Берања окр. пожарев. у Петку;
 Михаила Ристића из Глоговца окр. морав. у Породин;
 Милицу Рајичићеву из Четережи окр. пожарев. у Породин;
 Драгољуба Радовановића из Кучева окр. пожарев. у Рам;
 Даницу Тодоровићку из Петровца окр. пожарев. у Рашанац;
 Ангелину Пауновићеву из Пожеге окр. ужичк. у Смољинац;
 Ђорђа Медурића из Радинца окр. смед. у Смољинац;

Јерину Ракићеву из Кушиљева окр. пожар. у Четереж;
 Лепосаву Турчићеву из Божевца окр. пожар. у Шапине;
 Светомира Недељковића из Мироча окр. крајин. у Старчево;
 Јована Богдановића из Затоња окр. пожар. у Пожежену.

б) по службеној потреби

Светозара Богдановића из Жагубице окр. пожаревачког у Берање;
 Милеву Мунижабићку из Жагубице окр. пожаревачког у Влаоле;
 Владимира Петровића из Каменова окр. пожаревачког у Влаоле;
 Даринку ШUTOвићеву из Умчара окр. београдског у Дубоку;
 Драгу Ковачевићку из Умчара окр. београдски у Дубоку;
 Љубомира Ковачевића из Умчара окр. београдског у Дубоку;
 Митра Трифуновића из Ракиња окр. пожаревачког у Изварицу;
 Љубисава Поповића из Вишевца окр. крагујевачког у Јошаницу;
 Милицу Младеновићеву из Крепољина окр. пожарев. у Лазницу;
 Катарину Николићеву из Божевца окр. пожаревачког у Мелницу;
 Милана Вељића из Жабара окр. пожаревачког у Миријево;
 Станимира Станковића из Вранића окр. београдског у Миљевић;
 Радована Богдановића из Рајковца окр. београд. у Мишљеновац;
 Милорада Гојковића из Црниљева окр. подринског у Осаницу;
 Ивана Алексијевића из В. Плана окр. смедеревског у Рашанац;
 Недељка Степановића из М. Крчмара окр. крагујевач. у Рибаре;
 Марка Б. Крстића из Нереснице окр. пожаревачког у Сену;
 Милутина Магазиновића из Кораћице окр. београдског у Бусур.

у округу рудничком:

а) по молби

Бошка Миловановића из Осечине окр. ваљевског у Бањане;
 Милорада С. Ђурића из Мојсића окр. рудничког у Бресницу;
 Марину Кишплатићеву из Бегановице окр. рудничког у Бруницу;
 Драгутина Зисића из Гуче окр. чачанског у Љубић;
 Роксанду Зисићку из Гуче окр. чачанског у Љубић;
 Бранислава Обрадовића из Љубића окр. рудничког у Миоковце;
 Љубишу Ј. Пурића из Миоковаца окр. рудничког у Миоковце;
 Драгомира Ајдачића из Ивањице окр. чачанског у Прањане;
 Босиљку Ајдачићку из Ивањице окр. чачанског у Прањане;
 Срећка Ђурића из Атенице окр. чачанског у Трешчу.

у округу смедеревском:

а) по молби

Ангелину Мрав из В. Врбнице окр. крушевачког у Азању;
 Јефту Мрав из В. Врбнице окр. крушевачког у Азању;
 Светодика Вуксановића из Љубичевца окр. крагујевачког у Дубону;
 Зорку Ђерамилац из Рабровца окр. смедеревског у Кусадак;
 Љубомира Андрејевића из Воџица окр. смедеревског у М. Орашје;
 Данила Радића из Кожеља окр. тимочког у Н. Аџбеговац;
 Глишу Јовановића из Глибовца окр. смедеревског у Паланку;
 Христину Јовановићку из Глибовца окр. смедеревског у Паланку.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

б) по потреби службе

Ивана Николића из Заблаћа окр. чачанског у Глибовац;
Персиду Ив. Николићку из Заблаћа окр. чачанског у Глибовац.

у округу тимочком:*а) по молби*

Гоманију Јовановићку из Дубнице окр. тимочког у Васиљ;
Олгу Лазићку из В. Дренове окр. крушевачког у Валакоње;
Светозара Лазића из В. Дренове окр. крушевачког у Валакоње;
Загорку Стојановићку из Књажевца окр. тимочког у Књажевац;
Живку А. Ђорђевићку из Валакоња окр. тимочког у Лесковац;
Драгутина Младеновића из Буџа окр. тимочког у Лесковац;
Михаила Димитријевића из Шарбановца окр. тимочког у Лесковац;
Драгутина Симића, из Брестовца, окр. тимочког у Шљивар;
Даринку Брајковићеву, из Дубнице, окр. тимочког у Планиницу.

б) по потреби

Милорада Младеновића, из Азање, окр. смедерев. у Брестовац;
Драгу Милојевићку, из Ковачевца, окр. смедеревског у Буџе;
Тихомира Милића, из Дубља, окр. крушевачког у Врбовац;
Живојина Стојадиновића, из Зоруновца, окр. тимоч. у Коњељ;
Даринку Алексићеву, из Добрујевца, окр. нишког у Дубницу;
Светозара М. Поповића, из Рибара, окр. крушевачког у Оснић;
Радисава Пешића, из М. Извора, окр. тимочког у Ошљан;
Загорку М. Стаменковићку, из Брестовца, окр. тимоч. у Оштрељ;
Даринку Атанасковићеву, из Багрдана, окр. морав. у Подгорац.

у округу тимочком:*а) по молби*

Милутина Здравковића, из Косанчића, окр. врањ. у Житни Поток;
Апостола Васића, из Бакуса, окр. тимочког у Мекиш;
Милутина Филиповића, из Бусура, окр. пожарев. у Облачину;
Богдана Мучалицу, из Д. Дола, окр. тимочког, у Рачу;
Душана Ђ. Петровића, из Грабовнице, окр. тимочког у Туларе.

б) по службеној потреби

Данила Аксентијевића, из Балајинца, окр. тимочког у Добри До.

у округу ужичком:*а) по молби*

Живојина Алексића, из Личја, окр. нишког у Бреково;
Милету Станојевића, из Гостиља, окр. ужичког у Гостиље;
Драгомира Милошевића, из Пилице, окр. ужичког у Мачкат;
Лепосаву Кушићку, из Ариља, окр. ужичког у Пожегу;

б) по службеној потреби

Милицу Јовановићку, из Б. Баште, окр. ужичког, у Рогачицу.

у округу чачанском

а) по молби

Филипа Јовичића, из Горачића, окр. чачан. у Доњу Краварицу;
 Василија Радичевића, из Мрсаћа, окр. чачанског у Каону;
 Љубомира Циврића, из Ласца, окр. чачанског у Каону;
 Драгољуба Оцокољића, из Лисе, окр. чачанског у Лазац;
 Христифора Васовића, из Брезове, окр. чачанског у Каменицу;
 Радована Николића, из Ковиља, окр. чачанског у Косовицу;
 Косару Красојевићеву, из Ђњажевца, окр. тимочког у Краљево;
 Светолика Нешића, из Краљева, окр. чачанског у Краљево;
 Марију Цукавчеву, из Рак. Баре, окр. пожарев. у Прилипац;
 Милеву Обрадовићку, из Љубића, окр. рудничког у Чачак.

б) по службеној потреби

Анђелију Вељићку, из Жабара, окр. пожаревачког у Жичу;
 Перишу Ђорђевића, из Међуречја, окр. чачанског у Тијање.

РАДЊА ГЛАВНОГА ПРОСВЕТНОГА САВЕТА

936. РЕДОВНИ САСТАНАК

29. септембра 1906. год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник д-р Петар Л. Вукићевић; редовни чланови: д-р Драг. М. Павловић, Васа Димић, Јован Н. Томић, Павле Поповић, д-р Чед. Митровић, д-р Душан Рајић и Петар А. Типа.

Пословој: Миладин И. Шеварлић.

I

Прочитан је и примљен записник 935 састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 25. овога месеца, ПБр. 14010 којим је спроведена Савету на оцену молба г. Стевана Маленковића, пређашњег суплента госпишке гимназије (у Хрватској), који је молио за место учитеља српског, латинског, грчког и немачког језика у нашим гимназијама.

Савет је одлучио: да г. Павле Поповић, редовни члан Савета, прегледа документа молиочева и да о њима Савету реферује.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 28. овога месеца, ПБр. 14344, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Светислав Обрадовића, професора крагујевачке гимназије, који је молио да се његова „Физика за више разреде средњих школа. Прва свеска: Механика, Топлота са Метеорологијом и Теорија таласања са Акустиком, са 196 слика у тексту“, коју је у рукопису поднео, о државном трошку одштамна за уџбеник у VII разреду гимназија и реалка.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Милан Дукић, професор I београдске гимназије, Максим Трпковић, професор београдске реалке, и д-р Милорад Поповић, доцент Универзитета, да ову књигу у рукопису комисијски прегледају, и да о њој Савету поднесу заједнички реферат.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 28. овога месеца, ПБр. 14434, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Стевана Чугурила, пензионара, који је молио да се оцени техничка израда његовог „Упутства за наставни поступак са букваром“, за које је Савет на 925. састанку 17. фебруара ове године дао мишљење: да се може препоручити за књижнице народних и учитељских школа и за помоћну књигу учитељима и учитељицама народних школа и ученицима и ученицама учитељских школа.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Љубомир М. Протић и Владимир Д. Стојановић, пређашњи референти овога дела, да прегледају и техничку израду његову и да о томе Савету поднесу заједнички реферат.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 29. овога месеца, ПБр. 14439, којим је спроведен Савету на оцену предлог о реформи слова у нашој азбуци од професора Луке Зрнића.

По прочитању поднетог предлога г. Зрнића Савет је дао мишљење: да се не може упуштати у расправу овога предмета.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21. овог месеца, ПБр. 13903, којим је спроведена Савету на оцену молба г-ђе Лепосаве Ј. Јовановићке, учитељице у пензији, која је молила да се поврати у учитељску службу.

Савет је одлучио: да г. д-р Душан Рајичић, редовни члан Савета, проучи документа и податке о овој учитељици, и да о томе Савету реферује.

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21. овога месеца, ПБр. 13829, којим се пита Савет за мишљење: да ли г. Милана Вељића, учитеља, према поднесеном уверењу лекарске комисије, треба пензионovati.

По прегледу поднесеног уверења лекарске комисије, а на основи тач. 10 чл. 33. закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г. Милана Вељића, учитеља, треба пензионovati.

VIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 28. овога месеца, ПБр. 14367, којим се пита Савет за мишљење: да ли би г. Михаила Карића, пређашњег учитеља, требало поставити за сталног учитеља,

По прегледу службених података о овом пређашњем учитељу Савет је дао мишљење: да г. Михаило Карић нема прописне квалификације за сталног учитеља у народним школама.

IX

Прочитан је реферат г. Петра А. Типе, редовног члана Савета, о квалификацији за наставника средњих школа г. Спиридона Грујића, студента берлинског универзитета.

Према реферату г. Петра А. Типе, а на основи чл. 62. закона о средњим школама, Савет је дао мишљење: да г. Спиридон Грујић нема прописне квалификације за суплента средњих школа.

X

Саслушан је реферат г. д-ра Душана Рајичића, редовног члана Савета, о квалификацији г. Милоша Р. Милошевића, свршеног студента филозофског факултета Велике Школе, који је молио за место наставника учитељске школе.

Према реферату г. д-ра Душана Рајичића, а на основи чл. 62. закона о средњим школама, Савет је дао мишљење: да г. Милош Р. Милошевић има прописне квалификације за суплента у учитељским школама.

XI

Саслушан је реферат г. д-ра Душана Рајичића, редовног члана Савета, о пензионовању г. Стевана Добричића, учитеља из Пожаревца.

Према реферату г. д-ра Душана Рајичића и по прегледу поднесеног уверења лекарске комисије, а на основи тач. 10. чл. 33. закона о народним школама, Савет је већином гласова дао мишљење: да г. Стевана Добричића, учитеља, треба пензионovati.

XII

Саслушан је усмени реферат г. д-ра Душана Рајичића, редовног члана Савета, о пензионовању г-ђе Лепосаве Ристићке, учитељице у Баточини.

Према реферату г. д-ра Рајичића и по прегледу поднесеног уверења лекарске комисије, а на основи тач. 10. чл. 33. закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђу Лепосаву Ристићку, учитељицу у Баточини, треба пензионovati.

XIII

Саслушан је усмени реферат г. д-ра Душана Рајичића, редовног члана Савета, о пензионовању г-ђе Катарине Јовановићке, учитељице из Пожаревца.

По прегледу поднесенога уверења лекарске комисије, Савет није усвојио реферат г. д-ра Душана Рајичића, већ је на основи тач. 10. чл. 33. закона о народним школама већином гласова дао мишљење: да г-ђу Катарину Јовановићку, учитељицу из Пожаревца, не треба пензионovati.

XIV

Саслушан је усмени реферат г. д-ра Душана Рајичића, редовног члана Савета, о пензионовању г-ђе Марије М. Петковићке, учитељице из Ниша.

Према реферату г. д-ра Душана Рајичића и по прегледу поднесенога уверења лекарске комисије, а на основи тач. 10. чл. 33. закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђу Марију М. Петковићку, учитељицу из Ниша, треба пензионovati.

XV

Саслушан је усмени реферат г. д-ра Душана Рајичића, редовног члана Савета, о пензионовању г-ђице Катарине Гавриловићеве, учитељице из Рготине.

По прегледу поднесенога уверења лекарске комисије Савет није усвојио реферат г. д-ра Душана Рајичића, већ је на основи тач. 10. чл. 33. закона о народним школама дао мишљење: да г-ђицу Катарину Гавриловићеву, учитељицу у Рготини, не треба пензионovati.

XVI

Саслушан је усмени реферат г. д-ра Душана Рајичића, редовног члана Савета, о повратку у учитељску службу г. Станка Петровића, пређашњег учитеља.

Према реферату г. д-ра Душана Рајичића а по прегледу службених података о овоме учитељу Савет је дао мишљење: да г. Станка Петровића, пређ. учитеља, не треба повратити у учитељску службу.

XVII

Саслушан је усмени реферат г. д-ра Душана Рајичића, редовног члана Савета, о повратку у службу г-ђе Роксанде Кречковићке, учитељице у пензији.

По прегледу службених података о овој учитељици и поднесеног лекарског уверења, Савет није усвојио реферат г. д-ра Душана Рајичића, већ је дао мишљење: да г-ђа Роксанда Кречковићка, учитељица у пензији, према чл. 29. закона о народним школама, нема прописне квалификације за сталну учитељицу народних школа.

XVIII

Прочитан је реферат г. д-ра Чед. Митровића, редовног члана Савета, о кривици г. Светозара Павловића, учитеља у Трнавцу.

Према реферату г. д-ра Митровића Савет је дао мишљење: да треба претходно учинити дослеђење по овоме предмету у ономе смислу како је то изнео г. д-р Митровић у своме реферату.

Овим је завршен овај саветски састанак.

WWW.UNIL

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

НАУКА И НАСТАВА

О ПИСАЊУ ОСОБНИХ ИМЕНА ОД ДВЕ И ВИШЕ РЕЧИ.

(СВРШЕТАК)

*

Г. Јовановићу се „увек чинило“, кад год је размишљао о писању особних имена од две и више речи, да је правило Ст. Новаковића „неосновано,¹ непрактично и претерано“. „То,“ вели даље, „још и не изгледа тако необично (*sic*) код појмова који су састављени из двеју речи,¹ али ако се узму називи састављени из више од двеју речи, одмах ће се видети сва неоснованост.² Истина ни Новаковић ни г. Стефановић нису истакли овакве примере, ниту су поставили правила за њихно писање,³ али ако би се доследно држали њихових правила, онда би овако требало писати: Српско Акционарско Друштво За Клађе И Прераду Стоке, Сиротињска Задруга За Међусобно Потпомагање Својих Чланова У Случају Болести И Смрти, Привремени Одбор Друштва За Законито Решење Завереничког Питања итд.“ (стр. 7. от.).

Кад г. Јовановић помиње баш ове, тако ретке примере, ево да му кажемо како ми схватамо ова имена. Написано „Сиротињска Задруга За Међусобно Потпомагање Својих Чланова У Случају Болести И Смрти“ — очевидно боде очи, и не може тако остати. Све ове речи, збиља, казују име једном новчаном заводу, дакле чине *особно име*, те би се требало писати велико слово у почетку свих речи. Несумњиво је, дакле, да све речи чине једну целину, имају једно опште значење. Али та целина није једноставна, компактна, као н. пр. у имену *Црна Гора* (држава), него је подељена на два неравна дела: „Сиротињска Задруга“ и „за међусобно потпомагање својих чланова у случају болести

¹ Наш курзив.

² Чегат? Куса реченица.

³ Тачка и запета?

и смрти.“ Први део („Сиротињска Задруга“) садржи **главно** значење особног имена; у њему се садржи значење саме целине; он управо сам представља саму целину (име завода); он је право особно име, те се њиме целина може заменити. Место тако дугачког имена у *обичном* говору казаће се увек *Сиротињска Задруга*: „Идем у *Сиротињску Задругу*“, „Море, Бог да поможе од ове наше *Сиротињске Задруге!*“, „Имам посла у *Сиротињској Задрузи*“ и т. сл. Онај додатак иза „Сиротињска Задруга“ долази у службеној администрацији и цитирању, и служи као *ближе, тачније објашњење* имена „Сиротињска Задруга“, да се избегне мешање с каквом другом установом са сличним задатком. Дакле, речи „за међусобно потпомагање својих чланова у случају болести и смрти“ долазе као *допуна* појма „Сиротињска Задруга“, као *ближе објашњење*: какав циљ има поменута задруга; а право име завода јесте у речи „задруга“, с ближом одредбом „сиротињска“, т.ј. за сиротињу. Речи „Сиротињска Задруга“ чине право *особно име*, јер оне значе име *једног* завода (новчаног), односе се на нешто што је *једно* једино. Ове речи довољно исказују *једно* особно име, ако у Србији нема више ни једне установе с таквим циљем, као што је овај случај. Али, да би се избегло свако могуће мешање се сличним или баш исто таквим заводом било у садашњости било у будућности, и да би се именом самога завода у исто време казивао и сам циљ завода, дошао је још један дугачак додатак: „за међусобно потпомагање својих чланова у случају болести и смрти.“ Без овога додатка, бар у овом случају, први део могао би комотно бити; јер и иначе за сад нема друге задруге која би носила такво службено име, а циљ саме задруге не мора се овде истицати у самом имену, кад се може видети у њеним статутима. Сем тога, већ придевом „сиротињска“ реч „задруга“ је довољно јасно означена као име *једног* завода, као *особно* име, те може сасвим тако остати. Допатак „за међусобно потпомагање својих чланова у случају болести и смрти,“ може се рећи, врши овде сличну улогу као споредна реченица према главној. Као што главна реченица може стајати сама, па да има смисла, тако и овде главни део („Сиротињска Задруга“) исказује значење које не зависи од значења идуће допуне („за међусобно потпомагање ит.д.“), и може сам за себе да остане па да има смисла. А као што споредна реченица не може стајати сама па да има смисла, него само у вези с главном реченицом исказује једну заједничку мисао (сложену реченицу), — тако и у поменутом примеру допуна, сама за се, не значи ништа одређено, него заједно с првим, главним делом чини једну целину. Дакле, све речи скупа („Сиротињска Задруга за међусобно потпомагање својих чланова у случају болести и смрти“) чине *особно* име у ширем смислу те речи, а први је део („Сиротињска Задруга“) *особно* име у ужем смислу, т.ј. у краћој форми. Зато се цело *особно* име и може заменити првим делом, нарочито кад

је он састављен од именице и кога придева, и кад се не употребљава тако често. — Исто тако и у примеру „Српско Акционарско Друштво за клање и прераду стоке“ главно је значење овога особног имена у речима „Српско Акционарско Друштво“, а речи „за клање и прераду стоке“ дошле су као ближа допуна првом делу, пошто би без тога објашњења дошло до мешања с другим каквим акционарским друштвом, а акционарских друштава у Србији има много. Право особно име чине речи „Српско Акционарско Друштво“; управо главно је значење имена у речи „друштво“, т.ј. скуп људи који својим активним и материјалним учешћем одржавају извесну установу. Речи пак „српско“ и „акционарско“ изближе одређују ту реч; т.ј. да је то *српска* установа, и да се улаже на *акције*. Обе ове речи чине саставни део особног имена, т.ј. са речју „друштво“ чине један појам, једну целину. Речи „Српско Акционарско Друштво“ биле би довољне да репрезентују и замене цело особно име, да нема још много акционарских друштава у Србији. Да би се што краће изразило ово дугачко особно име, ако се зна на које се друштво односи, у *обичном* говору каже се само „Друштво“ („Идем у *Друштво*“, „Наше *Друштво* добро ради“, „Добио је помоћ од *Друштва*“ и т. сл.); а ако се не зна поуздано да је то *ово* друштво, у *обичном* говору каже се обично „Кланично Друштво“. Речју „кланично“ у исто време казује се и сам циљ друштва, т.ј. замењује се онај додаток „за клање и прераду стоке“. Али у писменој употреби, нарочито у службеној администрацији и при цитирању ове установе, каже се само цело име; јер први део „Српско Акционарско Друштво“, и ако је довољан да буде једно особно име, није довољно јасан без оне допуне („за клање и прераду стоке“), због мешања са другим каквим друштвом на акције. Да није овога, први део био би довољан да замени цело особно име, као што је случај у „Сиротињска Задруга за међусобно потпомагање итд.“. Али, *de facto*, „Српско Акционарско Друштво“ чини право особно име (у ужем смислу), а „за клање и прераду стоке“ само ближе одређује то име, и оба дела значе потпуно особно име, т.ј. службено име једнога друштва. — Пример „Привремени Главни Одбор Друштва За Законито Решење Завереничког Питања“ рђаво је наведен, јер „Привремени Главни Одбор“ чини сасвим засебну целину, а „Друштво За Законито Решење Завереничког Питања“ чини опет за себе целину. Ту имамо два особна имена: прво је „Привремени Главни Одбор“ (име само једног познатог одбора), а друго „Друштво за законито решење завереничког питања.“ Ово друго особно име долази у исти ред са горе поменута два примера („Сиротињска Задруга за међусобно потпомагање итд.“ и „Српско Акционарско Друштво за клање и прераду стоке.“), и требало је само њега навести. Само скраћивање је овде мало незгодније и неодређеније него у горња два примера, јер се скраћивање

своди само на једну реч („Друштво“), која се врло често употребљава (има много *друштава*).

У другим примерима то се још боље види. Н. пр. има један новчани завод који се зове „Палилулска Задруга за штедњу и кредит.“ То је њено пуно, скужбено име, и то је особно име. Али се у обичном говору, па врло често и у писменој употреби, каже „Палилулска Задруга.“ Овим двама речима исказује се довољно особно име; ове су, дакле, речи довољне да искажу име једном заводу, те је то раг excellence особно име. На блеханој фирми своји написано само „Палилулска Задруга“ (разуме се, без наводног знака). Оне речи „за штедњу и кредит“ долазе скоро као излишна допуна, јер оне казују циљ саме задруге, који се може сазнати из статута задругиних, и име задруге (особно име) ништа не губи без тога додатка. У једном огласу управе овога завода налазимо потпис: *Палилулска Задруга*, написано крупнијим словима и у једном реду, и *за штедњу и кредит*, написано у другом реду и ситнијим словима. Дакле, и сама управа (resp. коректор) даје првенство првом делу, а други део врши споредну улогу. — Још бољи је пример *Народна Задруга за штедњу и кредит својих задругара*. На дашчаној фирми тога завода пише:

„Народна Задруга“

за штедњу и кредит својих задругара

Овде је први део написан с почетним великим словима и чак с наводним знаком („Народна Задруга“), чиме хоће да се обележи да то чини једну засебну целину, resp. особно име. И заиста, у обичном говору казаће се увек „Народна Задруга.“ Ту се у говору и иначе осећа пауза, и онда тек дође онај додаток („за штедњу и кредит својих задругара“), који допуњује особно име „Народна Задруга,“ али се без њега комотно може бити. — Исто тако и у примеру *Фонд за потпомагање сиромашних студената* главно је значење особног имена у првој речи „Фонд“, а остале речи („за потпомагање сиромашних студената“) долазе као ближе објашњење те тако јасне речи. Зато се речју „Фонд“ може заменити цело особно име. У обичном говору, кад се зна да се то односи на ову установу, каже се готово увек само „Фонд“; н. пр.: „Наш *Фонд* добро стоји“ (кад говоре студенти о своме фонду), „Тражио сам од *Фонда* новчану помоћ“ ит.д. Па чак и у писменој употреби, кад се напред већ каже пуно име, оно се скраћује речју „Фонд“; н. пр.: „Молим управу *Фонда* да...“, „Ја се надам да ће ми управа *Фонда* ову молбу усвојити“, „Управи *Фонда* је познато да...“ и т. сл. — У поменутих и сличних другим именима исти је случај као код *натписа* на књигама, где се прави натпис изближе допуњује каквим додатком, који казује не толико само име књиге (resp. натпис), колико чему је књига намењена. Н. пр. у целом натпису књиге *Историја српскога народа за*

средње школе прави је натпис (име) „Историја српскога народа“, а речи „за средње школе“ долазе само као ближе објашњење чему је намењена књига, јер „Историја српскога народа“ може бити и за друге школе ван средњих. „Историја српскога народа“ чини једну засебну мисао, а „за средње школе“ опет засебну мисао, а оба дела опет чине једну општу целину, пун натпис књиге. Ово је исто као да је казано једном сложеном реченицом: „Ово је историја српскога народа, која је написана (служи) за средње школе.“ Између ова два дела и у изговору осећа се извесна пауза: најбољи знак да први део, као главни, чини за себе целину. Први део увек се пише крупнијим словима и у једном реду, а други ситнијим и у другом реду. Зато први део („Историја српскога народа“) тако лепо замењује део натпис, и у обичном говору каже се увек само он, без онога додатка. Исто тако и натписи: *Српска читанка за I (II, III, IV) разред гимназије, Српска граматика за I (III) разред гимназије, Теорија књижевности за више разреде средњих школа у краљевини Србији, Земљопис за ниже разреде средњих школа, Архив за правне и друштвене науке, Српска историја у народним песмама, Писларство за потребу почетника и пислара, Поверљиви савети за младе девојке* ит.д.

Сад настаје питање: како треба писати оваква особна имена?

Као што смо видели, главно је значење целог особног имена у првом делу (т.ј. у речима испред „за“). Он је право особно име, само у скраћеној форми, и може цело особно име — нарочито кад сем именице има напред и који придев — заменити. Он је као особно име „у минијатури“. Други део (од „за“ на до краја) само је ближе, мање више самостално, објашњење првога дела, које може или не мора бити, али ипак с њим чини једну општу целину, т.ј. особно име у пуној форми (име друштву, име заводу, име дому ит.д.). Први део — пошто је он право особно име, само у краћој форми — мора се писати као свако особно име: ако је једна реч, само прво велико слово; а ако је више од једне речи, сва почетна велика слова. Ну, пошто онај други део, као допуна, има везе с првим делом и чини с њим једну целину, али служи као једно *споредно* објашњење, подређено првом делу, — морамо ту заједничку целину неким начином обележити. Кад бисмо написали само: Друштво за законито решење завереничког питања, без знака навода и курзива, знали бисмо само да је реч „Друштво,“ пошто је написана с првим словом великим, у овом случају особно име (resp. особна именица), а остале речи биле би одвојене свака за се са својим самосталним значењем, без ознаке да оне заједно с првом речи чине заједничку целину, т.ј. *име* једном друштву. Пошто би апсурдно било писати све речи с првим великим словом, по нашем мишљењу, најпрактичније би било: да се први део (resp. особно име у ужем смислу) пише, као и свако особно име, с почетним словом у свакој речи; остале

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBE.RS

речи (resp. други део од „за“ па до краја) да се пишу све с малим почетним словом; а целина (resp. све речи заједно) да се обележи или наводним знаком или курзивом. Онај пример треба, дакле, писати: „Друштво за решење завереничког питања“ или *Друштво за решење завереничког питања*. Исто тако, треба писати: „Друштво за чување народног здравља“ (или *Друштво за чување народног здравља*), „Друштво за школску хигијену и народно просвећивање“, „Дом за ученике средњих школа“, „Дом за ученице средњих школа“¹, „Фонд за потпомагање сиромашних студената“, „Палилулска Задруга за штедњу и кредит, (или краће „Палилулска Задруга“), „Народна Задруга за штедњу и кредит својих задругара“ (или краће „Народна Задруга“), „Сиротињска Задруга за међусобно потпомагање својих чланова у случају болести и смрти“, „Српско Акционарско Друштво за клање и прераду стоке“, „Школа за вештачко цртање, кројење и шивење женских хаљина“ ит.д.

Дакле, цитирањем она три примера — а њих и иначе нема много — г. Јовановић пије могао наше (resp. Новаковићево) правило оборити. Ми смо мислили да о оваким случајевима нарочито доцније говоримо; зато их нисмо ни изводили међу примерима за особна имена од више речи. То смо ево сад учинили, еда би г. Јовановићу било јасно да ни ми ни Новаковић (он се није нигде изјаснио да у оваким примерима — нигде их и не цитира — треба писати сва велика почетна слова!) не бисмо овде писали *све* речи с првим словом великим, пошто оне све не значе право особно име, те се по томе не могу ни писати све с почетним великим словом.

Даље, г. Јовановић примећује како Новаковић не даје разлога зашто да се у горњим примерима пишу све велика почетна слова, па додаје:

„Могло би се узети једино као објашњење ово место из предговора: „да се хтело да наш књижевни језик и у тој својој спољној страни ојача и да се *у свему до појединости* примакне великим европским књижевним језицима, који су природан углед нашем књижевном језику“. Али сада настаје једно велико питање: Да² ли је та мисао баш тако наметна? И затим се речима, пуним патоса, удара на то да нам не треба *никако* угледање на туђе књижевне језике! (стр. 7.)

¹ Не ваља „Дом ученица средњих школа,“ како читамо на натпису зграде, јер би значило да је то дом *свих* ученица средњих школа, да је то *њихова* својина, *њихова* установа; а то никако не може бити, пошто је ово установа за примање ученица средњих школа (не свих) на стан и храну.

² Г. Јов. не зна да велико слово (са знаком навода или без њега) после две тачке значи да се *наводе* нечије речи тачно како су исказане или написане („управо“ или „независан говор“) [Испор. Нов. „Срп. грам.“ стр. 374 — 375., 386.]. А је ли овде тај случај?

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Прво, она мисао Ст. Новаковића тиче се уопште жеље да се и у нас једном израде правила за *правопис* и *интериункцију*. У том смислу Српска Књижевна Задруга још 1892. год. истиче жељу да се у њеним издањима пази што више може „на једноликост или следственост правописа“. И онда је дошла она реченица на коју г. Јов. свом жестином напада.

Сама мисао Ст. Новаковића није баш толико луда, како мисли г. Јовановић. Оно мишљење да се наш књижевни језик треба да примакне „у свему до појединости“ књижевним европским језицима, у истини је претерано; јер зашто да примамо из туђих књижевних језика и оно што нам *не треба* или што ми имамо *боље* уређено?! Али оно што нам неопходно треба — ако хоћемо да нам правопис у свему буде *доследан* — зашто не бисмо примили и из кога туђега књижевног језика, у коме је то већ изведено, ако нећемо, угледајући се опет на њ, стварати нешто ново за ту потребу? Зашто не бисмо *уједначили* правопис у неким случајевима исте врсте, како је то изведено у неком туђем језику, него да остављамо: *laisser faire, laisser passer*?! Дакле, сама мисао *угледања* на који туђи књижевни језик у ономе што је тамо *боље*, што нам *треба*, није баш тако луда, како тврди г. Јовановић. Било би н. пр. савршено лудо, по угледу на европске књижевне језике, сада уводити *етимолошки* место Вукова фонетског правописа; али није ништа лудо н. пр. да ми, према тим туђим језицима, примљено писање великога слова у особним именима *уједначимо* у свима случајевима и др.

*

Сад прелазимо на главну ствар: критику нашега принципа о писању све великих почетних слова у особним именима од две и више речи.

Ми смо изнели овај свој принцип:

„Кад се напише „Српска Књижевна Задруга“, ми пишемо сва почетна слова велика не зато да се обрати пажња на све три речи, него зато да се истакне да све три речи у нашем уму значе *једно*¹, *једну*¹ представу, *једну једину установу*¹ која носи то име. Велика почетна слова у свима речима служе, дакле, зато да покажу да све оне чине *једну*¹ мисаону целину, једну представу, која се увек исказује истим речима. Име „Српска Књижевна Задруга“ не да се друкчије исказати него увек с оне три речи; оне су нераздвојне једна од друге. Исто тако и имена: *Црна Гора*² (име једне једине државе која се тако зове), *Друга Београдска Гимназија*³ (име једне једине гимназије), *Прво Српско Велосипедско Друштво*³ (име само једног друштва), ит⁴. д.“ (стр. 436. — 437.).

¹ Свуда је код г. Јов. курзив изостављен!

² Код г. Јов. изостављен курзив у обе речи и јаче истакнуто почетно велико слово, а сем тога изостављено читаво објашњење у загради!

³ Наш курзив и истицање почетног великог слова код г. Јов. изостављено!

⁴ У цитирању код г. Јов. изостављена тачка (а ово је отисак!)

Г. Јовановић наводи ове разлоге против нашега принципа:

„Мени се не чини да су разлози г. Стефановића тако јаки да се противу њих не може војевати. Прво и прво, не чини ми се да кад се напише „Српска Књижевна Задруга“ великим писменима, а не Српска књижевна задруга, или српска књижевна задруга да тек онда све три речи у моме уму значе једно, једну представу, једну целину! Зашто баш да те три речи означавају једну представу само онда кад су написане великим почетним словима? *Напротив мислим да се речи уопште ипшну великим писменима баш зато, што се на тај начин хоће да скрене пажња на њих.*¹ Писање великих писмена у овим речима иде баш против оне целине, њиме се постиже супротно дејство² тј. тиме се баш и нехотице одвајају те речи из једнога појма, *јер се баш таквим писањем скреће пажња на све три речи а не на целину.*¹ Да је то тако² за мене је најбољи доказ то што се г. Стефановић није задовољио тиме да те три речи напише великим почетним писменима, па да му оне означе једну целину, него је покрај њих ставио и знак навода.³ Шта ће знак навода ако те три речи одиста означавају целину? Има (sic) ли се та целина због тога што је овако написано одмах види, или се та целина не види, и онда је знак навода дошао да покаже докле је целина? Ако је ово друго, онда зашто је потребно писати велика писмена?

Друго, није истина да се „Српска Књижевна Задруга“ не да другачије иказати, него увек с оне три речи, и да су оне нераздвојне једна од друге“. Напротив² ова се установа баш чешће говори и више је позната нашем свету као: књижевна задруга.⁵ Тако се исто чешће употребљава: велосипедско друштво⁵, него: Прво Српско Велосипедско Друштво⁵; чешће: академија наука⁵, него: Краљевска Српска Академија Наука⁶ итд.“ (стр. 8.).

Први доказ г. Јовановића, којим покушава да обори наш принцип о писању великог почетног слова у свима речима особног имена, сасвим је ништаван. Њему је све једно написати: или „Српска Књи-

¹ Наш курзив.

² А зајета?

³ Ми истичемо.

⁴ Код нас је „Српска Књижевна Задруга“ написано с наводним знаком, а овде га нема (почетак знака навода овде долзи испред цитирања читаве реченице, а не само испред особног имена „Српска Књижевна Задруга“!).

⁵ Шта ће испред ових речи две тачке, кад овде нити је набрајање ваше речи једне до друге, нити се нека реч ближе објашњава, нити је навођење туђих речи, нити је прелом реченични?! Овде се просто цитира име нечему, а то бива или помоћу наводног знака или помоћу курзива.

⁶ Име је овој установи „Српска Краљевска Академија“, а не „Краљевска Српска Академија Наука.“ Додатак „Наука“, који смо ми цитирали у свом чланку, не треба.

живна Задруга," или „Српска књижевна задруга," или „српска књижевна задруга"! Он не може довољно да се начуди: што нам треба да пишемо велико почетно слово у свакој речи, па да оне значе нешто што је једно, један појам?! Шта више, њему велика почетна слова у свакој речи значе *скретање пажње на сваку од њих посебно*, те такво писање баш иде против целине, издвајајући их као потпуно засебне речи.

Прво и прво, г. Јовановић треба да зна да је писање великога слова у особним именима ствар општега договора, *конвенције*. Како се обичајем буде укоренило, онако се мора и писати. При том се мора водити рачуна и о *потреби* такога писања. Ако је нешто непотребно, излишно, природно је да га конвенција неће ни утврдити, нарочито код нас, где управо и нема праве конвенције, него се пише како се коме свиди. Ми смо напред већ споменули да конвенционалан правопис — у који спада и писање великога слова — не почива на потпуној самовољи, него на извесном *принципу*, т. ј. да се њиме помогне јасности текста и да се избегне двосмисленост у случајевима, једнаким по облику а различним по значењу. Писање великога слова у особним именима не уводимо *ми* као неки нов намет, као нешто што нико не пише. Напротив, ми прихватамо оно што већ *постоји*, што је књижевном традицијом већ утврђено као *принцип*, и само тај принцип хоћемо да проведемо кроза *све* случајеве једне исте врсте, ако хоћемо да одржимо најглавнији захтев свакога правописа — *доследност*. Сам г. Јовановић тврди: да у нашем књижевном језику „*данас има утврђених правила: кад, у којим речима, и у којим случајевима треба писати велико писме*" и да „*у њима данас више нико не греша, и сви без разлике пишу подједнако*". Он не помиње која су то правила, али зна се да ту спада писање особних именица и заједничких именица које значе име народа (Србија, Србин). Он и сам све ове речи пише с великим почетним словом. Писање особних именица с великим почетним словом, вели он, неће бити старије од 18. века, и узето је из туђих граматика. Шта ће нам сада овај *туђи* намет, кад г. Јов. свом жестином војује против туђинштине у опште?! Шта ће нам велико слово у особним именицама, да мучимо оне који пишу правилима, кад је много „*простије, лакше и практичније*" писати све мала слова?! Наши су стари писали без тога великог слова, па су ипак „*разумевали оно што је написано и нису бивали у логичкој заблуди*". Што ће нам овај коров, и зашто га г. Јовановић ћутом оберучке прима?! Зашто потписује своје име и презиме „*Владан Јовановић*", кад „*се разуме*" да је то он и кад се напише „*владан јовановић*"?! Зашто не пише у свом чланку: „*Француској*" (име државе), „*новаковић*", „*немаца*", „*енглеза*", „*љубомир недић*" и т. д., него: „*Француској*", „*Новаковић*", „*Немаца*", „*Енглеза*", „*Љубомир Недић*" и т. д.?! Рећи ће: „*То је друго; ту је утврђено да се пише велико слово у почетку сваке речи*"! А шта је то „*Владан*"

(госп. „Владан Јовановић“)? То је **особно име**, јер је то име *једнога* *јединога* професора у Србији који се тако зове.¹ Оно се састоји из једне, г. две речи („Владан Јовановић“), и обе речи и сâм г. Јовановић пише с првим словом великим. Исто тако: „Француска“ (име само *једне* државе), „Енглеџ“ (име само *једне* народности, оличене у ма ком њеном мушком лицу), „Љубомир Недић“ (име само *једног* књижевника) и т. д. — А је ли *Петар Велики* особно име? Јест, јер обе речи чине једну целицу, значе име само *једном* цару. Реч „велики“ нераздвојна је од прве речи „Петар“; обе се речи говоре увек заједно. Зато и једну и другу реч пишемо с првим великим словом; јер кад би другу реч написали с првим малим словом, она би имала своје обично придевско значење (велики по узрасту, висок). — Је ли *Стара Србија* особно име? Јест, јер је то стално име *једне земље* у Турској. Та се земља не назива никад само „Србија“, јер би то била данашња наша краљевина, него увек „Стара Србија.“ Обе се речи, дакле, говоре нераздвојно једна од друге; а прва се реч врло мало осећа са својим обичним придевским значењем (*antiqua*), него се обе речи осећају више као *име једне земље*. Друга реч и иначе је сама за себе особно име, те се мора писати прво слово велико. Прва реч, пошто улази у састав особног имена, мора се писати с великим почетним словом; иначе, кад би се написала с малим словом, имала би своје право придевско значење (*antiqua*), које с другом речју не би значило име *једне нарочите* земље, него име *данашње* наше Србије, само у *старо* време. — Је ли *Црна Гора* особно име? Јест, јер ове речи не значе да је то нека гора *црна*, него обе речи сначе *име једне државе*, које се увек тако каже. — Је ли *Јадранско Море* особно име? Јест, јер то не значи да је море *јадранско*, а не друго, него је то *име једнога мора*, које се увек тако зове. Да ове две речи имају једно опште значење (име мора), види се и по томе, што је право значење придева *јадранско* доста тамно, пошто — као што смо напред поменули — реч *Јадран* у нашем народу (бар у Србији) није тако позната, или ако је позната, њено је право значење нејасно. Исто тако: Мртво Море, Бело Море, Жутто Море, Мраморно Море, Северно Немачко Море, Средоземно Море, Иреко Море, Црвено Море, и т. д. — Је ли *Српска Краљевска Академија* особно име? Јест, јер је то *име једне једине културне установе* која се службено увек тако зове. Право је име овој установи „Српска Краљевска Академија“, а што се у обичном говору чује и само „Академија“ или „Академија Наука“, то је ствар „народне економије“ у говору. Све три речи су, дакле, нераздвојне једна од друге, и све три

¹ Сада нема у Србији другог професора који би се звао „Владан (Јовановић)“; али и кад би га било, он не би био *сушти* овај Владан; јер у свету никад два човека не могу бити *апсолутно* једнака.

заједно казују име овој установи, која је једна једина у свету. — Је ли *Српска Књижевна Задруга* особно име? И то је особно име, јер је ова установа сама себи дала име „Српска Књижевна Задруга“, и сама себе увек именује тим трима речима (на згради је такав натпис). Њено је, дакле, право име „Српска Књижевна Задруга“; а „народна економија“ у обичном говору може казати и „књижевна задруга“ и само „задруга“ (ако се подразумева ова задруга): то није право, службено име. Све три речи, дакле, нераздвојне су и казују име једној јединој установи, те је ово особно име — не може лепше бити. — Је ли *Прво Српско Велосипедско Друштво* особно име? Јест, јер је то право, службено име једног јединог друштва које се тако зове. Оно само себе зове и потписује тако; то је његово име, и ми га — сем у обичном говору — не смемо скраћивати. И т. д. и т. д.

Несумњиво је да особна имена: *Србија, Црна Гора, Источни Туркестан* и т. д. спадају у исту категорију, јер сва значе *име једне државе*. Исто тако: *Дунав, Црна Река, Трговачки Тимок* и др. (име једне реке); *Жарково, Велико Село, Мали Мокри Луг* и др. (име једног села); *Атлански Океан, Тихи Океан, Северни Ледени Океан* и др. (име једнога океана); *Формоза, Нови Селанд, Новаја Земља* и др. (име једног острва); *Камчатка, Мала Азија, Балканско Полуострво* и др. (име једнога полуострва); *Марко, Владан Јовановић, Душан Силни, Карло Телави* и др. (име једног лица); *Народна Банка Угарска Фондова, Београдска Задруга* и др. (име једног завода); *Народно Позориште, Српска Краљевска Академија, Српска Књижевна Задруга* и др. (име једне установе); *Професорско Друштво, Српско Књижевничко Друштво, Прво Српско Велосипедско Друштво* и др. (име једног друштва) и т. д. Све су ово особна имена *једне* врсте, било да су од једне или више речи. И како је *утврђено* — то и сам г. Јов. признаје и тако нише — да се особна имена од *једне* речи (Владан) пишу с првим великим словом, тако да ту *нико* не грешу — **да бисмо остали доследни — морамо писати прво слово велико и у особним именима од две и више речи. Мало слово не сме се писати.**

Питање је сад: да ли треба писати само прво слово велико а остала мада, или сва почетна слова велика (*Црна гора* или *Црна Гора*)?

Пре свега, треба разумети: шта значи прво слово велико у особним именима од *једне* речи? Да ли н. пр., у *Србија* велико *С* долази као неки излишан украс или има свога смисла? Писање великога слова у почетку особних имена од једне речи (особних именица) узето је из туђих језика, те према томе изгледа да нам то не треба. Међутим то није случај. Писање великог почетног слова у особних именица преко је потребно; то је један намет без кога се не може. Како би се н. пр. разликовало да „вук“ не значи само „lupus“, него и име оца наше књижевности? Н. пр. кад се напише „*Говор о вуку*“, ми сад не знамо

(ако пре тога није нарочито наглашено) да ли је то говор о *вуку* — животињи, или о *Вуку* — књижевнику; а кад напишемо прво слово велико, онда знамо да се то односи на једнога јединога књижевника — *Вука*. Или, кад би се написало „Био сам у *вароши*“, а да је реч о једном селу у сврлишком срезу које се тако зове, свако би и нехотице пре помислио на значење „град“ (*urbs*), а не на име села. Али кад напишемо „Био сам у *Вароши*“, онда се зна да је то име једног места, *resp.* села. Или кад би се написало „лепа *ружа*“, не зна се на први поглед да ли је то крштено име или име биљке (*rosa*); а кад се напише „лепа *Ружа*“, онда се зна да је прва реч особна именица. Исто тако не би се разликовало: *змај* (играчка и животиња) и *Змај* (песник), *зора* (*aurora*) и *Зора* (крштено име), *дивна* (*mira*) и *Дивна* (*nomen feminae*), *фурија* (*pons*) и *Ђурија* (име вароши), *извор* (*fons*) и *Извор* (име села), *грнчар* (= лончар) и *Грнчар* (име виси 2 сата од Књажевца), *рудник* (место где се копа руда) и *Рудник* (име планине), *вина* (*plur.* од вино) и *Вина* (име села), *гоч* (= бубањ) и *Гоч* (име планине), *драга* (*saга*) и *Драга* (име жен. лица) и т. д.

Неоспорно је, дакле, да у овим и многобројним другим примерима *морамо* употребити неки знак да разликујемо особно од заједничког значења *једне исте* речи, и тај знак за особно име јесте *прво слово велико*. Ово је разликовање у српском правопису врло давно изведено (по г. Јов. пре 18. века). Употреба великог почетног слова у особним речима од једнога слога данас је укоревена као јака књижевна традиција, као нешто што нам неопходно треба, без обзира на то што је то узето из туђинштине, и у томе се данас (сем неколико усамљених случајева) *сви* писци слажу (и г. Јовановић).

Шта управо значи прво слово велико? .

По г. Јовановићу почетно велико слово у једној речи значи да треба да се „*скрене пажња*“ на целу реч, т. ј. да се та реч *нагласи*, да се сама реч *истакне* пред очи, без обзира на то шта она значи. Међутим, за „*скретање пажње*“ (*resp.* истицање, наглашавање речи) ми имамо нарочити знак, а то је подвлачење те речи или *курзив*. Кад хоћемо н. пр. да „*скренемо пажњу*“ на реч „*вук*“, да је целу истакнемо, да је нагласимо, — употребљавамо *курзив*. Н. пр. „То је *вук*. И ти то не знаш!“ Сам г. Јовановић употребљава *курзив* кад хоће да „*обрати пажњу*“ на извесне речи; н. пр.: „И ви се, децо, можете држати тога правила, и онај који тако пише неће погрешити, *ако се само држи доследно тога правила*“; „... навешћу овде само један цитат из једнога чланка из једнога *књижевнога* листа“; „Кад ову појаву овако тумачи један стручни лингвист, шта ли је остало за писце којима српска лингвистика није струка, или који *српске граматике* нису ни *омирисали*?“ („*обраћа пажњу*“ на *наше* речи) и т. д. Кад би писање великог почетног слова значило „*скретање пажње*“ на нешто, т. ј.

наглашавање — не казујући на шта се оно односи, како чини г. Јов. www.unilj.rs онда би оно значило скретање пажње само на то слово, а не на целу реч. Кад би се пак великим словом уопште означавало „скретање пажње“ на *целу* реч, онда би се цела реч морала написати великим словима (ВУК). Напротив, кад се напише „Вук“, велико *В* не „обраћа пажњу“ на саму *реч*, него служи просто као један *конвенционалан знак* да обележи да је то *особно име*, т. ј. да та реч значи име нечега што је *једно једино* (име једног јединог лица), за разлику од речи „вук“, која значи заједничко име *ма које* животиње те врсте. Овај знак — да би се одржао принцип доследности — пише се и у свима другим особним именима од једне речи, где нема опасности од мешања двеју истих форми с различним значењем. Тако, кад напишемо „Авала“, ми одмах по ономе великом „А“ знамо да је то *особно име*, т. ј. да значи име нечему што је једно једино (име планине); а никако не значи да на реч „Авала“ треба „обратити пажњу“.

Јасно је, дакле, да је писање великог почетног слова у особним именима од једне речи један позајмљен, али неопходно потребан конвенционалан знак да се та реч одмах, на први поглед, сматра као име нечему што значи једно једино („особно име“). Ово би могао вршити и други неки конвенционални знак, али је писање *великог почетног слова* већ утврђено књижевном традицијом, и сви се писци у томе слажу.

Што се тиче писања особних имена од две и више речи, ту се писци не слажу: неки пишу само прво слово велико а остала мала (Црна гора), а неки пишу сва почетна слова велика (Црна Гора). Мала почетна слова у свима речима правог особног имена (црна гора) сада готово нико не пише; а и где се нађе, то су случајеви где је теже пресудити да ли значе особно име или не. Где је пак особно значење сасвим очевидно, ту мала слова нико не пише (црна гора, нови пазар, нови сад, бела паланка и т. д.).

Да узмемо особно име од две речи *Црна Гора*. Писати ове две речи све малим словима (црна гора) — како на крају чланка предлаже г. Јовановић — апсурдно је, јер би онда речи *црна гора* значиле макар коју *гору* само да је *црна* (*nigra silva*), а то онда не би било особно име него *заједничко*. Међутим, и сам г. Јовановић сматра ове речи као особно име, т. ј. као име државе. Овакво писање противило би се и самом принципу разликовања особних имена од заједничких помоћу *великог слова*. Како би се онда разликовало: *велико село* (*magnus vicus*) од *велико село* (име једном селу у округу београдском), *ново село* (*novus vicus*) од *ново село* (име једном селу у округу тимочком), *дуго село* (*longus vicus*) од *дуго село* (име једном селу), *добро поље* (*bonus campus*) и *добро поље* (село у срезу бољевачком), *влашко поље* (= румунско поље) и *влашко поље* (село и станица), *бабин зуб*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

(dens ani) и *бабин зуб* (планина), *бабина глава* (caput ani) и *бабина глава* (планина), *нови пазар* (кад се наново пазари) и *нови пазар* (варош), *нови сад* (нови, млади виноград) и *нови сад* (име вароши), *краљevo село* (rus regis) и *краљevo село* (име једног средског места), *густа шума* (densa silva) и *густа шума* (име једне шуме близу Књажевца) и т. д. и т. д.?! Очеvidно је, дакле, да се мала слова овде не смеју писати; а кад не смеју овде, не смеју се писати ни у свима другим *особним* именима од две и више речи. Према томе, предлог г. Јовановића да се особна имена („особени појмови“) пишу све малим словима (*црна гора, нови сад, српска књижевна задруга, српска краљевска академија* и т. д.) отпада као потпуно апсурдан.

Остаје нам писање *Црна гора* и *Црна Гора*.

Писати у особном имену од две и више речи само прво слово велико а сва остала мала (*Црна гора, Нови сад, Нови пазар, Министарство правде, Српска књижевна задруга, Мали мокри луг, Прво српско влосишедско друштво* и др.), нема никаква смисла. Пошто се великим словом у почетку неке речи практички означава да та реч значи нешто једно у свету, т. ј. да значи особно име, онда се у „*Црна гора*“ великим Ц у првој речи означава да реч „црна“ значи име нечему што је једно једино у свету; а то никако не може бити, пошто то није именица него придев, те не може ни значити *име* нечему. Друга реч „гора“, написана с малим почетним словом, има своје самостално, апелативно значење, те онда не може ни значити особно име. У опште, писање *Црна гора* јесте једна наказа којој нема равне. Најзад, и разумемо што неки пишу: *Јадранско море, Балканско полуострво, Охридско језеро, Балтичко море* и т. сл., јер они можда ту пишу велико почетно слово не да означи особно име, него с великим почетним словом пишу сам придев, изведен од особне именице. Вук и Даничић, н. пр., пишу све такве придеве, и кад нису у особном имену, с првим великим словом („*Росијски*“, „*Лаодикијски*“, „*Српски*“, „*Биоградски*“ и т. д.), па би онда писали и: „*Јадранско море*“, „*Балканско полуострво*“, „*Охридско језеро*“ и т. д. Али који пишу присвојне придеве изведене од особних именица малим словима — сада пишу такве придеве на *ски* скоро сви писци, па и г. Јовановић — морају и овде писати прво слово мало, т. ј. *јадранско море, балканско полуострво, охридско језеро, балтичко море* и т. д.; а ако пишу придев само у особном имену с првим словом великим а у осталим случајевима с малим словом, то је крајња недоследност и апсурдум. То је најзад и Боже помози; али они који пишу: *Црна гора, Нови сад, Црно море, Нови пазар, Голи врх* (име вису), *Бело море, Бела паланка, Бела црква* и т. д., — не знамо каквим разлогом правдају писање само *првога* великог слова. Свуда овде обе речи осећају се као две граматичке речи, али обе имају једно *опште* значење (*име* нечему једноме), које је јаче од специјалних значења обеју речи,

и обе се речи говоре увек заједно, те су то красна особна имена. Она се не могу никако писати само с првим почетним великим словом, јер су прве речи обични придеви који се пишу с малим почетним словом; а не може велико слово само у једној речи, која није именица, показивати у исто време особност значења и у тој речи и у свима другима које долазе за њом (*Главни савез српских земљорадничких задруга!*)! У једној реченици где су сва остала слова у њој мала, једно једино велико слово у особном имену — и то не у особној именици — штрчало би без икаква смисла, јер оно овде не значи никакво *особно* значење те речи. Н. пр. „Можемо бити задовољни мишљењем већине одбора Професорског друштва по којем тип наших гимназија треба да остане данашњи“ („Наставник“ од ове год., стр. 259.)! Не може се, дакле, никако одобрити писање само првог слова великог, а сва остала мала.

Међутим, кад се напише *Црна Гора*, велика почетна слова у обе речи казују нам одмах, на први поглед, да обе значе име нечему што је једно једино у свету (т. ј. име *једне* државе); онако исто као што велико слово у почетку једне речи (resp. особне именице) значи да та реч значи име нечему једноме (Владан). Писањем почетног слова у *свима* речима (*Црна Гора*) ми само примењујемо доследно исти принцип у писању особних имена од *једне* речи; па пошто имамо особних имена и од две и више речи, онда се мора спровести и у њих *исти* начин писања, т. ј. великог почетног слова у свакој речи. То велико слово у почетку сваке речи не служи зато да „обрати пажњу“ на сваку реч посебице, што би ишло против саме целине, него, напротив, служи просто као један видљиви знак да, докле видимо почетна слова велика, дотле траје једна целина, једно *особно* име. Та велика почетна слова, дакле, не руше саму целину — како тврди г. Јов. — него, напротив, *везују* све речи у једну целину, т. ј. показују да све те речи имају једно опште значење: *име нечему што је једно једино на свету*. Тако, у *Црна Гора* велико *Ц* и *Г* не служе зато да се „скрене пажња“ и на реч „црна“ и на реч „гора“ посебице, пошто овде ни једна ни друга реч чак нису ни особне именице, него оба велика слова баш везују значења обеју речи у једну целину, т. ј. казују да *обе* речи значе једно особно име, име једне државе. Велика почетна слова у свима речима означавају, дакле, не „скретање пажње“, него *особност* имена, за разлику од могућног *заједничког* имена од истих речи. За обележавање особности имена могао би се узети и други који конвенционални знак, све је једно; само тај знак треба да се *доследно* употребљава у *свима* случајевима једне исте врсте, т. ј. у *свима* особним именима. Ну пошто је у нашем књижевном језику већ утврђено да се у особним именима од *једне* речи пише *прво* слово велико, да значи особност имена, онда се *тај исти* принцип мора спровести и у особна имена од две и више речи. Па пошто писање само првог

WWW.UNILIBRS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

великог слова — као што смо видели — не може никако вршити ту функцију, морамо писати *све* речи с почетним великим словом. Не може се писати само једна (прва) реч с почетним великим словом а остале с малим, него све речи писати или с великим или с малим почетним словом. С малим словима, као што смо видели, особна имена не смеју се никако писати; и онда остаје писање великог слова у почетку сваке речи, као једино оправдано начело. Зато треба писати: *Црна Гора*, *Нови Сад*, *Ново Брдо* (име места), *Нови Пазар*, *Брза Паланка*, *Бели Црква* (име вароши), *Велико Село* (име села) *Дуго Село* (име села), *Добро Поље* (име села), *Црни Врх*, *Стара Планина*, *Сува Планина*, *Горња Каменица*, *Расовати Камен* (име вису), *Иванова Ливада* (име вису), *Бабин Зуб* (име планини), *Бабина Глава* (име планини), *Мали Мокри Луг* (име села), *Доња Бела Река* (име села), *Црна Река* (име реке), *Криви Вир* (име села), *Професорско Друштво*, *Народна Банка*, *Српска Књижевна Задруга*, *Српска Краљевска Академија*, *Српска Краљевска Трговачка Академија*, *Прво Српско Велосипедско Друштво*, *Главни Савез Српских Земљорадничких Задруга* и т. д.

Што се г. Јов. чуди и не може да нађе „паметна разлога“ зашто да особност имена означавају баш велика почетна слова, а не што друго, то нека се он чуди ономе који је први увео тај знак за обележавање особних имена; затим *свима* писцима без разлике, који тај знак доследно употребљавају у особним именима од једне речи; и најзад *себи самоме*, пошто и он сам тако пише и тим знаком обележава своје име и презиме (*Владан Јовановић*)! Ако изbacимо тај знак, онда морамо захтевати од *свих* писаца без разлике да одбаде данашњи начин обележавања особних имена од једне речи, и да измислимо други неки знак, па да га натуримо *свима* писцима да тако пишу. Мислимо да на овакав апсурдан захтев не помишља ни сâм г. Јов., јер он већ употребљава тај знак у особним именима од *једне* речи, а у особним именима од *две* и *више* речи на једанпут одступа од тога и чак предлаже писање малих почетних слова у *свима* речима!!! Он би н. пр. *Црна Гора* као особно име написао *црна гора* („до скоро“ није тако мислио, него је писао *Црна гора*!)! По њему је, н. пр., и *Српска књижевна задруга* и *српска књижевна задруга* једно исто, т. ј. „особен појам“; само је оно прво „до скоро“ мислио, а сад оно друго мисли! *Risum teneatis amici*!!! Може г. Јов. писати и *српска књижевна задруга*, и *Српска књижевна задруга*, и **СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА**, и како год хоће друкчије, па се све „разуме“ да је то име једној јединој установи, пошто се она увек казује тим речима, и пошто у *овом* случају нема никакве опасности од мешања са *заједничким* именом; али онда треба да пише и: *црна гора* (име државе), и *велико село* (име села), и *добро поље* (име села), и *бабина глава* (име планина), и *нови сад* (име вароши) и т. д.! Он сâм сваки час наглашава *доследност* у правопису, а овамо у *истим*

случајевима час пише овако, час онако! Ми пак тражимо да се писање великог слова у особним именима *уједначи*: да се један исти принцип проведе кроза *све* случајеве исте врсте. А да ми не намећемо ништа ново, најбољи је доказ то, што *већина* озбиљнијих писаца — и пре појаве нашега чланка — пишу велико почетно слово у *свима* речима једног особног имена. У најновије пак време — како признаје и сам г. Јовановић — готово је преобладало такво писање у особним именима од две и три речи, нарочито од две.

Видели смо, дакле, колико вреди први „разлог“ („скретање пажње“ на сваку реч посебице) г. Јовановића, да не треба писати сва почетна слова велика!

Сад да видимо његов „најбољи доказ“ да велика почетна слова у *свима* речима особног имена „скрећу пажњу“ на сваку реч, и да се тиме баш целина руши. Њему је, вели, „*најбољи доказ то, што се г. Стефановић није задовољио тиме да те три речи* (т. ј. у „Српска Књижевна Задруга“) *напише великим почетним писменима, па да му оне означе једну целину, него је покрај њих ставио и знак навода.*¹

Кад би било у ствари овако како г. Јовановић *мисли*, збиља онај знак навода био би савршено излишан. Али овде искаче на видик нешто што зачуђава и што самога г. Јовановића, његовом кривицом, бије у главу. То је: што г. Јовановић, стручни лингвист, **не зна употребу знака навода** („“). Г. Maretić о писању „наводника“ вели да се поред осталог, „*navodnici* употребљавају *за поједине riječi, kad se uzimaju u osobitom značenju, ili da bi se pokazalo, da nijesu onoga, tko piše, ili se uzimaju u podrugljivom smislu*“ (Gram. hrv. jez.², стр. 291.). А Јанко Лукић вели: „Знак навођења („“ или „“) стоји у почетку и на свршетку независнога говора, **каког навода (цитата) или које речи, која се истиче као натпис**“¹ („Синтакса срп. јез.“, стр. 256.). И ми смо у почетку и на свршетку речи „Српска Књижевна Задруга“ употребили знак навода зато, што су оне употребљене „у особитом значењу“, т. ј. што се *цитирају* као **име** нечему (госп. име једној новчано-књижевној установи). Г. Јов. уопште не употребљава никаква знака у појединим речима кад оне немају свој обичан смисао, него се употребљавају као *имена*. Чак ни при цитирању натписа, где готово сви пишу знак навода или курзив, он не пише никаква знака! А како би г. Јов. написао у овим примерима курзивне речи: „То то много смета,“ „Али њевојци срећу губи,“ „Ја пишем ја, а он поправља он,“ „Реч реч јесте женског рода,“ *У Црна Гора* (слагање у падежу!) треба писати оба почетна слова велика,“ „Реч јунак јесте мушког рода,“ „Шта значи реч *вражда*?“ ит.д.?! Ми смо написали знак навода у овој прилици:

¹ Свуда наш курзив.

² Свуда наш курзив.

„Кад се напише „Српска Књижевна Задруга,“ ми пишемо сва почетна слова велика...“, „Име „Српска Књижевна Задруга“ не да се друкчије исказати...“ Јасно је, дакле, да ми овде речи „Српска Књижевна Задруга“ цитирамо (или наводимо) као **име** нечега, те је овде употребљен знак навода, а може се употребити место тога и курзив. Према овоме, овај „најбољи доказ“ да нам велика почетна слова у имену „Српска Књижевна Задруга“ не значе целину, него смо поред њих употребили и знак навода да обележимо ту целину, отпада као посве неурачуљив. Он доказује да г. Јов. не зна ни најобичније ствари из интерпункције.

Даље, г. Јовановић износи још један „доказ“ да не треба писати велика почетна слова, а то је: што се „Српска Књижевна Задруга“ чешће говори и више је позната нашем свету као: (sic) књижевна задруга! Исто тако, вели, чешће се употребљава „велосипедско друштво“, него „Прво Српско Велосипедско Друштво“; чешће „академија наука“, него „Српска Краљевска Академија“ и др. *Истина* је да се у обичном говору чешће чује скраћена форма („Књижевна Задруга“ или чак „Задруга“), као што се може чути скраћено и свако друго дугачко име због „економије у говору“. Тако, место „Српска Краљевска Академија“ чује се у обичном говору чешће „Академија Наука“ или само „Академија“ (кад се зна да се односи на овај завод); место „Српска Краљевска Трговачка Академија“ каже се обично „Трговачка Академија“ или само „Академија“ (кад је говор о овој школи); место „Српско Акционарско Друштво за клање и прераду стоке“ каже се обично „Клањично Друштво“ или само „Друштво“ (кад се мисли на ово друштво); место „Дом за ученике средњих школа“ говори се обично „Дом“ („Хајдемо у Дом“, „Био сам у Зделарову Дому“ ит.д.); место „Сиротињска Задруга за међусобно потпомагање својих чланова у случају болести и смрти“ каже се обично „Сиротињска Задруга“ или само „Задруга“ (кад се зна да је то овај завод) ит.д. Скраћивање је ствар произвољне, индивидуалне природе. Један ће једно дугачко име скратити на један, други на други, трећи на трећи начин, како је коме подесније и економије у говору, а да ипак јасност не дође у питање. То бива поглавито у именима од три и више речи, а њих и иначе нема много. А шта ћемо с особним именима која се никако не скраћују, а којих има куд и камо више од оних што се могу скраћивати? Шта ћемо н. пр. с особним именима: *Црна Гора, Нови Сад, Нови Пазар, Стара Србија, Мала Азија, Ново Брдо, Црно Море, Јадранско Море, Бело Море, Тихи Океан, Северни Ледени Океан, Велико Село, Краљево Село, Дуго Поље, Мали Мокри Луг* ит.д.?! Ова се имена никад не скраћују, и онда, разуме се, овде скраћивање не може нипошто бити разлог да не треба писати сва почетна слова велика. У опште, скраћивање једног дугачког особног имена на мање речи не значи да се особно име руши. Напротив, особно име и онда остаје, само је изражено у краћој форми,

ради олакшице у говору. Према томе, особно име, и кад се скрати, мора се писати као и свако особно име, т.ј. с великим почетним словом у свакој речи; н. пр.: *Сиротинска Задруга, Палилулска Задруга, Дом Академија Наука, Књижевна Задруга, Кланично Друштво* ит.д. Међутим, ово скраћивање у тексту који се не пише у хитњи, за практичну приватну потребу — нарочито у службеној употреби — *не сме се вршити*, него се особна имена морају писати с пуним, правим својим именом. То вреди нарочито у цитирању. Кад н. пр. ко хоће да цитира *име* једне установе која се зове „Српска Књижевна Задруга“, мора увек писати све три речи, а не сме писати скраћене форме. Ми смо то име *цитирали* у тексту, и морали смо написати његову праву, пуну форму „Српска Књижевна Задруга“; јер сама та установа себе увек цитира са ове три речи, пошто је то њено право, службено име; па и натпис на згради гласи „Српска Књижевна Задруга“, а не „Књижевна Задруга“, како би г. Јов. хтео. Кад смо ми рекли да се ово особно име не да друкчије исказати, да су све три речи нераздвојне једна од друге, ми смо, дакле, водили рачуна само о правом, *службеном* имену ове установе, а произвољно скраћивање у *обичном* говору ради „економије у говору“ нисмо ни узимали у рачун, пошто то није особно име у правој форми. Најзад, кад би се у приватној, практичној употреби особно име и скратило, то скраћивање није никакав разлог да особно име не треба писати све с великим почетним словима, како мисли г. Јовановић, јер особно име остаје опет особно име (само у краћој форми), и оно се мора писати с великим почетним словима. Дакле, и овај „доказ“ г. Јовановића не вреди ништа.

*

Г. Јовановић даље цитира нашу једну реченицу, за коју мисли да се „можда“ односи на њега; а она гласи; „Нас је јако зачудило¹ кад смо чули како ово тумачи ученицима један наставник српскога језика, стручњак у свом предмету. Наиме, он овако тумачи писање великога слова у речи „Јадранско Море“: „У *Јадранско Море*² треба писати велико *Ј* а м мало, зато што се оно мало *м* садржи у великом *Ј*!“ Као да овде имамо посла с каквим рачунским задатком о садржатељу и мери! Кад ову појаву овако тумачи један стручни лингвист, шта ли је онда остало за писце којима српска лингвистика није струка, или који српске граматике нису ни омирисали³!“ (стр. 438.). Г. Јовановић

¹ Г. Јов. примећује да ово није „лено српски“, а не доказује зашто није, да бисмо од њега нешто научили!

² Г. Јов. изоставља наш курзив, а не употребљава ни знак навода место курзива.

³ Последњу реченицу он подвучи и у заграду меће примедбу: „За Бога, зар има и таквих писаца?“ На жалост, има. Колико је њих који пишу књиге или друго што, а граматике нису ни учили, него им језик и правопис поправљају други или сами слагачи! Да му поменемо само једнога: *Марка Миљанова*, чије је списе штампала Српска Краљ. Академија!

одмах после овог цитата затим додаје: „**Морам одмах изјавити да ја не верујем да има таквога наставника, који би могао овако лудо и наопако тумачити деци у школи. У овом случају није крив онај (?!) од кога је г. Стефановић чуо како тај наставник тумачи то деци, него је крив он, кад је могао ма и за тренутак поверовати да ико паметан може то тако тумачити!** Место што „*га је то јако чудило*“² можда би много боље учинио да је *просто* тога наставника *упитао како он ту ствар деци тумачи, (а мислим да је имао прилике за то), па би му он, без сумње (sic), објаснио онако исто, као што је и својим ђацима објашњавао. На тај би начин он можда научио нешто ново што дотле није знао!* Али кад је г. Стефановић пропустио да учини оно што му је *налагала колегијалност, ја ћу, пошто сам и ја један од тих који нема³ ту срећу (sic) да се слаже с њим у мишљењу о овом питању, изнети овде како сам ја то тумачио деци, да и даље не би остао у заблуди.*“⁴

Пре свега, нама није ни била намера да оном реченицом вла-
чимо *лични* моменат у једну чисто научну ствар; јер да смо то хтели, ми бисмо поменули изреком и *име* личности на коју се наша рече-
ченица односи. Ми смо употребили један општи израз „један наставник српскога језика, стручњак у свом предмету“, а то ваљда директно не значи да је то баш главом *Владан Јовановић*, професор II београдске гимназије, и нико други! Ради очевидније аргументације, у научном излагању допуштено је навођење и примера из обичног живота који се тичу и савремених личности, али без директног указивања на њих, било помињањем имена, било очевидном алузијом. Да бисмо указали очевидније на крајњи хаос у писању особних имена, ми смо указали и на један пример из обичног живота, који нас је згрануо од чуда кад смо га чули, јер нисмо могли веровати да један *стручни* лингвист може нешто онако бесмислено исказати. Знали смо да ће та рече-
ница погодити онога на кога се односи, и да ће можда јавно јакнути, и — нисмо се прсварили. Можда смо у оштрини осуде и претерали, али главно је да смо констатовали једну нечувену бесмислицу, која је збиља за осуду. Нама је била преча одбрана истине, него оставити нежигосано наопако учење читаве једне ученичке генерације, која од свога наставника учи **да се једно слово „садржи“ у другом слову без остатка!** И место да се тај на кога се односи ова наша зврчка завуче у мишју руну, па да ћути, он се ево још сам јавља. То је главом г. *Владан Јовановић*, писац чланка о коме овде говоримо. Кад се, дакле, г. Јовановић сам јавља под својим пуним потписом, онда пре-

¹ Ми нарочито истичемо.

² Треба запета, и почетак знака навода (») треба да стоји испред „јако“, пошто ми нигде нисмо рекли: „*га је то јако чудило*“!!!

³ Зар једнина?!

⁴ Свуда наш курзив.

стају разлози дискреције, јер је то истина. Г. Јовановић би желео да то категорички не призна („*Можда* је мој колега г. Стефановић циљао баш на мене...“); али то је ограђивање излишно, кад он чак *допушта* да се наше речи могу односити на њега, кад их све цитира *с примедбама*, и кад после пише читав *одговор* на то. Управо, *то* је оно главно ради чега је цео чланак писан, а остало је дошао као надовезивање, да место одговора изиђе чланак!

Г. Јовановић се показује као крајњи циник кад овамо пише читав *одговор* на ону нашу реченицу, а овамо **не признаје да су оно његове речи!** Да би се извукао из непријатности у коју је сам, својом кривицом, упао, он **не сме** да призна да је он тако што наопако казао, него тврди **да нам је то неко други дошануо!!!** Кад г. Јовановић нарочито увлачи и *лични* момент у ову чисто научну ствар, и при том изврће истину, морамо му казати онако како је било. **Сушта је истина да је оно г. Јовановић рекао, и то не пред неким другим, него пред нама лично на једном испиту, коме је било присутно разредно веће.**² Ми смо својим рођеним ушима то чули, и баш зато што смо били згранути таким тумачењем једнога стручног лингвиста, то смо само констатовали не помињући име личности. Према томе, чуђење г. Јовановића да не може веровати „да има таквога наставника, који би могао овако *лудо и наопако*¹ тумачити (шта?) деци у школи“ и „да ико наметан може то тако тумачити“ чуди се *њему самоме*, јер је он то „лудо и наопако“ рекао. — Она малициозна реченица: „**На тај би начин** (т.ј. да смо га питали да нам објасни како је он ту ствар „деци“ тумачио) **он можда нешто ново научио што дотле није знао**“¹, савршено је неурачунљива; јер нама није било потребно питати како он то ученицима тумачи, пошто смо то тумачење *својим ушима чули*, и не бисмо се имали чему „новом“ научити (што дотле нисмо знали), кад он сам то своје мишљење оглашава за „лудо и наопако“!

Према овоме, и све даље излагање о томе како је он ову ствар предавао „деци“, отпада као посве излишно, јер нема везе са самом ствари. Само је карактеристично за његову *одређеност* у питањима овакве врсте (бар пред *ученицима*) споменути: да он оставља ученицима на вољу да *могу* писати или по нашем принципу (*Јадранско Море*) или по његову (*Јадранско море*). И једно и друго је, вели, „добро“; само се њему опет „много више *види*“¹ (sic) онај други начин писања: да се само прва реч пише великим почетним писменом, а све остале малим: *Јадранско море* итд.“! А у овом чланку устаје против оба начина писања, и предлаже писање све малих слова (*јадранско море*)!!! Да дивне доследности!!!

¹ Ми истичемо.

² Ако затреба, имамо за то доказа.

*

У последњем одељку г. Јовановић вели да је „овако до скоро мислио, али сада тако више не мисли“! Читајући раније књижевне радње (у „Radu“) Јагића и Даничића, он је запазио „да се они, *не изхотично већ намерно*, држе правила да оваке појмове треба писати све малим писменима“, па се почео и сâм колебати питајући се „да ли је баш тако прека потреба за наш књижевни језик, да ми у овом питању морамо одступити од њих“. Међутим, ни Јагић ни Даничић нису били начисто с овим питањем, него су особна имена од две и више речи писали час само с првим великим словом а друга слова мала; час прво слово мало, а друго велико; час са свима великим почетним словима, час пак са свима малим словима. Тако н. пр.:

Даничић: *Šćerana maloga* („Rad“ XXI, стр. 193.), *Matica moravska* (о. cit.), 197., *Matica slovenska* (ibid.), *Matica srbska* (198), *Matica dalmatinska* (ib.), *Matica ilirska* (ib.), и *Novom sadu* (197), у *Свету гору* („Писма о служби Божјој“, 1854. г. предг.) *Петра великога* („В. Лазићу“ I, 17), *Григоріе великіи* (о. cit. 45), *Василије велики* (о. cit. 3. изд. од 1867. год., стр. 11., 60), *Василије великог* (о. cit. 25), *Духа светога* (31, 33), *Григоріје велики* (56.), *Нови завјет* („В. Лазићу II“, 7; I, 14. bis), *Новога завјета* („В. Лазићу I“, 5, 6, 9, 10, 11 bis, 14), *Новоме завјету* (о. cit., 10.) ит.д.; — велику *Госпоину* („Пис. о служ. Божјој“¹, стр. 1.), *светиј Василије* (71, св. *Духа* (11.), *светога Духа* (130), св. *Василије* (173), св. *Save* („Rad“ XXI, 194), *светога Јосифа Волоколамскога* („Писма о служ. Божјој“³, стр. 3.), *велику Госпоињу* (4), *свети Јован Златоуст* (11), *свети Василије велики* (11), св. *Тројице* (16), св. *Игњатије* (18), св. *Духу* (20), *светог Симеуна* (43), *светога Јефрема* (60) ит.д.; — *Сгном Гором* („Rad“ XXI, 193), *Сгно Гором* (196), (у славном монастиру) *Новомъ Ерусалиму* („Писма“,¹ стр. 1), *Светога Гроба* (ib.), *Јована Крститеља* (6), *Јованъ Златоустъ* (8), *Григоріе Богословъ* (75), *Мајке Божије* („Писма“,³ стр. 44.), *Видова Дана* („Вуков пријевод Новога Завјета“, год. 1862., стр. 1.), *Новога Завјета* (о. cit., 1 bis, 2, 8, 9, 25), *Нови Завјет* (7, 8), *Старим Завјетом* (2) ит.д.; — *великіи четвртакъ* („Писма“,¹ стр. 105.), *jugoslavenska akademija* („Rad“ XXI, стр. 198.), *društvo prijatelja pripode* (197)¹, *arkeologičko društvo* (ib.), *društvo prijatelja prirodnih nauka, antropologije i etnografije*² (ib.), *slovenski blagotvorni komitet*² (ib.), *hrvatski pedagoškičko-književni sbor* (198), *carska akademija za nauke*² (197), *свето писмо* („Вуков пријевод Нов. Завјета“, стр. 1. quinquies).

¹ Буквалан превод туђих особних имена.

вулику суботу („Писма“¹, стр. 25.), свети дух (27), старогa завјета (52), црвеногa мора (ib.), велику недјељу (75, 77), бијела недјеља (85), народној библиотеци („Гласник“ XI, 189) ит.д.

Јагић: *vojn. krajini* (Hist. knjiž., стр. 10.), *ohridskog jezera* (o. cit. 6); *Crnoj gori* (7, 11 bis; „Zasluge Vuka Stef. Kar. za naš nar. jezik“, стр. 5), *Šare planine* (1), *Kosovu polju* („Program kralj. gym. u Zagrebu koncem školske god. 1861“, стр. 4), *Matrice srbske* („Zasluge“, 23 bis, 28), *Matica srbska* (o. cit., 22 bis, 23); *maloj Valachiji* (6), *stare Srbije* („Zasluge Vuka Stef. Karadžića za naš nar. jezik“, год. 1864., стр. 5), *sv. Save* (4), *staru Srbiju* (ib.); *Crnu Goru* (ib.), *Crnoj Gori* (12 bis, 13 bis), *Vojn. Krajini* (9), *Staroj Srbiji* (5, 11 bis, 12 bis, 13 quater), *Stare Srbije* (11 quater), *Voda Živa* (стр. 6.; име места), *Matica Srbska* („Zasluge“, стр. 21), „*Нови Завјет господа нашегa Исуса Христа*“ (34) ит.д.

Према томе, није тачно г. Јовановићено тврђење да се Јагић и Даничић, нарочито у ранијим радњама, „намерно држе *правила*¹ да оваке појмове треба писати све малим писменима“. У „*Radu*“ (у ранијим свескама) врло ретко ћемо и наћи које право особно име, а камо ли да је написано увек све малим словима!

Нарочито се г. Јовановић поколебао чланком Јаше Томића „Демократизам у српском правопису“², у коме се војује против логичког правописа, и писање великог слова у особним именима сматра се уопште као нека страховита напаест, од које ће после две до три генерације наша деца сасвим оглушавити, и неће знати да пишу! Ово последње и сувише је претерано, али је сам принцип демократизма у правопису тачан. Ми смо први за што простији и лакши правопис, и радо бисмо стали уз гледиште да нам не треба *логика* у правопису, само кад би се без тога могло бити. Зато не можемо довољно да похвалимо ову тако паметну мисао: „*Приликом постављања правила за правопис треба се држати принципа да су та правила што простија, што практичнија, што лакша; да се у њима огледа доследност у свима сличним случајевима, а не да једно правило противречи другом и да се код једне групе појмова држимо једногa принципа, а код друге сличне групе другогa; да их не буде много али ипак да обухвате све случајеве, како би се лако могла научити и запамтити, па онда применити*“.³ Ово је савршено тачно. Али кад се одмах после ове тако лепе мисли одбадује *сасвим* логика, као нешто што је потпуно непотребно, него да

¹ Наш курзив.

² Г. Јов. пише „демократизам у српском правопису“, *дела* (Откуд овде на једанпут курзив, кад он иначе цитира натписе без курзива и знака навода?!), „*гади jugoslavenske akademije*“, а не појима да су натписи скраћене реченице и да готово сви писци пишу прво слово велико!

³ Свуда ми истичемо.

„читалац треба да сазна из смисла кад која реч има које значење“.¹

Онда се враћамо у средњи век, и оно што је неопходна потреба у нашем правопису већ укоренила, и што имају скоро сви већи европски језици — рушимо. Онда нам не треба ни интерпункција, ни велико слово у опште, ни састављање и растављање речи, ни акценат (кад је преко потребан да разликује две речи истог облика а различног значења) и др., него сваки нека пише „као што говори“, јер се у говору и ипаче све то не види, па се „разуме из смисла“! Али ту је сада чвор: нека се проба да напише нешто без свега овога, па ће се видети какве ће Танталове муке имати онај који чита, да *свуда*, без по муке, погоди онај смисао речи и израза који говорник или писац подразумева. Баш то, што се и у *обичном* говору многим речима, кад се употребе без објашњења или нарочитог истицања, не може одмах погодити тачан смисао, него се човек и нехотице двоуми, — доказује да се без логике у правопису *не може* бити. У обичном говору опет слушалац може говорника да пита за двосмислене речи и изразе у коме их смислу разуме; али кад се нешто напише, онда ту престаје свако коментарисање, те се у таким случајевима ни из смисла не може лако и брзо погодити тачна пишчева мисао. Г. Јов. вели да су наши стари писали све речи малим словима, „*иа ипак су разумевали оно што је написано и нису бивали у „логичкој“ заблуди*“.¹ Међутим, сваки који је имао у рукама старе рукописе и књиге овако писане, могао је видети колико је тешко разумљиво читање текста без интерпункције, великог слова, растављања речи и других „логичких“ знакова. Нарочито то појимају *данашњи* издавачи таквих старих рукописа и књига. А зашто онда мучити се и доводити јасност и разумљивост текста у питање, само да не уносимо *логику* у правопис?! Писање великог почетног слова у особним именима јесте такође ствар *логике*. Кошто су обојица, и г. Томић и г. Јовановић, противни логичком правопису, онда они треба да пишу и особна имена од *једне* речи (особне именице) све с малим почетним словом. Међутим, они те речи и сами пишу по том „логичком правопису“, те тиме демантују и свој принцип да се може *потпуно* бити без логике, и да се пише „као што се говори“, т.ј. да се пишу све мала слова, а читалац ће после сам „из смисла“ да погађа дотично значење речи! Позивање на Вуков принцип „Пиши као што говориш“, нема везе с „логичким правописом“, јер тај принцип вреди само за писање речи по *изговору* (resp. „Пиши као што *изговараш*“), а не и по *смислу*.

Према томе, идеална формула „демократизам у правопису“ не огледа се у потпуном изbacивању *логике* из правописа, пошто је то једно нужно зло, без кога се савршенство једног модерног правописа

¹ Наш курзив.

WWW.UNI
УНИ
ВЕР
ЗИ
ТЕ
ТСКА
БИ
БЛИ
ОТЕ
КА

не да замислити. Треба, збиља, гонити логику из правописа, али само онде где је она заиста непотребна; али где се без ње не може а да се не повреди јасност и лакше разумевање тежих и двосмислених речи и израза, она се *мора* употребити. **Правопис се у сваком модерном књижевном језику мора учити.** Није довољно знати само слова на одмах и писати, него се морају знати и извесна, ма и најелементарнија, правописна правила, ако се хоће да књижевни језик буде једноставан и доследан не само у унутарњем него и у спољашњем погледу. Да нема тога, онда би било колико писаца (resp. оних који ма шта пишу, писара) — толико правописа. А наш је бар правопис најпростији и најлакши од свих модерних правописа европских, јер има најмање правила и заснован је на скроз фонетској основи. Питање о спољашњој страни нашег језика, с обзиром на *изговор*, решено је у корист Вукова принципа „Пиши као што говориш (resp. *изговараш*)“; само у погледу *јасности* и боље *разумљивости* (resp. *логике*) оно има још да се у нечем дотера, т.ј. да се писање у неким случајевима *уједначи*, и да се разраде нека нова правила која с фонетиком немају посла. Према томе, наш правопис није изгубио своје демократско обележје тиме што се онде где је то неопходно потребно служимо логиком, него — као што смо и напред нагласили — све је зло у томе, што се код нас правописне ствари уопште сматрају као „ситнице“ на које не треба обраћати толико пажње, и што у нас још нису израђена правила за писање бар оних случајева где влада највећа несагласност код писаца. Други књижевни језици муку муче с *етимолошким* правописом — а то је бар код нас решено — и имају куд и камо више правила, па писци (мислимо на веће европске језике) пишу једнообразно у свима случајевима за које су израђена правила; а код нас и оно што је писано слабо ко зарезује и да постоји, јер су то „ситнице“ или „филолошка гњављења“! И они који би у нас и хтели да им језик и у спољној одећи буде савршен, за многе случајеве не налазе разрађених правила, и онда сваки их пише по своје „вкосу“!

У даљем излагању г. Јовановић износи лепе мисли о томе како правопис треба да је што простији и приступачнији и мање писменим људима, да имамо управо поред народног језика и „народни правопис“. Све је то лепо и красноречиво; само — ама ништа нема везе с главним питањем у овом чланку, т.ј. с писањем особних имена од две и више речи, пошто је та ствар решена у корист великога слова. Г. Јовановић претерује кад вели: да данас „*ми не бисмо имали ни мемоаре*¹ *протине, ни житије*¹ *Герасимово*²“, да су у њихово време била „*овака правописна*

¹ Ваљда „Мемоаре“, „Житије“ (или *Мемоаре*, *Житије*)?!

² Наш курзив.

правила, и овако се гледало на књижевност као данас¹! Правопис је само спољашња страна језика, а садржина неке књиге или списка чини унутрашњу страну језика, с којом правопис мало има везе.

Наглашавајући даље како су наши стари — и ако нису писали великога слова — ипак „разумевали оно што је написано и нису бивали у „логичкој“ заблуди,“ па онда зашто да и ми не можемо бити без великога слова, г. Јовановић додаје: „**Оно што се већ до сада утврдило у књижевном језику треба задржати, али не ићи даље и не уводити на силу оно без чега можемо бити и што нам није потребно**“² А одмах затим вели: „**Према томе ја сам мишљења да особене појмове, кад су састављени из двеју или више речи, треба писати малим писменима.**“² Г. Јовановић пада у контрадикцију, јер овамо пропагира на сва уста принцип да нам никако не требају велика слова у особним именима (по примеру наших старих), о овамо вели да „оно што се већ досада утврдило у књижевном језику треба задржати“! Значи: **он овамо прима принцип писања особних имена с великим почетним словом (Владан), а овамо тај усвојени принцип насилно руши, предлажући нешто што данас принципијелно готово нико не пише: да се особна имена од две и више речи пишу све малим словима (црна гора, српска књижевна задруга, српска краљевска академија, мали мокри луг, нови сад ит.д.)!!!** Зар је то та, толико истицана, **доследност** у правопису?! И „Србија“ и „Црна Гора“ јесу *par excellence* **особна имена**. То и сâм г. Јовановић признаје. И онда, по г. Јовановићеву правилу, „Србија“ би се писала с великим почетним словом (Србија) а „Црна Гора“ с оба почетна слова мала (црна гора)!!! Исто тако, писало би се: **Београд** и **нови сад**, **Жарково** и **велико село** (име селу), **Тимок** и **црна река**, **Авала** и **црни врх** (име планине), **Калимегдан** и **горњи град** (име утврђења), **Тошчидер** и **царсва ћуарија** (име места), **Теразије** и **зелени венац** (име улице и варошког краја), **Ускре** и **велики петак** ит.д.!!! *Risum teneatis, amici!!!* Кад г. Јов. пише особна имена од *две* и *више* речи све малим почетним словима — да би био *доследан* — требало би да пише и особна имена од *једне* речи с малим почетним словом, је су све то *особна имена*. Зато, кад пише **црна гора**, треба да пише и **владан**, *resp.* **владан јовановић**, а он се сâм потписује **Владан Јовановић!!!**

* * *

Из свега досадашњег јасно је да г. Јовановић није ни мало успео да обори наш (*resp.* Новаковићев) принцип, т. ј. да се особна имена од две и више речи пишу с великим словом у почетку сваке речи. Он се не може никако ни оборити, јер је он у основи примљен од *svix*

¹ Наш курзив.

² Ми истичемо.

писца и књижевника и сматра се као укорееена књижевна традиција; само га треба провести кроза све случајеве исте врсте, т. ј. и кроз особна имена од две и више речи. Писање само првог почетног слова великог а остала мала, као и писање свих малих почетних слова, доказали смо да је апсурдно. И место што је г. Јовановић покушавао ништавним разлозима да обори принцип који се оборити не да, много је боље за њега било да је наше категорије примера за особна имена прокритиковао, јер би можда нашао неки пример коме онде није било места. То не значи у исто време као доказ да наше правило није тачно. Напротив, наше је правило тачно, просто и лако разумљиво; питање би било само о усамљеним случајевима где је теже одредити да ли дотичне речи значе особно име или не. Ако се докаже да те речи скупа значе особно име, треба их све писати с великим почетним словом; а ако то не значе — с малим. Ничега трећег не може бити; т. ј. да се у једном особном имену пишу једна почетна слова велика а друга мала. — Да се чланак ограничио само на побијање нашега правила у начелу — и којекако. Али г. Јовановић се смртно обрукао предлогом: **да се особна имена пишу све с малим почетним словима**. Тиме он ратује против *доследности*, коју сваки час у чланку, с правом, наглашава. — Сем тога, доказано је до очевидности **да г. Јовановић не зна ни шта су управо особна имена** (а овамо пише чланак о особним именима!!!), јер у уводу у „особене појмове“ трпа и такве примере који с „особеним појмовима“ немају ама баш никакве везе, и огромна већина примера све су друго само не особна имена. — Г. Јовановић је у уводу и на завршетку чланка изнео и лепих мисли о правопису у опште, али све то нема толико везе с главним питањем у чланку: да ли особна имена од две и више речи треба писати све с великим почетним словима или не. Да је он објективним разлозима успео да докаже да наш (resp. Новаковићев) принцип не ваља, ми не бисмо имали разлога да то не усвојимо, а овако — *si tacuisset*.....!

Београд.

Жив. Н. Стефановић.

МАЈСКИ САВЕЗ

V.

Јелисаветински Мајски савез у 1900. или у трећој години свога живота.

Прва седница Саветска била је 21. маја, али скупови чланова Савеза били су многе раније, т. ј. још априла месеца. Сувише велик број чланова, који су долазили на те скупове — покашто по триста и више

душа — примораше ме потражити помоћи у лицу земске учитељице, која је долазила из Пекова ујутру на цео дан код нас.

Игре су удешавали и водили већ наши чланови-оснивачи, као понајодраслији и као момчићи, који су понајбоље знали наше друштво и рад у њему.

За време Велике недеље скоро четири стотине чланова Савеза дошли су за семење од купуса, које им је било обречено прошле године. Из наших расадника сваки је члан добио по пакет Брауншвајшког купуса, шећерне репе и питомог мака. На пакетима семења од купуса било је штампано упутство за правилно гајење његово у врту.

Изложба се имала отворити крајем септембра.

На првој седници изјавила сам Савету, како сам случајно имала прилике добити врбовог прућа за расад из министарства државних имања и пољске привреде, које је љубазно поклатио директор департамента (одељења) Н. А. Никитин Мајском савезу. Пошто *илтење котарица* зими као домаћа индустрија¹ може с временом дати члановима Савеза дену зараду, то сам била намерна посадити врбу на земљишту близу засеока Ореховаја Горá. Нажалост, то је место било једино од пет заселака, које се сложило, да уступи комад земље за сађење те врбе². Услед неких несугласица сељака међу собом, ја сам одустала од тог земљишта. То ме је приморало, да све пруће одмах посадим у своју градину, бојећи се, да се не осуши, због топлог времена. Догодине, ако врба израсте, моћи ће се приступити оснивању радионице за плетење котарица, о чем ће се известити Савез кад дође време.

Председник Савета саопштио је на једној седници, како су дошли до њега немали гласови, који доказују, да у нека удаљенија села од нас, н. п. у Столбово, Вошково и т. д. није још дошло уверење, да су чланови Мајског савеза дужни свуда и увек држати се потпуно беспрекорно. Услед тога приморан је напоменути члановима из тих села, да је строго забрањено тући се и свађати се међу собом и с другим. Наш Савез мисли, да они чланови, који се не желе подвргнути захтевима нашег Савеза или који се не осећају доста јаки, да сами себе савладају и тиме да се уздрже недостојних поступака, боље је да изиђу из Савеза сами, него ли да га срамоте својим владањем.

Због све већег броја чланова у Савезу из места, удаљених више од седам-осам врста³ од села Јелисаветина и због немогућности код

¹ *Кустарное производство* или *кустарная промышленность*. *Кустари*, *кустарники* махом су сељаци и раде узгредно или искључиво све занате, често удружени у велика предузећа. Њих има на стотине хиљада и годишње произведу на више стотина милиона рубаља најразличније робе. Приређују и изложбе и њихови производи трпе се и изван Русије.

² Руси зову село без цркве макакo велико *деревня*, а са црквом *село*.

³ Врста = 1,06680 километара.

чланова Савета, да пазе на њих, одлучио је, да се обустави примање нових чланова из удаљених села. Круг од седамдесет и три засеока, који су у Савезу, треба да буде доста, јер и самим члановима Савеза често је немогуће долазити недељом на састанке.

Годишњи празник Мајског савеза прошао је и сад исто онако живо и весело. Родитељи и родбина наше деце дошли су у врло великом броју на свечану службу божју. Затим су саслушали с пажњом све беседе, које су држали деци разна лица, која су дошла из вароши, да виде наш дечји празник.

После ручка савезника, на удешеном узвишеном месту, појавио се певачки хор. Час је хор певао народне песме, час су држане мале сцене, час читане басне. Ово последње изводили су чланови Савеза почевши од одраслијих, па до најмањих, који су били ученици мини-старствене чирске школе. Ово казивање и причање не једаред је изазвало одушевљено смејање и пљескање хиљаде слушалаца.

Пошто није било полиције, то су ред одржавали сами савезници.

После ужине деца су се почела разилазити кућама. Одрасли пак почели су се после свечаности веселити за свој рачун доле у селу. Нажалост тамо се десило нешто ружно, што ми је дало нову тему за беседу члановима Мајског савеза. Ево је:

Драга децо!

На сам дан вашег празника, када сте се ви сви весело разилазили својим кућама, десило се у нас нешто ужасно. О том мислим и да говорим с вама.

Тамо доле у селу, кад сте ви отишли, веселило се много народа. Момци су свирали у хармонику, девојке су се шетале горе-доле по путу, мирно и весело, кад одједном из суседног села дођоше два брата, пијани већ обојица, почеше се свађати с једним трезним момком и онда нападну га и стању га тући.

То је било страшно погледати! Несрећни момак, којекако извуче се из руку тих злочинаца и побегне у кућу Гаврила Симеоновића. Разјарена браћа, не знајући шта раде од беснила, потрче за њим и били су још тако дрски, да питају, куд се сакрио човек, кога су хтели убити!

Ето шта се десило у нас на сами свечани дан, на тај дан, кад сте се ви сви с разних страна, као браћа скупили, заједно да прославите свету ствар, којој ви служите: ствар љубави к Богу, к ближњему, к човеку, и к животињама. Тек што сте после службе божје послушали речи, које су вам говорили добри људи, који су дошли да погледају на вашу радост, а то од једном јављају се два човека, с очима пуним крви и почињу тући потпуно невиног човека, и што га нису убили, то је само зато, што се сакрио од њих. Какав је то ужас и какав је то грех!

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unilib.rs

Бог с њима! Ми их нећемо судити, нек им суди сам бог, који све види и чује, али ми не можемо мирно гледати на то и не смемо, него нас то мора узбудити.

Замислите све, како је било. Каква је то вештина, кад двојица нападну на једног, без игде ичега? То није вештина, то није јунаштво, него је то просто преступ, злочин! Људма. који тако што раде, место је на робији, а не усред поштеног народа, који мирно живи у селима и који се забавља у празник с пријатељима и познаницима.

Ако стану људи нападати тако један на другог, онда каква ће бити разлика између човека и животиње? Ми знамо, да се дивљи зверови, што живе у шумама, бију и уједају, док један мртав не падне. Али ово је зато, што су они често гладни и увек зли и бесни. Ми видимо, како нас полети на пса, како они реже, кољу се, док један мртав не остане. Али видите, децо, зато су они пси, а ми смо људи, створени „по образу и подобију божјем“! Наша нас црква учи живети у миру и љубави, учи нас праштати увреде нашем ближњем, т.ј. човеку, а сами да никог не вређамо. Уместо тога ми смо често почели слушати о свађама и биткама по селима, о зверским и нечовечним биткама, где и жену неће поштедети, ако им дође под руку. Ужасно!

Ово неколико година наовамо, бог ће га знати откуд, отпочеле су битке свуд на вашарима. Било је и мртвих, а кривце је суд отпратио на робију. Видела сам те младиће, а видела сам им престареле оце и матере. Они су били, сироти, убједени од туге, човек да се заплаче, кад их само види. Они су мољакали, да им синове помилују, али такве злочине закон не пропушта и њих олбише.

Кад то видимо, онда се чини, да младеж треба да се остави тога посла, али уместо тога, ми чујемо, како је редак празник без битке. Чиме се бију — моткама, камењем, ножевима! Почну са свађом, па онда прелазе у нападање. Дигне се вика у селу, сви потрче да гледају, ко кога бије, а нико и не мисли одбранити слабијег или невиног, него само поиздаље гледају на битку. Покашто се умешају и жене. И ово се догађа на сам дан нашег празника, када су још рано изјутра донели свете иконе, кад се тек свршило с певањем црквених песама, кад су се тек свршило молитве к богу и измољавали од Свевишњега благодат божја, мир и љубав!

То не сме тако даље ићи!

Ви сте још деца, драги савезници, али баш у вашим годинама ваља научити уздржавати се рђавих поступака. После би било доцкан. Кад се ко навикне од малена, биће се и кад одрасте.

Гледати на човека, како полеће на другог као бесна животиња, штетно је за сваког, нарочито за вас децу, чије срце још не треба да зна мржњу и злобу.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Растите и живите у миру и љубави, како нам црква налаже! Чувајте се свађе, нарочито боја. Све то може вам срце покварити! Ви сте видели изблиза, како ражљуђен човек губи памет, како постаје сличан животињи и не зна, шта ради. Такав човек нити има среће на земљи, нити мира на оном свету!

Пошто смо се поразговарали с децом на ту тему, раздали смо листиће са штампаном овом истом беседом свима члановима Савеза и шта више и многим сељацима, који су били дошли својим послом до школе и замолили, да чују и они беседу.

На једној од последњих седница Савета, Председник и други старији чланови Савета, изабрани при оснивању Мајског савеза тако пре три године, обратилише ми се, као старешини Савеза с изјавом, да данас сматрају себе већ као одрасле и сувише „старе“, да и даље служе Мајском савезу, који се искључиво састоји од деце. Нарочито и зато, што сваки од њих већ озбиљно ради код куће и због тога покашто и не долазе на скупове.

По мишљењу Председника ваљало би извршити нове изборе и предлаже Савезу, да избере нове Чланове Савета од дечака од четрнаест или петнаест година, колико је и њима било, кад је Савез основан. Садашњи Чланови Савета обећали су, да ће вршити дужност и даље, док нови не уђу у посао.

Ја се нисам могла не сложити с Председником и другим члановима Савета, пошто им је захтев био потпуно оправдан. Притом сам им изјавила дубоко жаљење, што ће оставити Савез, који су својим савесним радом тако унапредили. У почетку Савез је имао само двадесет и пет чланова, а данас има преко пет стотина. То је и њихова заслуга, јер су увек давали млађим од себе најбољи пример. Због важности питања, ја сам предложила Савету, да се одложе нови избори за другу седницу, која ће бити на дан изложбе купуса. Дотле можемо размислити и кога ћемо узети у Савет.

Затим је свима члановима Савеза било саопштено, да се сви, који су добили пролетос семе од купуса и који су га посејали, јаве 8. октобра и сваки да понесе са собом онајвећу главицу купуса за изложбу. За најбоље и најјаче главице даваће се награде.

Осмог октобра, после службе божје, сви чланови Мајског савеза скупилише се у селу Јелисаветину и донеше са собом по главицу купуса. Пошто су били стали у ред, сваки је метнуо пред себе главицу купуса и ја их почех прегледати, заједно с Председником Савеза и с учитељем чиреке школе Гореким. На столу је стајало једанаест награда, које су се састојале онајвише од вртарских алата, као ножева, канти за заливање, грабуља и т. д.

Ми смо прегледали сав купус и изабравши од њега највеће и најјаче главице, посласмо их да се измере на вази. Убрзо се већ знало, кога ваља наградити и награде су им биле раздате.

Затим је учитељ Горски показао деци главицу купуса, коју је донео из свог врта, као образац, колику величину може достићи купус, кад се брижљиво и правилно негује.

Скупивши све чланове око себе, Горски их је упознао с главним радњама правилног гајења купуса: како се праве расадници, леје и т. д. Све су то чланови саслушали с највећим интересом.

Кад је отворена седница, ја сам саопштила Савету, да пре, но што се пређе на избор нових Чланова Савета по одлуци прошле седнице, сматрам за дужност изјавити свима старим Члановима Савета своју најдубљу захвалност на помоћи око оснивања Мајског савеза пре три године. За све те три године Чланови Савета с пуно су љубави вршили своју дужност. Увек и свуда су пазили, да сви чланови Савеза испуњавају своје обавезе, редовно су долазили на савезне састанке, а својим су владањем давали одличан пример другима, једном речи били су ми истински помагачи у овоме послу. Сад, праштајући се с њима, ја сам их замолила, да приме од мене на усмену по иконицу, које сам донела из Тројице-Сергијевске Лавре¹ и пошто сам на полеђину сваке написала понешто, ја сам их предала Члановима.

Видљиво дирнути, Чланови Савета искрено су ми захвалили и потом сами предложили, да се одажи избор нових Чланова Савета за пролеће, изјавивши жељу, да остану у својим дужностима још ове зиме, јер се боје, да нови Чланови Савета, као мало искусни, не би се могли наћи у томе послу, тим пре, што за време зиме нема ни седница ни скупова.

Овај ме је предлог јако обрадовао и опростивши се са целим Савезом до пролећа, ја сам отишла с пријатном увереношћу, да ова ствар није била мила само мени једној и да је наша омладина, потпуно знајући корист, коју доприноси нашем друштву, давно делила са мном све бриге о Мајском савезу.

VI.

Јелисаветински Мајски савез у 1901. или четвртој години свога живота.

Прве седнице саопштила сам Савезу, како сам добила пријатан глас од исковског губернатора кнеза Васиљчикова, да су правила нашег Савеза потврђена и како ће на дан нашег годишњег празника ово бити званично објављено.

¹ Велика руска светиња; 60 врста од Москве. Основана 1314. г. У њојзи се налази 12 црква, духовна академија и т. д.

Пошто сам разјаснила члановима Савеза значење овог потврђења и пошто су видели, како се томе радујем, сав је Савез сложено ускликнуо ура!

Одмах је почето са спремањем за празник, који је био 11. јуна. Опис тога штампао је у журналу Родник његов уредник, пуковник А. Н. Аљмединген под натписом „Празник Јелисаветинског Мајског савеза у 1901. години.“ Ево га у целини.

* * *

„Једанаестог јуна у селу Јелисаветину, где је Ј. Ј. Ваганова основала први у Русији Мајски савез, био је трећи годишњи празник Савеза, само овог пута с особитом свечаношћу. Очекивао се долазак губернатора нековске губерније, који је имао објавити Правила Савеза, која је прописала држава.

Већ рано изјутра све је било живо. Била је недеља, у оближњој цркви била је служба божја и отуда су се гости могли почети прикупљати тек око дванаест часова. Све је било заузето спремањем.

На грдно великом пољу оградиле су повећи четвороугао. Између високих мотака, на којима се десршала руска тробојка, стоје мање мотке с разнобојним таблицама, на којима су крупним словима написана имена села сидоровске волости, из којих имају доћи савезници. Између застава завезан је канап, на коме висе лонте од артије у боји, напуњене слаткишима. Десно од ограђеног простора стоје руске љубашке. Подалеко одатле, близу дугачког амбара, саграђен је ред столица и клупа, а између стубова од амбара такође је завезан канап и о њега је обешено више од пет стотина кесица од најразличнијег цица са слаткишима.

Око подне са свих страна почеше долазити гомилице савезника. Њихове разнобојне рубашке, понајвише црвене, лепо су се шарениле из оног зеленила.

Убрзо напуни се поље децаима од седам до шеснаест година. Сви су имали на капама и шеширима друштвену значку — металну ластавицу. Иза савезника ишли су им сестре, оцеви и матере. Народа је било много. Дошли су директор и инспектор народних школа, чланови земске управе, директор учитељске школе, учитељи народних школа. Дође и свештеник с осталим духовним лицима. На ограђеном месту удесили су све за службу божју.

Заставник изнесе лепу савезну заставу: на плавој основи одлично је извезена свилом ластавица, како хвата бубицу, унаоколо сребрна пошира ивица с натписом и златним ресама. Све је готово... У даљини види се тројка, на којој се брзо приближавао губернатор.

Одмах отпоче служба Божја. Ученички хор черске министарствене школе одлично је певао. Служба је била свечана, концертно много-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

љетије певача далеко се разносило, савезници су се крестили, а сунце нас је све обасјало. Свештеникови помоћници у златним ризама, иљаде људи са светлим празничним рубашкама и сарафанима, множина застава, што су се лепршале по ваздуху и све то у свежем зеленилу, представљало је дивну слику.

После службе божје и многољетија Государу Императору, старешина губерније, г. губернатор кнез Васиљчиков, гласно и лепо прочитао је нова правила Мајског савеза, која је потврдило Министарство унутрашњих послова и честитао савезницима добијена правила. Затим је директор народних школа И. А. Красов упитао децу, знају ли своје обавезе и разумеју ли задатак и циљ Савеза. Објаснио им је велику корист, коју доприносе птице пољској привреди и уопште свем биљу на земљи и како је због тога потребно чувати и штитити птице и њихова гнезда. Члан земске управе Д. И. Иванов рекао је, како Мајски савез обавезује чланове лепо поступати са свима животињама, а због тога и са својом браћом и сестрама. Савезници ваља да се брину и за плођење и чување дрвећа. Директор псковске учитељске школе А. И. Константиновски истакао је још, како је суделовање у Савезу, поред користи од чувања птица и биља, добро још и зато, што ће развити код чланова благовољење, доброту, која је тако неопходна у човечјем животу. Чим мали и велики буду бољи један према другом, одмах ће бити лепши, веселији живот.

После беседа савезници потекоше столовима и поседаше на клупе. Почеше разносити у великим судовима рибљу чорбу (*уха*), раздадоше хлеб и савезници, извадивши из недара кашике, пређоше на посао. За тили часак котао од тридесет ведара или око пет стотина литара био је празан и тако дође ред на кашу. Деца су јела с таквим апетитом, да су за непун час после остале само мрвице по столовима. Затим је сваки савезник добио по кесицу сааткиша и сви задовољни и весели разиђоше се — неки одоше љубашкама, неки се нагураше око певача, који су без одморка певали разне песме. Мало после почели су делити књижице, а затим почеше игре и трка у цаковима за награду. Старији савезници, који су већ били младићи, држали су ред у играма, прозивали су по списковима малишане овог или оног села и ређали их према расту све по шест-седам засебе. Деца су брзо поскидала обућу, улазила до појаса у цакове и с пажњом су очекивала команду, да почну трчати. Г-ђа Ваганова, на другом крају ограђеног места високо је издигла у руци награду: комад сапуна, новчаник, огледалце или играчку за мале и командовала „један, два, три!“

Трка поче. Много је било смеја и шале, док је петоро деце са завученим ногама у цаку смешно скакало, падало, подизало се и опет скакало, трудећи се да престигне једно друго. Најзад, један измаче напред; још неколико напрезања и награда је у победичевим рукама.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Опште одушевљење и одобравање. Оцеви и матере с најживљим интересом пратили су игру.

Нажалост, поче киша, која унеколико поквари весеље. Али ипак народ се није разишао и после кише с великим интересом гледао је подизање велике ваздушне лопте, начињене од артије за цигарете

Тиме се завршила свечаност, али одрасли сељаци још су дуго остали, појавише се сеоски продајци слаткиша, образоваше се певачки хорови...

Тако је Јелисаветински Мајски савез прославио свој трећи годишњи празник и уједно с тим ушао у нову периоду. Сад ће Савез живети на основи правила, која је потврдио Министарство унутрашњих послова. Мало ниже износимо та правила у целини. Сви други наши Мајски савези могу се користити тим правилима и наравно, неће бити тешко израдити потврђење њихово за свако поједино друштво. Правила Јелисаветинског савеза састављена су врло добро. Њих је ласно применити на сваки крај бескрајне Русије, јер „одређивање унутрашњег реда“ у Савезу врши старешина Савеза према правилима, и према томе, тај се ред може изменити и удесити у разним местима Русије према приликама живота и краја.

И тако одад су Мајски савези допуштена и призната омладинска друштва у нас. Дај боже, да она расту и да се развијају, доносећи корист и отачаственој природи и нашим наравима и обичајима...“

* * *

Тако нише Родникъ Ја ћу томе опису додати само нешто. По свршетку свих свечаности овог срећног дана за наше Савезнике, имала сам велико задовољство, да представим губернатору кнезу Васиљчикову више од сто двадесет младића од седамнаест до деветнаест година. Они су пробавили три године у Мајском савезу и сад су изишли из њега, пошто су већ одрасли млади људи. Притом сам рекла кнезу, да се радујем, што могу изјавити пред њиме, како ме је ова младеж досад непрестано веселила својим одличним владањем и како по мишљењу нашег свештеника, учитеља министарствених и земских школа и других поштованих лица нашега краја, бивши се савезници свуда одликују од друге омладине учтивошћу, трезвеним и уопште достојним владањем.

На ово је кнез Васиљчиков поздравио момчиће веома ласкавим речима за њих, изразивши наду, да ће они увек памтити оне добре савете, које су добили у Мајском савезу и са своје стране, да би нам захвалили на бризи о њима, увек ће нам помагати надгледати владање поколења, које прираста.

Тошко је било рећи, ко је био срећнији у томе тренутку — младићи или њихови родитељи, који су, окруживши нас, са насладом слушали кнежеве речи.

VII.

Још неколико података и догађаја из Јелисаветинског Мајског савеза. Правила Мајског савеза и упутства за чланове Савета.

После празника од 11. јуна недељом је опет ишло све својим редом у нашем друштву. Старе чланове убрзо су заменили нови, а број чланова на крају лета у Савезу био је више од четири стотине.

Од малих догађаја вреди поменути као нешто занимљиво ово. По достави чланова Савеза из села Подосоња у њих су девојчице почеле бавити се уништавањем гнезда. Две су од њих особито смеле и поред свих опомена и шта више и претњи чланова Савеза, да ће ми то казати, продужиле су и даље мучити птице, изговарајући се, како оне „није у Савезу.“

Савет је одлучио: да се замоли учитељ Горски да извиди ову ствар и потом да позове Анастасју и Александру Петровне, да их посети због њихног бездушног поступања са невином животињом пред свима ученицима.

У чирекој министарственој школи сад ове године престунило је преко четрдесеторо деце први пут школски праг. По личном уверавању учитеља Горскога, то му је први пример у његовој дугогодишњој пракси, да у току неколико школских месеци међу новим ученицима није било ни једног случаја крађе плајазова и легиштера, што је обична појава у школама. Што се тиче девојчица, то је већ не једаред слушао од њих тужбе једне на другу због крађе напрекака, игала или пера. Скудивши једаред све ученике и приписивајући добро владање деце утицају Мајског савеза (сви су били његови чланови), он их је с истинском радошћу похвалио и честитао им на примерном владању. Али, затим, окренувши се девојчицама, постидео их је и посаветовао их је, да узму пример од мушкарца, пошто њих нико није видео ни један једини пут да учине такве несавесне и недостојне поступке.

У једној седници у јесен, један члан Савета изјавио је, како се у селу Мукину неки чланови Савеза врло рђаво владају: спротећа растурали су гнезда и на његову опомену, да то не раде, ако не желе бити искључени из Савеза, одговорили су, како ни они сами не желе остати у њему, него ће „ићи у јабуке“ (т. ј. красти јабуке). Ово је саопштење изазвало опште негодовање. Неки су говорили „да се искључе“, а неки, да се почека и огледа други лек. Последње је примљено и поручено члану Савета Алексеју Андрејеву да позове чланове из села Мукина да неизоставно дођу сад у недељу у село, где

ће им се оставити, да сами реше, хоће ли остати у Савезу или ће изићи из њега.

Друге недеље дошло је свега два члана Савеза из села Мукина.

Како је било већ време јабукама и пошто је у нашим руским селима јако распрострањен обичај брати јабуке с туђег дрвета, ја сам се давно спремао да покренем то питање са савезницима. Отуда ми је било врло мило, што ми се дао случај, да рекнем деци неколико речи о томе:

Слушајте, децо! Данас ћу вам говорити о једној крупној ствари. Почећу спочетка.

Идем ја ономадне путем, док ме сусстиже један сељак из суседног села.

— Баш волим, што сам вас видео, рече ми, хтео сам нарочито доћи до вас, али нисам стигао.

Пођосмо заједно.

— Ви се још једнако бакћете око оне ваше деце?

— Јесте, одговорих.

— Видите ли, ви их све учите и упућујете на добро и то је лепо. Али, боље би било, да их мало попритегнете (притом показа рукама како), да не краду... Ето, то сам вам хтео рећи, само вас молим, да се не љутите.

— Како, да не краду! Узвикнух ја. Чисто сам се уплашила тако страшне речи. *Савезници да краду!*

— Тако, од деце не можеш ништа. Ето себе да узмем: подигао ја на имању јабуке. Поткресивао их, чувао их, гледао их толико година. Једва сам дочекао да цветају и роде. Дивне јабуке, као од воска. Ономадне отишао ја рано изјутра, да уживам моје јабуке, кад тамо, да умрем од туге! Моје јабуке све обране, једне-једине нема. Још ми и две велике гране изломиле. Господе! Хоћете ли ми веровати, од туге се умало нисам заплакао! Шта да радим! Питам једног, питам другог, нико ништа не зна, нико ништа није чуо, ни видео. Село велико, деце много, ко ће знати, ко је крив. Освртао се, обртао се по њему и — ништа. Све пропаде. Пропаде мој труд, моја брига. Ја сам стар човек, бог зна, да ли ћу дочекати другу годину. А и догодине, ко зна, опет ће ми све обрати и поломити! Ето то сам хтео, да вам кажем. Не љутите се на мене старца, али ме срце боли за јабукама!

И мени није било весело у срцу после тога разговора. Растужило ме је, што у нас има још много сељачке деце, која добро знају, да туђе не треба дирати и да се онај, који туђе дира зове ружним именом лопов и строго се осуђује по закону, а овамо сви су се навикли гледати на крађу туђих јабука као на шалу, на јунаштво, као на ситницу, о чем не вреди ни говорити. А је ли тако то одиста?

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BS

Размислите се мало и упитајте свака сам себе, да ли ће ми бити мило, кад бих се ја тудио и тудио, док подигнем јабуке и огроз, а неко тек да дође, па да ми поједе јабуке, изломи гране и побере сав огроз? Дабоме да неће. Да је то рђаво радити знају добро и они, који са баве о тим стварима. пошто се морају крити од људи, морају улазити на туђе имање ноћу, крипом, да их ко не види и да их не ухвате. Је ли тако? Ова ствар, значи, није шала, него преступ, за који се може, дабогме, и страдати, као што и треба свака да страда, ко нам твори рђава дела, која забрањују закони и наша савест пред богом и пред људима.

Ето, примера ради, причаћу вам, како се у другим земљама поступа с туђим имањем и како се тамо поштује туђа својина. Пре много година, имала сам прилике живети у суседној нам немачкој држави. Тамо је деце још и више, но у нас, јер је земље у Немаца мање, него ли у нас. Зато тамо на сваком месту живи више народа, него ли у нас; у њих је тескобице, него ли у нас. Путујем ја једаред тако широким насипом и видим, како с обе стране пута расту висока и разграната дрва. Прво сам помислила, то су брезе, као што их често има и у нас на друмовима, али кад дођох ближе, а то нису брезе, него трешње, и још уз то од горе до доле пуне рода. Путујем тако и дивим се!

— А зашто ће на врх неког дрвећа она слама? Упитах мога кочијаша, немачког сељака, који ме је возио са железничке станице и покажем му нешто, као увијено од сламе.

— А, то је дрвеће, које је сваки, чије је, обележио, да се с њега не беру трешње, него да остану њима, јер су они платили за свако дрво.

— И нико одиста неће дирати те трешње? упитам ја сумњајући се, да ће помоћи слама.

Он се окрете к мени и погледа ме тако зачуђено, да ми је било непријатно, што сам то упитала. „Како се може дирати оно, што је неко купио за себе!“ хтеде он рећи тим погледом.

Занста ниси могао не чудити се.

Дрво с родом стоји усред широког поља, напред друма. Људи пролазе пешке и на колима поред воћака и само зато, што је неко купио за себе ово или оно дрво, то ником и не пада на памет, да узбере ма и једну трешњицу, и ако су биле дивне.

Ето то се и зове поштовати туђе и зато је време, да узмемо пример од Немаца у томе.

Како бих волела, кад бисте и ви, драги савезници, обратили пажњу на то питање. Познавајући вас добро, ја сам уверена, да већина вас добро разуме, колико је ниско дирати туђе јабуке. Али и међу вама можда има и таквих, који мисле, да нико неће дознати шта

раде и да могу слободно остати у Мајском савезу и носити на кани ластавицу, не стидећи се шта раде, као што би требао свака да се стида, који учини што рђаво. То не сме бити.

Ви сте се већ показали подобни да опоменом и љубављу порадите код млађе браће и другова. Почели су се бојати од вас и престали су растурати гнезда, мучити птице и животиње. Зашто не бисте огледали наговарати те исте другове и браћу, да не иду на туђа имања, да не беру туђе јабуке и воће и род уопште и да уопште не раде подлости, које само срамоте друштво, у које су ступили и у коме сви ви, његови чланови, трудите се, да се држите добро, пристојно и достојно. Ако вас не послушају, јавите то Савету. Боље је искључити једног члана, него ли цело друштво да носи на себи сумњу о рђавим радњама или слушати, да о вама говоре онако, како је говорио онај старић, што су му обрали јабуке. У селу деца од деце све знају и вама ће савезницима бити увек лако дознати онога, ко је урадио што рђаво и за први пут објаснити му шта ради, а украдену јабуку и воћку не треба ни узимати у руке и кад вам деца дају.

Памтите, децо! Од очију Свевишњег ништа не сакри!

Ову су беседу деца врло пажљиво саслушала, нарочито старији чланови Савеза. Они су обећали пазити на то, да наше савезнике више нико не криви за крађу туђих јабука. Још 1902. године ја сам имала прилике уверити се, да је могуће достићи тај циљ. Несумњиво је, да је страх бити искључен из Савеза, био узрок, што се престало с крађом јабука у нашем крају. Старији чланови, водећи бригу о млађим, силом прилика били су приморани уздржати се од рђавог примера, млађи опет бојали су се надзора старијих.

Што се тиче чланова из села Мукина, то су они, и ако су саслушали моју беседу и узели је штампану на листић, који су брижљиво савили и метнули у капу, опет рекли неким дечацима, како им је свеједно, остали или не остали у друштву и отад више нису долазили на скупове. Пошто им је село јако одаљено, око седам врта и како је немогуће водити добар надзор о њима, то су на основи прошлогodiшњег решења Савета, сви чланови из села Мукина коначно искључени из Савеза.

Захваљујући припомоћи учитеља Г. В. Горскога већ ове године наши савезници учинили су велики успех у војним вежбањима. Сваке недеље дуг низ младих ратника са заставом на челу, са читавим водом „стрелаца“ напред, наоружаних дрвеним пушкама рођене израде, одлазио је у војничку шетњу. Милина је било видети, како су по шумици, пред кућом, под командом Горскога ови стрелци прелазили с места на место, како су, прикрадајући се, завлачили се у траву и гађали уображеног непријатеља и до каквог су одушевљења долазили

цела „војска“ и публика, гледајући на описано. По свршетку учења хорио се бескрајно „ура“ и најзад цео батаљон, с веселим војничким песмама враћао се у село. Слична вежбања несумњиво су корисна деци и не могу не пружати им необично велико задовољство.

Завршићу извештај о овој години тиме, што ћу обратити пажњу на факат, који доказује, да наш труд и брига о наравствености савезника не пропада узалуд. У једном селу Островског ујезда, дакле у нашем суседном ујезду, био је вашар. Некакав изнемогли старац ваљао се пијан по улици. Тамошња деца, користећи се старчевом слабашћу, почеше правити шегу с њиме, вукали су га за ноге и за руке, задиркивали и. т. д. По причању сведока, на ово су притрчали тројица већих савезника — њих сви знају по значкама на капи — отерали децу, постидели су их и подигавши старца, одведоше га кући и предадоше га укућанима.

Завршујући овај кратки преглед рада Јелисаветинског Мајског савеза за прве четири године живота, не могу, а да не обратим пажњу овде на неке добре резултате. Случаји рђавог поступања са птицама и животињама потпуно су обустављени. Количина птица у нашем крају знатно се увеличала, пошто растурање гнезда и хватање птица више ником не пружа искушење. Што се тиче наравственог утицаја на саме раднике савезнике, то, и поред овако кратког времена, које смо могли посвећивати само дети нашим савезницима на броју неколико стотина селачке деце, питање о користи Мајских савеза сад већ не изазива ни најмању сумњу.

Одрасла омладина, која је раније провела три године у Савезу и сад се свуд одликује својим владањем. По мишљењу цењених људи нашег краја, као свештеника, учитеља министарствених и земских школа, пређашњих савезници и сад свуд упадају у очи. Они су увек трезвени на народним забавама и веселима, учтиви и пошгују старије. Ако само успемо тамо доцније удесити друштво за народну трезвеност, као што мислимо, где би се та младеж могла даље скупљати на разговоре, религијско-наравствена предавања, народна предавања и друге забаве, згодне њиховим годинама живота и ступњу развика, то ће бити могуће рачунати, да ће се не један млад човек моћи оградити од убитачне и грубе средине нашег наравствено-сиромашног села.

Не може се порећи ни то, да отварање таквих друштава, на чијем се челу носи застава љубави к богу и његовим створовима, не могу проћи без утиска на цело насељење. Зато данас, кад је држава, потврдивши Правила Мајских савеза, отворила ново поље за рад лицима, која истински воле своје отачаство, човек се може надати, да ће се наћи таквих, који желе удесити Мајски савез за селачку децу. Тиме ће и они принети своју лепту на олтар велике ствари васпитања и облагорођења нарави руског народа.

WWW.UNI.NS.BG

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

* * *

Овде се износе *Правила Мајског савеза*, како их је прописало руско Министарство унутрашњих послова и која се зову руски овако: „*Уставъ Общества Майскій Союзъ, въ с. Елисаветино, Сидоровској волости, Псковској губернији и уѣзда*“. У чл. 4. налазе се читаоцу већ познате обавезе чланова Мајског савеза из I. одељка овог састава, које су краће формуловане, него и тамо.

Чл. 1. Циљ друштва састоји се у заштити птица од тамањења, у чувању од уништења њихових гнезда, у прихрањивању птица у зимње време и уопште у чувању животиња од суровог поступања с њима.

Чл. 2. Рад Савеза распростире се само на сидоровску волост псковске губерније и ујезда.

Чл. 3. Као чланови могу ступити само деца, дечади, школског узраста.

Чл. 4. Сваком дечку, при ступању у чланство Савеза, издаје се један примерак обавеза за чланове Савеза.

Чланови се Савеза обавезују:

- 1) Не поступати рђаво са животињама и не мучити их.
- 2) Све птице, сем штетних, а исто тако и њихове птичиће својски чувати и штитити.
- 3) Птичија гнезда не растурати, јаја из њих не дирати и никаквим начином не узнемиравати их.
- 4) Не убијати их и не сакатити их ни каменом, ни стрелом, ни пушком, нити чим другим.
- 5) Не хватати и не држати у кавезу или у соби никакве птице, сем оних, које могу живети у нашој клими само затворене.
- 6) Ухваћене птице пуштати на слободу и уверавати и друге, тако да раде.
- 7) Својски наговарати и друге, да не поступају сурово са слабиим створовима.

Чл. 5. Примљени у Савез дечко добива нарочиту значку у виду ласте у лету, с правом носити је на капи.

Чл. 6. Одређивање унутрашњег реда и надгледање, да ли деца врше обавезе, које су узела на себе при ступању у Савез, иде у дужност старешини (попечитељ или попечительница).

Чл. 7. Старешина може бити само лице пунолетно, које поставља и разрешава псковски губерпатор у споразуму с попечитељем учебног округа.

Чл. 8. Пошто се циљ Савеза састоји у чувању птица и животиња од тамањења, то старешини Савеза даје се право достављати на знање месној полицеској власти, ради потребног даљег поступка с њене стране

због нарушавања правила о лову и заштити птица, која су прописана законима.

Чл. 9. Старешини допуштено је приређивати за чланове Савеза народна предавања искључиво о животу птица и животиња и о томе, како се подижу у селима дрва и шибље, у којима се радо гњезде неке врсте птица, нарочито које су корисне за ограду имања од штетних инсеката и њихових ларви.

Чл. 10. У Мају месецу сваке године, у недељу, сви се чланови Савеза могу скупљати ради прославе годишњег празника оснивања Мајског савеза и под управом старешине извршивати на тај дан правилно сађење дрвећа у своме крају.

Чл. 11. Старешина Савеза дужан је сваке године подносити Министарству унутрашњих послова и Министарству просвете преко губернатора годишњи извештај о раду Савеза.

Чл. 12. Ако би, независно од права датог губернаторима чл. 321-им књ. II Зборника закона (Св. зак. Общ. Губ. Учр.) од 1892. године, да могу затварати по свом нахођењу скупове разних приватних друштава у случају, да се у њима пронађе машто противно државном поретку и друштвеној наравтености, пековски губернатор нашао за потребно потпуно затворити друштво Мајски савез, то ће он ово изнети као предлог Министарству унутрашњих послова на разматрање, чијим се решењем друштво може затворити у свако време.

* * *

Да додамо још у целини и *Упутства за чланове Савета*, које је г-ђа Ваганова прописала и увек раздавала наштампана на листиће тим члановима. Упутства (*Инструкција членамъ Савѣта*) гласе од речи до речи :

1) Сваки члан Савеза дужан је пазити, да чланови Мајског савеза увек испуњују обавезе, одређене правилима, т.ј. да не растурају гнезда, да не муче животиње и птице, да их не гађају камењем итд.

2) Сем тога на весељима, ванарима и другим народним скуповима, чланови су Савета дужни обраћати пажњу на владање чланова Савеза, пазити да не буде боја, шта више ни свађе међу собом, опомињући их увек, да се чланови Мајског савеза имају свуд владати пристојно и племенито, јер они по значакма на капама припадају друштву, које је основала држава.

3) Свуд и увек члан Савеза својим владањем мора бити пример за своје другове, ваља да буде увек са сваким љубазан, учтив, ваља му поштовати старије и клонити се рђавог друштва, где се само туку и свађају.

4) Сваки члан Савеза дужан је по могућности долазити недељом на скупове у село Јелисаветино, а једаред месечно, и то прве не-

деље после првог сваког месеца, ваља неизоставно да дође на седнице Савеза, у којима суделује.

VIII.

Општи поглед на Мајски савез.

На основи горњих правила Мајског савеза, упуштава за чланове Савета и извештаја г-ђе Вагачанове за прве четири године Јелисаветинског Мајског савеза сад нам је могуће тачно одредити не само циљ и средства таквог друштва, него и колика је и каква је материјална или новчана основа такве установе и како се Мајски савези могу уопште организовати у једној земљи.

Наоко се чини, да су оваква децја удружења просто установа за чување и заштиту птица, животиња и биља. Овако нас може завести и први члан наведених Правила, која је прописало руско Министарство унутрашњих послова. Иако је чување и заштита живих створова циљ Мајског савеза, ипак то није његова суштина. Одатле се само полази, око тога се све врти, али циљ таквих савеза чисто је васпитни. То значи, иде се на то, да се од чланова таквих друштава створе добри и корисни људи и грађани. То је *циљ Мајског савеза*. Старешина Савеза почиње прво тиме, што обраћа деци пажњу на птице. Она их добро знају, али само као средство за неразумну забаву. Зато их треба поучити, да на птице гледају сасвим друкчије. Зато им ваља усадити у срце симпатију према пернатим створењима. Успе ли ово старешина, онда му неће бити тешко, да ту љубав према птицама пренесе и на све друге животиње, па шта више и на биље. Одатле је, после, само један корак, да се та симпатија пренесе и на браћу и сестре, и на другове и на људе уопште. С таквим широким срцем старешина сад може учинити све, чему тежи свако васпитање — да створи од деце добре људе.

Према томе, Мајски је савез помоћник куће и школе. Кад би свако дете у некој земљи живело у породици, која се приближава идеалу, и кад би свако дете ишло у школу, која се исто тако приближава идеалу, онда би та установа била непотребна. Али овако нигде на земљи није. Ужасна маса деце свуд у свету остављена је просто сама себи. Она расту исто онако, као и бесловесна створења, без неге и васпитања, у најцрњем незнању и наравственој тами. Тако добар материјал за будуће раднике немилице пропада из године у годину. Уместо добрих грађана излазе беспосличари и рђави људи уопште. Уместо, да користе друштву, они му падају на терет. Они ништа не производе, него само траже, што су други произвели. Од њих, дакле, постају паразити у друштву, слични оним на животињама и биљу. Тешко организму, на коме се они залегу. Не изиђу

ли неким случајем од њих паразити, онда од њих постају одрасли људи, који нису у оноликој мери од користи земљи, у коликој би били, да се на њих васпитно утицало онда, кад је за то време било.

Мајски савези, исто онако као и деџа склоништа и многе друге установе поред народне школе теже, дакле, том узвишеном циљу, да ни једно-једино дете ни у једној земљи, у којој се зна, шта се ради, не остане без васпитања. Од сваког треба да изиђе користан члан друштва, а не паразит, који ће друштво подгризати. Ни једно се не сме оставити, да расте остављено само себи. И дрвеће у шуми, које расте без човеџе брига и надзора, не доноси ону корист, коју би донело, кад би се обрађала пажња на то, како успева и расте.

Старешини стоје на руци многа *средства*, да *постигне циљ Мајског савеза*. Прво средство, да се постигне онај први задатак, да се у деце пробуди љубав према птицама, врло је просто. Оно што се не познаје не може се ни водети. Зато старешина од првог дана мало по мало, али стално, упознаје чланове Савеза са природом. Он се с њима разговара о птицама, животињама, о биљу, киши и о снегу и о природи уопште. Он им о свему томе прича, држи им о томе предавања, чита им већ штампане саставе о свему томе, поучава их и све ово на језику, који је разумљив за децу. То није школа, ту нема клупа и табле. Учионица им је природа — врт, луг, поље, ливада, шума. Где се нађу, где буде згодно, ту се и поведе разговор, ту се држи предавање, ту се прича, ту се чита, ту се врши поука. Све то иде систематски, али без распореда, као у школи. Све иде тако, да не изгледа деци удешено, него као случајно и нарочито се пази на то, да се какав догађај, каква појава и т. д. узме за повод причању, поуци и т. д. Иначе неће бити интереса и појава досаде код чланова може целу ствар покварити.

Поука, разговор, причање, предавање и читање старешини служе и као средство за васпитање уопште. Дође ли згодан тренутак, да научи децу, да се не туку и не свађају, или да поштују туђу својину, или да помажу једно другом и људма уопште, или да воле истину, или да пазе шта је право, или да поштују старије, онда ће он онет узети то средство. Исто тако, да их научи чувати одело и друге ствари, да пазе на чистоћу, да их привикне на штедњу, умереност, пристојност, предусретљивост, учтивост. Или, да их научи сносити једно друго, да одговарају на постављено питање, да не упадају у реч, да буду стрљиви, стални и издрљиви, да се савлађују, да не упадају у афекте, да се не разговарају дерући се и тоном свађе, да се науче покорности. За све ово употребиће то средство, као и онда, кад их почне вежбати у пажњи, јер, као што свако зна, без вежбања нико не може бити пажљив.

Сем тога, старешини, васпитачу, руковођу Мајског савеза или како га већ назовемо, стоје и друга средства на расположењу, да би достигао циљ те установе. Овамо иду игре, певање, војничка вежбања, гимнастика. Све то посредно или непосредно иде к циљу васпитања. Уз то, све то пружа састанцима чланова Савеза недељом пуно промена и разноликости, а тиме и занимљивост. Годишња прослава оснивања Мајског савеза иде такође овамо. Ово је исто тако одлично средство, да се васпитно утиче на савезнике. Она не би требало да се сврши без правилног сађења дрвећа, као што прописују и руска правила¹.

Главни помоћник старешине Мајског савеза јесте Савет или Одбор дванаесторице, као што се види из Упуштава члановима Савета. И ако је ова установа означена у руским правилима као друштво и затим и ако је то она и одиста у неку руку, онет се цела ствар, па и избор чланова Савета, не може и не сме оставити потпуно самим савезницима. Као и све, тако и избор одборника мора узети у своје руке сам старешина или васпитач. Он ће гледати, да, и ако избор врши у договору с децом, у Савет уђу само најстарији, најогреситији и најбољег владања дечаци из Савеза. Од овога ће много зависити успех целе ствари; дечаци из Савета управо су васпитачеви помоћници. Савет мора бити тако удешен и тако функционирати, да одатле буде неке користи по васпитање уопште, нарочито по дисциплину. Отуда старешина непрестано пази на седницама Савета да буде реда — да се чланови прописно јављају за реч, да један другом не упадају у реч, да не буде вређања и свађе и т. д. Иако цела та ствар Савета има и тај задатак да научи децу заједничком раду, инак старешина не сме узети то за главни циљ друштва и целу установу претворити у играње народне скупштине и парламентаризма. Нарочито би то било погрешно и убитачно по Мајски савез кад би избор Одборника узели сами чланови у своје руке и почели се отимати, ко ће ући у Савет. Ово би значило крај Савеза и крајње неразумевање његовог старешине, шта му ваља радити.

Толико о циљу и средствима Мајског савеза. Сад да рекнемо неколико речи и о материјалној основи те установе. Треба ли много новчаних средстава за оснивање и одржавање Мајског савеза? Ко је иоле пажљиво прочитао извештај г-ђе Ваганове, тај је могао опазити, да се та установа може и основати и одржавати с врло мало сред-

¹ Какъ устраиивать праздники древопасаждения А. Н. Меньшикова. Вятка 1903. Ц. 30. копека (око 0·85 д.) Для чего устраииваются праздники древопасаждения въ школахъ. Од истога. Тамо 1903. ц. 20 коп. (око 0·55 д.). — Једна од најновијих и најбољих руских збирака игара јесте: П. П. Бокинъ, Подвижныя игры. Съ 81 иллюстр. Петроград, изд. Маркса, 8а 446с.

става према другим васпитним установама. Сви се расходи своде око набавке значака и штампања беседа, као и око набавке семења и радног дрвећа и најзад око годишњег празника и награда за утакмице на пољопривредним „изложбама“ и при играма. За невољу сви се ти расходи могу свести и само на набавку значака, а све остало може се оставити за доцније.

Почетак би био доста тежак, али кад би се таквих удружења појавило много у једној земљи или у једном крају, онда би не само било знатно лакше отпочети, него и одржавати Мајске савезе. Тада би н. п. штампана беседа било много јефтиније, јер би се једна иста, наравно, могла употребити у свима Савезима. Исто тако и значке дошле би много јефтиније, јер би их се више трошило. Уз то, кад би се овако појавило више таквих дружина, онда би средишна каса могла притицати у помоћ у свакој згодној прилици појединим Савезима при оснивању и одржавању.

Да додамо неколико напомена о свечаностима нарочито о оној, коју Савезу ваља приредити сваке године на успомену свога оснивања. Овакве и све друге свечаности, које се приређују за омладину или за одрастао народ с намером, да се њима утиче на развијање љубави према отаџбини, да се њима естетички или слично утиче на оне, за које се приређују, могу се назвати васпитне свечаности. Ниједна васпитна свечаност не сме носити карактер народне гозбе и бурног весеља. То су две засебне ствари, које се не смеју мешати. Једној је циљ васпитно утицање, а другој просто забава и скраћивање времена. Отуда код васпитних свечаности није све у јелу и пићу и игранци, а још мање ма у каквом певању и свирању. Цела свечаност ваља да представља само згодан тренутак, да се речима, примером, музиком и певањем, игром и забавом или примерним редом на свечаности васпитно утиче на омладину или на народ.

Ако се жели приредити макаква омладинска васпитна свечаност, онда се то може учинити само тако, ако се приређивање даде у руке таквих лица, која јасно и разговетно знају циљ таквих свечаности. Не учини ли се тако, онда гледалац такве свечаности неће бити у стању видети, да ли је она просто народно весеље или је васпитна, нити то, да ли је она намењена одраслим или омладини. Гледалац ће пред собом видети како се развија нешто, што је наликује и на просто народно весеље, и на омладинску, и на народну васпитну свечаност у исти мах. Тек кад је приређивачима сасвим јасно, шта се хоће свечаношћу, тек онда ће моћи приступити избору места, где ће се она извести, набавци средстава и прављењу програма за њу.

Да је за успех свечаности веома од значаја, место, где ће се она приредити, биће сваком јасно, само кад помисли на њезин циљ и на добар ред, који мора владати на њој из васпитних и полицијских

разлога. Отуда приређивачи ваља прво да изиђу на место свечаности и да га свестрано разгледају пре, но што приступе прављењу програма. Свак ваља да добије добро место — свештеници, приређивачи, савезници и њихови старији. То значи, свак треба да буде обезбеђен од сунчане припеке или изненадне кише, свак ваља све да види и чује, а за чланове мајског савеза ваља да буде засебних столова и клупа, пошто приређивачи ваља да се побрину, да деци даду и ручак, што иначе недељом није случај. Наместити децу тако, да она ништа не виде и не чују и спремити јело и пиће за старије, а децу оставити да једу што су донела и где и кад им се хоће, значило би приредити просто народно весеље. На годишњој свечаности савеза деца су главно, а старији су само гледаоци. Њима се одређује такво место, одакле цела свечаност може васпитно утицати на њих, а заједнички им се ручак пружа зато, да и она осете, како је свечаност њихна, а не неког другог. Удесити омладинску васпитну свечаност тако, да деца буду прости посматрачи обичне народне гозбе и весеља, не само да је штетно с васпитне стране, него и такав скуп губи и свој карактер и деца постају само непријатна сметња за одрасле. Исто тако ваља унапред прегледати и одредити место за утакмице у дечијим играма. И овде су деца главно, а старији споредно, и сваки од њих мора имати своје место, одакле је на пријатан начин могуће све чути и видети. Најзад ваља се унапред побринути и за то, где ће стајати коњи и кола, које су употребили људи за долазак на свечаност.

Тек после овога може се прићи подели улога појединих приређивача, прављењу прорачуна трошкова око свечаности и грађењу програма за тај дан. Све ово не сме се извршити само по форми, него тако, да цео тај део рада свих приређивача допринесе *успеху* свечаности итд., да она *одиста* буде од васпитног утицаја на децу. Цела ствар, дакле, од почетка до краја мора бити с неким планом, а не остављати све само пустом случају и што је најглавније, мора се имати за цео посао сасвим доста времена. С ногу и за два три дана не може се никад и никако приредити никаква добра васпитна свечаност.

Иако програм свечаности није све, што приређивачи имају начинити, ипак од њега понајвише зависи њезин успех. За то је потребно нарочито брижљиво извршити тај посао. Он непосредно стоји у вези с циљем свечаности. *Ниједна* тачка у њему не сме бити таква, да не одговара томе циљу. Служба божја на њојзи ваља да се изведе тако, да је сваки *пажљиво* саслуша. Отуда она треба да буде потпуно свечана и врло кратка. Не буде ли тако, онда је природна последица отуда, да слушаоци постану непажљиви и да целу ту ствар службе божје сматрају само као неизбежну и мало пријатну форму на таквим свечаностима.

После црквеног дела треба да дођу беседе, песме и сцене удвоје, утроје или од више лица. И све ово може бити добро само онда, ако се има циљ свечаности пред очима. Макаква беседа, макаква песма или макаква сцена могу несумњиво све гледаоце мање или више *по-забавити*, али никад и никако послужити томе, да се на слушаоце *васпитно* утиче. Пошто се избор свега тога изврши тако у вези с циљем свечаности и мајског савеза, онда је потребно приредити пробе и с беседама, и с песмама, и са сценама, како би се видело, да ли је избор учињен како треба и колико ће *времена* однети овај део програма. Само на тај начин може се спречити нешто, што може донети врло рђавих последица *успеху* свечаности. Само на тај начин могуће је испитати дејство сваке тачке и избећи дугачке беседе, које не само да не утичу *васпитно*, него још и излишно замарају слушаоце. Не води ли се рачуна о трајању сваке тачке, онда одакле може изићи то, да тај део програма траје или сувише мало или сувише много времена. Да сваку тачку ваља да изведу само лица потпуно подесна за ово и да њихово извођење мора бити савршено, то не треба нарочито ни истицати. Ми и у позориштима и другим таквим местима тражимо само уметнике и савршено извођење и незадовољни смо и с најмањим погрешкама. Како можемо, дакле, као приређивачи, очекивати, да људи суде друкчије, но што обично чине и што је природно да раде? Ниједна, па ни мајскосавезна свечаност не сме *замарати* гледаоце и уопште *непријатно* дејствовати на њих, а најмање се сме овако што удесити тако, да мала и велика публика целу ствар сматра само за уобичајено међусобно немилосрдно зостављање без циља и права.

Али све те мере неће ништа помоћи, ако на тој свечаности не буде примерног реда. Не буде ли тога, онда не само да се неће постићи васпитни утицај, него ће то баш васпитно бити од неизмерне штете. Ред на њима несумњиво утиче васпитно на децу. Старешина Савеза од првог дана баш и ради, измеђ осталог, на томе, да их привикне на ред. Не учини ли ово, онда је немогуће његово васпитно утицање. И сад, кад приређује годишњу свечаност, може ли се сматрати, да он зна шта ради, кад се није најбрижљивије заузео око тога, да на тај дан свуда влада примеран ред? Приређивачи имају се, дакле, побринути и за рад на годишњој свечаности. Пошто су лично разгледали место, где ће се она извести и пошто су начинили програм за цео тај дан, ваља им се побринути и ко ће одржавати ред — они сами, савезници или полиција или сви скупа. Ту треба предвидети све, како ће тећи; на све ваља мислити и теконда може бити говора о успеху свечаности.¹

Навле Ј. Мајзнер.

¹ Г-ђа Ваганова била је тако љубазна да нам на неколика наша питања на више писмо, које је датовано 3. јула 1904. г. и из кога саопштавамо читаоцима још неке

НЕКОЛИКО РЕЧИ О РЕФОРМИ АУСТРИЈСКИХ СРЕДЊИХ ШКОЛА

од директора Д-р Викторa Тумзера

Когод буде испоређивао стање аустријских средњих школа у половини прошлога века са данашњим и без обзира на њихов број посматрао разне врсте истих и студирао развитак наставног плана, методе и учевних средстава, тај ће се морати изразити против оних честих жалби на тобожњу стагнацију и само ће моћи пожелети, да аустријске средње школе и у будуће равним начином цветају и успех постижу. Сетимо се само, да је још у половини педесетих година прошлога века у Аустрији била само једна *једина* средња школа, гимназија и да шесторазредна реалка по своме устројству ништа друго не беше него нека врста грађанске школе, која је због своје непотпуности спречавала слободан развитак технике. Потреба за стручним школама још се дуго времена није осећала, или се о њој, када се и осетила, није водило рачуна. А с каквом равноправношћу и поносом стоји данас уз гимназију и универзитет савремена реалка и техника! Од каквог су угледа данас више државне занатлијске школе на и оне најразноличније врсте стручних и трговачких школа. Свест о реформи аустријских средњих школа, а та се реформа састоји у оснивању читавог низа до сада незнатних врста средњих школа, све већма и већма продире у шире и даље кругове, само се једно губи из вида, а то је побољшавање наставних метода и усавршавање наставног плана, школских уџбеника и

податке о Јелисаветинском Мајском савезу и уопште о тој установи. Пошто се јавио тај Савез у Јелисаветину, много се писало о њему по новинама и по стручним и општим журналима. Данас се отварају Мајски савези по угледу на Јелисаветински по целој Русији, нарочито ~~не~~ *селима* поред школа, као одлично средство за васпитање и етичко утицање на сеоску омладину. Број Савеза у Русији данас је врло велик и изнео би читав списак. Јелисаветински Мајски савез издржава сама г-ђа Ваганова о свом трошку, а по другим местима ову установу повчано и друкчије помажу министарство просвете и приватна лица свих стадежа. Значке се могу набавити у Пескову, а Јелисаветински Мајски савез има свој калуп. Оне се кују као новац од бакарног плека и потом се бронзују. Цена им је 3 р. 50 к. стотина, дакле око десет пара динарских комад. рачунајући рубљу у 3 д., којој је курс највише 2 д. 90, а обично 2 д. 70.

Сад спрема г-ђа Ваганова нов извештај, т.ј. за 1903. и 4. годину. Ту ће бити и опис, како је Јелисаветински Мајски савез био представљен 9. августа 1903. године Государу Императору и Императрици у Пескову. Ову част, како нас уверава г-ђа Ваганова, њезина су деца била потпуно заслужила. Она су се тако владала, да су и госпођа и њихови учитељи-руководици Савеза били с њима задовољни. Данас тај Савез има 536 чланова. Њиме управљају сама деца, као што је речено, а г-ђа Ваганова и учитељи и учитељице само *руководе* ствар. Ово развија у деце самосталност и олакшава оснивање и одржавање целе те установе уопште. Сва се деца деле у три групе по годинама живота. Свака група има свог васпитача-руководца, а игре су опште.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

научних средстава. Напредак у развиту наставних средстава могао би се на изложби стручних школских материјалија и пред ширу публику изнети. Само пак побољшање у упражњавању наставног позива, што је плод практичног и теоријског рада наставничког света и бриге и заузимања школских власти, остаје неопажено, што најјасније потврђује и та чињеница, што се у јавним дискусијама често осуђују и такве махне и недостаци, који су већ отклоњени и нема их више, па то често чине и стручни људи, који, дуже времена забављени политичким послом и нехотице занемарују свој позив па због тога и постављају и такве тврдње и замерке, које су истина основане на њиховим некадашњим опсервацијама и некада су и биле умесне, али данас им више нема места, јер чињенице стварно показују, да је оно, што ти стручњаци желе да исправе, већ исправљено. А да и пријатељи гимназије нису тог мишљења, да њен опстанак и напредак зависи од непроменљивости стања, у коме се она данас налази, напротив, да је и гимназија, као и сваки други здрав организам способна за напредовање, најбоље доказују не само разлагања стручних људи и друштава него и рад удружења пријатеља хуманистичке гимназије у Бечу, које је и у своме покличу и у својим статутима, па најзад и на својој скупштини приликом оснивања, јасно обележило сврху свога рада „успешно и органско унапређење гимназије“, при ком треба „само њен основни карактер сачувати.“ Сам председник удружења ставио је себи у задатак да „у свези са одличним члановима стручњацима нађе путеве и да упражњавање класичних језика још већма оживи“ да ступи корак ближе ка решавању питања о равноправности средњих школа и о увођењу наставе у једном модерном, културном језику. Но, против чега се сваки пријатељ гимназије мора најодлучније изразити, то је, да се она тобож по сред реализма наших дана антиквовала и да настава у грчком језику не сачињава битну основу хуманистичке гимназије.

Ко је пак гимназији створио највише непријатеља? То су њене повластице, које су у њу довеле читаву масу неупотребљивих ученика да се било на крају било у току гимназијских студија користе привилегијама, што но их даје гимназија својим питомцима. Велику штету трпи гимназија и због тога, што се и по закону а такођер и у практичном животу тражи, да по неки мора свршити ниже разреде гимназије и у оним случајевима, где би и грађанска школа задовољавала потребе. И ако се то тако и даље продужи онда је неизбежна последица, да се жељно очекивано преустројство грађанских школа мора што пре остварити. Изриком напомињемо овде, да савремени, осамљени разреди грађанских школа, који треба да су приправнички разреди за поједине стручне школе, с којима би их требало у везу довести, ни из близа не могу створити јединство у грађанској школи у погледу устројства.

Пре свега стручњацима је дужност, да се изјасне, да ли је петоразредна основна школа потребна претпоставка за четвороразредну грађанску школу или се и она може задовољити, као и свака средња школа, четвороразредном основном школом. Оно до душе и у средње школе улазе обично ђаци са 5 разреда основне школе, премда се по закону захтева, да је ученик навршио или да ће дотичне календарске године навршити 10 година а на пријамном се испиту захтева из науке вере, правописа и рачуна, само за IV разред прописани наставни материјал. Што поред свега тога ученици већином са 5 разреда долазе у средњу школу биће разлог тај, што су телесно неразвијени и што нису извежбани у новом немачком правопису. Али са социјално-економског гледишта тај губитак времена од једне године даје права основној школи, да ближе ступи ка решавању питања, је ли могућно, да се наставни план у основној школи, с претпоставком да она сачува самосталност своје организације, у том правцу допуни, да ученик већ после четири године стече толико знања из матерњег језика, да без тешкоће може почети учити један туђ језик. На овом месту споменућемо, како у Немачкој деветоразредној средњој школи претходи троразредна основна школа т. зв. „Vorschule“.

Када грађанска школа буде једанпут изједначена (у погледу равноправности) са нижом средњом школом, тада ће се и ниво њеног ученичког материјала сâм собом подигнути, средња школа ће пак изгубити велики број на силу—ученика, које у њих и није довела љубав ка науци него повластице, које даје гимназија (тако н. пр. из сврш. 4. разреда гимназије може се прећи у трговачку академију, а то је немогуће из сврш. 4. разр. грађанске школе).

Други узрок због кога гимназија има противника, јесте тај, што свршене гимназисте стоје изнад свршених реалаца. Гимназиста може и на универзитет и на технику и на сваку другу велику школу, док реалац са реалском матуром не може на универзитет, него на технику. Због те повластице многи родитељи дају своју децу у гимназију, само да би по свршеној гимназији имали најшире поље у погледу избора свога будућег позива.

Да се шесторазредној реалци у своје време нису могла дати права и повластице као осморазредној гимназији, свако ће признати. А ко праведно ствар пресуђује, тај ће такођер признати, да би било неумесно и неприлично, кад би држава допустила, да поред осморазредних средњих школа постоје и седморазредне, а овамо да се у обе врсте тих школа постизавају исте сврхе и квалификација. Приликом преустројства реалака у шездесетим годинама прошлога века читав кадар најодличнијих стручњака захтевао је, дасе у реалци уведе осам разреда, па и данас у интересу саме ствари изгледа, да је тај захтев био прека потреба, и ако се у Аустрији ни до данас није реализовао. Мерадавни

се фактори непрестано боје тешкоћа, скопчаних са реформом, које се састоје у томе, што организација реалака пада у правну сферу скупштина у аустријском царевинском већу заступљених земаља, а организација гимназија је право централног парламента, у коме су све земље заједнички заступљене. Оно се мора признати, да те тешкоће у ствари постоје, што најбоље утврђује та чињеница, што је више од 20 година требало, док се са реорганизацијом успело у свима цислитавским земљама. Ну и та ће се тешкоћа морати савладати, ако се неће да спречи природни развитак реалака.

А када један пут реалка буде имала 8 разреда, онда по моме мишљењу и осведочењу и прелазак тако спремљених реалаца на универзитет без сваке допуне њиховог матуритетског испита биће зајемчен. Како ће пак реалци научити латински или оба стара језика, који су већ по мишљењу факултета потребни за изучавање појединих струка, о томе је најбоље да размисле сами представници реалака, јер ће им искуство бити најбољи кажипрет, од кога разреда почињу реалци добијати вољу за науке, које се не могу слушати ни изучавати без темељног знања било једног, било оба класична језика. Моје субјективно мишљење је да се по аналогји релативно облигатне наставе у модерним језицима у вишој гимназији и у вишој реалци уведе релативно облигатна настава у старим језицима, јер настава, која је поверена лекторима на великим школама у опште из многих узрока доцкај долази. Увођењем за све ученике облигатног латинског језика од првог разреда реалке био би повређен дојакошњи карактер аустријских реалака, а њиме не би ни наставни план остао непоштеђен тј. наставни план би се морао из основе изменити. У осталом то би било новотарије, које у тако широком обиму и нису потребне, па да задовоље горе споменуте потребе, сем ако би појединце завела безразложна и шкодљива малодушност, па да, терајући мак на конач, траже од реалца онолико знање латинског или оба класична језика колико се захтева од гимназисте, а само због тога, што се хоће реалцу да допусти приступ у универзитет.

Постигне ли се у том правцу равноправност реалака са гимназијама, тада су и родитељи ослобођени велике бриге и муке, јер ће још за рана моћи утицати на избор будућег позива свога детета, а тиме ће се уједно избити и оружје из руку оних, који се боре против данашње реалке, која ће служити више дневним потребама него реалне науке. У гимназију ће тада долазити ученици гоњени чистом љубављу према класичној науци. Гимназија ће јамачно бројно опасти и у том погледу уступити место реалкама, али поред свега тога она ће трудом и маром својих ученика само добити и свој ће углед и значај повећати.

Пошто модерни културни народи већ од дужег времена негују све врсте људскога знања, то је природно, да у гимназији треба један

живи културни језик темељније учити и темељно га научити, што је при необлигатној настави немогућно. Јер дође ли гимназиста једанпут већ на универзитет, он ће тежити, да што дубље задре у своју струку, па ће му велике тешкоће правити незнање језика, на коме је писано поједино стручно дело, сем ако је већ у гимназији доста на том језику читао. Прека је потреба дакле, да се у гимназији један модерни језик што боље испече. Наставна метода при учењу модерног језика дабогме да ће бити друкчија него при учењу латинског. Мени изгледа да су од писмених радова најподеснији преводи са страног језика на матерњи, за тим диктати, препричавање штива и реферати о већ свршеној лектури. И окретност у говору, на коју ваља од првога часа скренути пажњу, јер се ученици навикавају да се служе страним идиомом, има у лектури своју природну границу, јер школа може само у изузетним случајевима рачунати на редовну потпору учениковог родитељског дома, када ученик има прилике, да се у својој кући вежба у страном језику, говорећи њиме са родитељима, рођацима итд. Сврха би била промашена и сав би труд наставника остао без успеха, ако би се ишло на то, да ученик буде у свом правцу јавнога живота једнако окретан у говору.

Француски или енглески језик тек ће онда постати облигатан тј. за све гимназисте једнако обавезан предмет, ако се гимназија ослободи од свих својих данашњих привилегија, па се на тај начин ратосиља неупотребљивих елемената, а то су ученици на силу и за невољу, који нису дошли да уче за љубав науке, него за љубав баш тих привилегија.

Још има и један трећи проблем, којим се већ од дужег времена сви кругови баве, којима је стало до што бољег решења средњешколског питања. Ми овде мислимо на слободнију наставу у вишим разредима. Нико не може порицати, да опхођење са средњешколском омладином од првог до осмог разреда не може остати непромењено. Средњешколца, који из основне школе ступи у I разред треба васпитати, да једанпут буде самосталан и сигуран у пресуђивању, јер само ће под том погодбом имати користи од великошколских студија и моћи ће на добро употребити са њима скопчану слободу. Ну има их, који су за то, да се ученицима још у гимназији пуне одрешене руке, да могу, по вољи, бирати и учити поједине предмете. Ма како ми били либерални према оваквом самоопредељењу омладине, ипак морамо ту слободу у двома тачкама поткресати. Прво је што ћемо приметити то, да пре свега мора постојати чврст камен — темељац нашег даљег образовања — намерно већу да га назовем *оштите* образовање, јер се ту појам „оштите“ врло погрешно схвата — ако нисмо ради, да постанемо сасвим једностранни, јер и поред данашњег знања, када још нема поменисте

слободе, често нам се у животу догоди, да на многа питања јавног живота не можемо да одговоримо, јер смо ваљда сада једнострано образовани. Споменутој слободи не сме све дотле бити места, докле год млад човек не буде са собом на чисто, за коју науку има воље. За то наравно треба времена, па онда би било врло штетно, када би се још и у средњој школи допустио слободан избор предмета којим би се можда угодило неколицини, којима се овај предмет допадне, а онај не. Колико сам ја могао опазити, ученици до VI-ога разреда с једнаком вољом уче све предмете, а тек од VI-ога опази се код некога већа љубав било према језицима, било према реалним предметима. Таква се појава може објаснити тим, што ученици поједине предмете тек у вишим разредима почну научно радити, због чега и нису у стању, да у нижим разредима увиде искуством, да ли овај класични или онај реални предмет може да задовољи њихове субјективне душевне потребе. Врло би дакле било опасно, да се омладина у то време решава за поједине предмете, дакле за будући свој позив, јер би доцније могло наступити кајање. Сем тога ученици би се морали поделити у три категорије: у оне, који би изабрали језике, за тим у математико-физичаре и најзад у оне, којима су обе врсте предмета једнако миле или немиле, а тих је још највише.

Предмети, које би дакле сви ученици, гимназисте после свршеног VI-ог разреда по вољи бирали, али наглашујем тек кад сврше VI разред, било би осим науке вере још матерњи језик, географија и историја, филозофска пропедевтика (и француски језик). За ученике, који не би пристали уз једну од обе групе: лингвиста и реалиста, важио би дојакорњи наставни план. Лингвисте би морали учити латински и грчки а реалисте математику и физику, само у већој мери него до сада. Број часова из других предмета остао би у тим одељењима непромењен. Избацавањем математике и физике у седмом и осмом разреду лингвисте би поделиле на тај начин добивених шест односно пет часова тако, да би у седмом разреду дошло три часа на енглески језик, два на грчки и један на латински, а у осмом би се оба ова предмета морала по један час дуже учити. Француски језик остао би и даље са три часа недељно.

Елиминирањем класичних језика математско-физикална група добила би у VII-ом разреду девет а у VIII-ом десет часова. Добивено време овако би се употребило: 3 часа би било на енглески језик, а осталих шест, односно седам часова посветило би се вишој математици, дубљој студији физике, а особито у гимназији површно обрађивање хемије и геологије. Повећање недељних часова од 25 на 28 исто је онолико, колико је било и при увођењу релативно-облигатне наставе у француском (или енглеском) језику.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unibg.ac.rs

Ну са стручне стране требало би да се чује, да ли оваква подела у лингвистичку и реалну не би била могућна и у будућој осморазредној реалци и не би ли се можда у седмом разреду могло радити грчки, као што се у седмом гимназијском ради енглески?

Оваква слободнија настава, разуме се, у два највиша разреда средњих школа, могла би се увести у почетку само као проба на неколиким средњим школама, а онда би искуство показало, има ли потребе, да се ученици виших разреда у опште поделе на групе. Претходно би требало гимназији одузети све привилегије, којима мами ученике, а у реалци увести осам разреда.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Psychologie de l'Enfant et Pédagogie expérimentale. Aperçu des problèmes et des méthodes de la nouvelle pédagogie par le Dr Ed. Claparède, privat-docent et directeur du Laboratoire de Psychologie de l'Université de Genève. — Genève. H. Künding, éditeur. 1905. 76 страна.

Значај и занимљивост ове књижице види се већ по самом натпису. Поред увода, она садржи ових шест одељака: Историски преглед, Проблеми, Методи, Интелектуални умор, Памћење и различна истраживања са Закључком и Библиографијом.

Ја ћу, у даљим редовима, у главном показати, према писцу, шта се хоће овом књижицом, а уз то ћу саопштити и његов преглед литературе за експерименталну педагогику с психологијом детета; и ово ће, надам се, бити довољно за наше посленике ове врсте, те да увиде: како је од великога значаја проучавати нашу децу, па на основу тога проучавања писати педагошка дела и уџбенике. Време је да се једном отргнемо од простог копирања туђих ствари. Наше прилике траже наша дела. Стога, све што су напреднији народи постигли ма у ком правцу, научном или уметничком, ми можемо примити, али пре употребе ваља испитати: је ли то прилагодно нашем духу и телу. Нигде пак на то не треба већу пажњу обратити као у Педагогици и Психологији.

*

Основна је истина, да се Педагогика користи познавањем детета, као што се Хортикултура служи познавањем биљака. Међутим, многи наставници, којима се поверава да развију интелекат, да створе карактер и да спрече рђаве инстинкте, никад нису ни изучавали шта је карактер и инстинкат. Њима нису познати закони развијања ових феномена, закони који се морају знати при примени наставнога метода.

Још постоји Спенсерово трђење: да се људи више занимају познавањем биљака и животиња, него васпитањем деце.

Врло се често и данас замишља да ће се педагошко питање решити питањем наставнога програма. Стога се много говори и о количини и о каквоћи наставнога градива. Међутим, свуда се види више личнога осећања но искуства. И ако је знатно питање о наставном програму, оно је ипак на другом месту. Најбољи ће програм бити без успеха, ако настава није прилагођена дечјем духу. Потребно је, дакле, знати *психологију детета*.

У васпитном је проблему најзнатније ово двоје: онај кога треба учити и оно шта треба учити, или краће: ученик и програм. Досад се доста бринуло о програмима — уџбеницима; данас је време постарати се о онима за које се граде програми.

Многи мисле да сама наставна практика може усавршити наставника, да му може дати потребно искуство. Заиста, вредност је практике знатна за усавршавање специјалисте у некој вештини. У извесној мери она може загладити недовољно познавање теорије; али ће то увек бити по цену странпутица и погрешака. Човек без теориске спреме може начинити мост, и ако на таком мосту инжињер опази какву грешку, она се може исправити, а може се подићи и нов мост. Међутим неправилно развијен интелекат или карактер нити се може поправити, нити се може изменити.

Смер је теориском проучавању да на најмању меру сведе рђава искуства и тумарања која прате почетке практике у свакој вештини. Истина, психолошка наука није још тако унапређена, да може надолути васпитача свима дидактичким методима; али ипак она има толико напретка, да га може сачувати од извесних погрешака. Данас се већ увидела потреба да треба проучити психологију детета и да добивена проучавања треба да прожимају Педагогику. Тај рад врше многи појединци, а има и удружења која се занимају тим послом. Ова ће проучавања донети и посредне и непосредне користи. Посредна ће послужити за науку, а непосредна самим испитивачима при њиховој примени. Наставницима, који ово буду радили, биће не само корисно но и занимљиво. Ово пак треба да раде не само наставници основних школа, него и наставници средњих, стручних и виших школа или универзитета па и родитељи. На овај начин прибран, проучен и срећен рад биће од веће користи но све доктрине педагошке и психолошке.

Овој је пак расправи задатак да послужи као увод пословима ове врсте. Овде се не може изложити ни преглед свега онога што је досад прикупљено у овом погледу. За то би требало више дебелих свезака. Ну баш кад би се све што је прикупљено и средило, онет би требало доста напора, па да се приближимо васпитном идеалу.

*

Прво систематско посматрање умнога развића код детета датира се од 1787 године. То је учинио у Немачкој Тидеман, чије је дело остало готово непознато. Од тога доба ништа није знаменито урађено до 1881. Тада се појави добро познато Прајерово дело *Дејја души*. Оно рашири моду код родитеља да с дана на дан воде „дневник“ о напредовању манифестација у своје бебе. Да се пак схвати важност таквога посматрања, већ беху дали пример Тен и Перез у Француској, а Дарвин у Енглеској.

У истој епоси, Станлеј Хол отпочео је пропаганду у Америци ради реформовања Педагогике на основи Психологије детета. Ну требало је више година да се овај покрет оствари. Од некога пак доба, са свих се страна у један мах појави доста радова, часописа и друштва, посвећених изучавању детета, изучавању *Педологије* (од *paidos* — дете и *logos* — наука). Године 1893, Хол основа: *National Association for the study of children*; друге године поста више сличних друштва у многим провинцијама Уједињених Држава. Њихов је орган: *Pedagogical Seminary*, чиј је и данас главни уредник Хол. Ово је у исто време и најбољи периодични часопис за Психологију деце.

Овај покрет, природно, одјекну и по другим земљама. У Енглеској најбољи психолог, Ј. Сули, објави 1895 своје чувено дело о проучавању деце. Ту се основа и *Child Study Association* са својим органом *The Paidologist*.

У Француској где терен већ беху припремили Тен, Перез, Компеире, Квеира, јак покрет за нову Педагогику учини А. Бине, директор Психолошке лабораторије у Сорбони. Његови знаменити радови појавили су се у *Année psychologique*, основаној 1896, и у *Bibliothèque de Psychologie et de Pédagogie*. Године 1900 Буисон основа *Société libre pour l'étude psychologique de l'Enfant*, чиј је заштитник Рибо, професор Францускога колежа, и Беродез, директор основне наставе. Бине је пак и данас председник и стручни директор том друшту. Ово је друштво састављено нарочито од наставника, који се периодично састају ради узајамнога саопштења забележенога искуства. Њихова посматрања и њихови радови саопштавају се у друштвеном *Билетену*. Године 1903 основана је, такође у Паризу, *Ligue des médecins et des familles pour l'hygiène scolaire*. Ово удружење, које је врло активно, публикује свој тромесечни часопис *L'Hygiène scolaire*. — Године 1901 основан је у Женеви часопис *Archives de Psychologie*, који такође објављује податке о децјем развиту, а јави се понешто и у часопису *Revue médicale de la Suisse romande*.

Немачка није изостала у овом погледу. То сведочи знаменита периодична публикација: *Die Kinderfehler*, журнал посвећен искључиво абнормалној деци (од 1896); *Sammlung* од Шидера и Цијена,

збирка радова за педагошку Психологију (од 1896); *Zeitschrift für pädagogische Psychologie* (од 1899); најзад је скоро почео изилазити преглед експерименталне Педагогике под уредништвом професора Лаја (из Карлсруа) и Мајмана (из Цириха). Још треба поменути да у Немачкој има доста периодичних часописа за физиолошку Психологију, који доносе доста радова непосредно за Педагогику. Године 1899 у Берлину је основано друштво *Verein für Kinderpsychologie*, чиј је први председник био чувени професор Штумф. Године 1904 у Нирибергу био је први интернационални конгрес за школску хигијену. Ту се саглато 1250 педагога, медицинара и психолога свих културних народа. Организатор је тога конгреса био професор Гризбах. Извештаји су са тога конгреса од значајне вредности.

У Белгији су се педагози нарочито посветили абнормалној деци. С особитом преданошћу у Анверсу Експерименталну Педагогику обрађује Шијтен који објављује сваке године *Paedologisch Jaarboek* на фламанском језику.

Италија је нешто мало задоцнила од предњих земаља у погледу Психологије детета. Осим књига од Мароа о пубертету и књиге Павла Ломброзе о развићу детета (1894), у овом погледу није се појавило ни једно знатно дело. Абнормалну су децу проучавали С. Де Санктис и Ферари који издаје часопис *Rivista di Psicologia applicata alla Pedagogia*.

У Русији се такође занимају овим питањем, а код нас понајзнатији је посао Јована Кнежевића, професора из Сомбора.

Л. Зринић.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unilib.rs

Б Е Л Е Ш К Е

БЕЛЕШКЕ ИЗ НАУКЕ И ПРОСВЕТНИ ЗАПИСИ

Колико има универзитета и великих школа на свету и где се налазе :

1. Универзитети

А.) Европа

1. Аустро-угарска

Аустро-Угарска има 11 универзитета, од којих је у пет наставни језик немачки. Ти немачки универзитети налазе се : у *Бечу*, у *Грацу*, у *Прагу*, у *Инсбруку* и у *Черновицама*, где је богословски факултет православног.

Словенски се универзитети налазе : у *Загребу*, где је наставни језик *српски* или *хрватски*, у *Прагу*, где има и *чешки* народни универзитет, у *Лавову*, где је наставни језик *руски*, и у *Кракову*, где се предаје на *пољском* језику.

На универзитету у *Будимпешти* и у *Колошвару*, наставни је језик мађарски.

Најстарији универзитет у Аустро-Угарској је немачки универзитет у Прагу. Он је основан 1347. год. Универзитет у Кракову основан је 1364. год.; онај у Бечу 1365 год.; будимпештански око 1360., универзитет у Инсбруку 1677.; у Лавову 1784. год.. Остали универзитети основани су крајем прошлога века. Тако колошварски 1872., загребачки 1874. черновички 1875. год., и прашки чешки универзитет 1883.

Највише слушања има на бечком универзитету : преко 6000, а најмање на загребачком око 1000.

2. Белгија

У краљевини Белгији постоје 4. универзитета. Они се налазе : у *Бриселу*, у *Гану*, у *Левену* и у *Лигиу*.

3. Бугарска

Бугарска има 1 универзитет у *Софији*.

4. Велика Британија

У Великој Британији има 14 универзитета, од кога броја долази на Енглеску 8, на Шкотску 5 и на Ирску 1. Енглески се универзитети налазе

на овим местима; у *Бирмингаму*, у *Кембриџу*, у *Дерему*, у *Ливерпулу*, у *Љондону*, у *Манчестру*, у *Оксфорду* и у *Уелсу*. Шкотски су универзитети у *Абсрдену*, у *Андрусу*, у *Дендеји*, у *Единбургу* и у *Глазгову*. Ирски се универзитет налази у *Дублину*.

5. Грчка

Грчка има само 1 универзитет у *Атини*.

6. Данска

Данска као и Грчка и Бугарска има само 1 универзитет у *Копенхагену*.

7. Италија

У Италији има 22 универзитета. Они се налазе у овим местима: у *Болоњи*, у *Коларими*, у *Камерину*, у *Катанији*, у *Ферари*, у *Бенови*, у *Мацерати*, у *Месини*, у *Модени*, у *Неапољу*, у *Падови*, у *Палерму*, у *Парми*, у *Павији*, у *Перуџији*, у *Пизи*, државни универзитет у *Риму*, папски универзитет у *Риму*, у *Сасарама*, у *Сиени*, у *Турину*, и у *Урбину*.

8. Немачка

Немачка има 21 универзитет. Они се налазе у *Берлину*, *Бону*, *Бреслави*, *Ерлангену*, *Фрајбургу*, *Гисену*, *Гетингену*, *Грајфсвалду*, *Хали*, *Хајделбергу*, *Јени*, *Килу*, *Кенигсбергу*, *Лајпцигу*, *Марбургу*, *Минхену*, *Минстеру*, *Роштоку*, *Штрасбургу*, *Тибингену* и *Вирибургу*.

9. Нидерландија

У краљевини Нидерландији има 4 универзитета и то у *Амстердаму*, *Гронингену*, *Лајдену* и у *Утрехту*.

10. Норвешка

Норвешки универзитети налазе се у *Христијанији*, *Готенбургу*, *Лунду*.

11. Португалска

Португалска има 1 универзитет у *Коимбри*.

12. Румунија

Румунски су универзитети, свега 2 на броју, у *Букурешту* и у *Јашу*.

13. Русија

У Русији има 9 универзитета и то у: *Харкову*, *Дорпату*, *Хелзингфорсу*, *Казану*, *Кијеву*, *Москви*, *Одеси*, *Петрограду* и *Варшави*.

14. Србија

Српски универзитет налази се у српској престоници *Београду*.

WWW.UNI.NS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

15. Турска

Турска има такође 1 универзитет у *Цариграду*.

16. Француска

Француска има 16 универзитета, који се налазе у овим местима : у *Есу*, у *Безансону*, у *Бордоу*, у *Каену*, у *Клермон-ферану*, у *Димону*, у *Греноблу*, у *Лиљу*, у *Лиону*, у *Марселу*, у *Монпелјеу*, у *Нансију*, у *Паризу*, у *Поатреју*, у *Рену*, и у *Тулузу*.

17. Швајцарска

У Швајцарској има свега 6 универзитета. У *Базелу* и у *Берну*. где се предаје на немачком језику, у *Фрајбургу*, где се предаје на немачком, француском и латинском језику. У *Лозани* се предаје на француском језику исто тако и у француској академији у *Невшателу*, која има четири факултета. У *Цуриху* се држе предавања на француском и немачком језику,

18. Шведска

Шведска има свега два универзитета у *Штокхолму* и у *Уисали*.

19. Шпањолска

У Шпањолској постоји 10 универзитета и то у : *Барцелони*, *Гранади*, *Мадриду*, *Овиеду*, *Саламанци*, *Сантјагу*, *Севиљи*, *Валенсији*, *Валадолиду* и у *Сарагоси*.

Према томе у Европи има свега 144 универзитета.

Б.) Азија

У Азији има свега 11 универзитета, од којих се налазе 5 у *Индији*, 2 у *Јапану*, 1 у *азијској Русији*, 2 на *источно индијским острвима* и 1 у *Манили*.

В.) Америка

Савезне државе северо-америчке имају свега 51 универзитет од којих је највећи онај у *Чикагу* са 5550 слушалаца. У целој осталој Америци има још свега 15 универзитета, од којих је највећи онај у *Бујенос-Ајресу* са 2665 слушалаца. Према томе број америчких универзитета износи 76.

Г.) Африка

У Африци има свега које универзитета, које арапских великих школа, које одговарају универзитету, 6 на броју, а налазе се у *Алжиру*, у *Капетуну*, у *Константини*, у *Фурах-Беју*, у *Каиру* и у *Орању*.

Д.) Аустралија

У Аустралији има свега 7 универзитета од којих се већина налази на аустралиском копну, али има их и на оближњим острвима аустралискога архипелага.

Према томе на ваневропским континентима има равно 100 универзитета што са она 144 европска чини 244.

Дакле на целој свету има 244 универзитета.

II. Техничке велике школе

А.) Европа

1. Аустро-Угарска

У Аустро-Угарској има 6 великих техничких школа и то: у *Брину*, у *Будапешти*, у *Грацу*, у *Лавову*, у *Прагу* и у *Бечу*.

2. Белгија

Белгијских техничких великих школа има 3 и то: у *Бриселу*, *Гану* и у *Лигиу*.

3. Бугарска

Бугарска нема техничке велике школе.

4. Велика Британија

Поред *Ковер Хиља* и *Лондона* и *Шефилд* је чувен са своје велике техничке школе. У Шкотској је оваква школа у *Глазгову*, а у Ирској у *Белфасту*.

5. Грчка

У Грчкој нема велике техничке школе.

6. Данска

Данска велика техничка велика школа налази се у *Копенхагену*.

7. Италија

У Италији има 3 техничке велике школе и то: у *Милану*, у *Напуљу* и у *Турину*. Сем тога постоје инжењерске школе на универзитетима у *Риму*, у *Пизи*, у *Падови*, у *Венови* и у *Палерму*,

8. Немачка

Чувене немачке техничке школе налазе се у *Ахену*, *Берлин-Шарлотенбургу*, *Брауншвајгу*, у *Данцигу*, у *Дармштату*, у *Дрезди*, у *ХанOVERу*, у *Карлсруе*, у *Минхену* и у *Штутгарту*.

9. Нидерландија

Нидерландеја има само једну овакву школу у *Делфту*.

10. Шведска

У Шведској се налази једна оваква школа а у *Штокхолму*.

11. Португалска

Нема овакве школе.

12. Румунија

Ни у Румунији нема техничке велике школе.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

13. Русија

У Русији се налазе техничке школе: у *Харкову*, у *Хелзингфорсу*, у *Кијеву*, у *Москви* две, у *Петрограду* пет, и за тим у *Риги* и у *Варшави* по једна.

14. Србија

У Србији нема засебне техничке велике школе, али у Србији постоји технички факултет на универзитету.

15. Турска

Турска нема нити техничке школе нити техничког факултета.

16. Француска

Гласовите техничке велике школе у Француској налазе се у: *Греноблу*, *Лиону*, *Марсељу*, *Нансију* и у *Паризу*.

17. Швајцарска

У *Цириху* постоји политехничка велика школа, која је основана 1855 године, а отворена је 15 октобра исте године. Она је подељена на 6 стручних одсека: 1) на одсек за архитекте; 2) одсек за инжењере и електротехничаре; 3) одсек за индустријску механику; хемијско-технички и фармацајтеки одсек; 5) Шумарски, пољопривредни и културно-инжињерски одсек и 6) одсек за образовање наставника средњих школа у математици и природним наукама. Сем ових шест одсека има још једно одељење, на коме се предају предмети из филозофије, права и стратегије.

18. Шпањолска

Шпањолска техничка велика школа налази се у *Мадриду*,

Према томе у европским државама има које техничких великих школа, које са универзитетима спојених техничких факултета свега 55.

Б.) Азија

Техничке велике школе на азијском континенту налазе се у: *Калкути*, *Дехра Дуну*, *Лахору*, *Мадрасу*, *Рорхеји*, *Токију* и у *Томску*.

В.) Америка

У Америци има засебних техничких великих школа: у *Бостону*, *Чикагу*, *Клевланду*, *Хановеру*, *Лафајету*, *Стат-Колезу*, *Фера-Хоти*, *Троју*, *Монтреалу*, *Сан-Паулу* и *Торонту*, а техничких факултета има на многим универзитетима.

Г.) Африка

У Африци нема оваквих школа

Д.) Аустралија

Ни у Аустралији нема техничких великих школа.

На ваневропским континентима има свега 18 техничких великих школа и знатан број техничких факултета.

Свега дакле има на свету $55 + 18 = 73$ техничке велике школе.

Које универзитета, које техничких великих школа има у Европи 199, на осталим континентима 118, а на целом свету 317.

*

Домаћи учитељи у Немачкој у прошлим вековима — Доба културнога препорођаја или ренесанса окарактерисано је очитим полетом у науци и у вештинама. И ако је жудња за образовањем избијала у почетку само код највиших сталежа на површину ипак је нови покрет остављао трага и у маси народа и већ у 15. а још више у 16. веку осетила се велика потреба за народним образовањем, коју није могао подмирити незнатни број школа, које су у оно доба постојале и које су се могле на прсте избројати.

Већ у 15. веку велики број немачких витезова „ритера“ и кнежева знао је читати, али није знао писати, због чега се у 16 веку немачко племство енергично предало учењу читања и писања, да чак ни жене ни девојке нису у овоме погледу уступале пред мушкарцима. Како су у оно доба учитељи читања и писања били врло ретки, то се једва могло приступити оснивању народних школа, које су подизане у варошима и у близини кнежевских дворова и великашких замака. У мањим местима, на имањима властелина, на којима су живели племићи није било школа, због чега су племићки родитељи били приморани да своју децу дају на страну на науку. Како је одашивање деце, често пута болешљиве и нејаке, било скопчано са великим тешкоћама па и опасностима, поједини кнежевски дворови, у чијој непосредној близини није била школа, почеше узимати приватне, кућевне учитеље, чија је прва задаћа била, да младе принчеве и принцезе науче читати и писати. За кућевне учитеље најрадије су узимани богослови. Ти приватни учитељи звали су се у почетку дворски учитељи (Hofmeister), а доцније из сујете онога времена принчевски дворски учитељи (Prinzenhofmeister).

Установа приватних учитеља почела је све већма хватати корена. На земаљске кнежеве угледаше се и имућнији племићи, па и они за своје синове узеше кућевне учитеље. У току времена приватни учитељи тако су се одомаћили, да без њих није било ниједне поле имућније куће. По примеру кнежева и вишега племства и ниже племство па чак и обични грађани узимали су кућевне учитеље. Ти кућевни учитељи играли су врло важну улогу све до краја претпрошлого века, дакле скоро 300 година и то не само у Немачкој, него и у Француској.

У прво време узимани су принчевима за хофмајсторе млади племићи, који су већ стекли у неколико животног искуства. Њима су били додељени стручно образовани учитељи. Али да би се избегли велики трошкови, који су били скопчани са студирањем младих принчева на великим школама и са научним екскурзијама и путовањима, хофмајстери су бирани директно из средине стручно образованих људи, који су важили као научењаци *par excellence*. У ту сврху узимани су нити престари нити премлади ђаци, али увек ђаци, који још нису своје науке довршили. Кандидати за хофмајстере морали су бити часни и карактерни млади људи, премада је и у том житу често било кукоља.

Дужност хофмајсторова је била да своје питомце спреми за универзитет, што у осталом није био тежак посао у оно време, јер онда није било матуре, а ко је хтео да буде примљен на универзитет, тај је од све „више“ науке требао да зна латински и да из тога језика подлаже пријемни испит на универзитету.

Ну од хоџмајстера се претпостављало, да је он своје ђаке спремно сем из латинског још и из немачког, грчког, француског, талијанског и по потреби и из холандског језика, што наравно нико није контролисао. Хоџмајстер је даље био дужан да питомце научи лепоме стилу, за тим вештина „стихотворства“ да их извежба у јахању, игрању, мачевању и лепом понашању. У кратко хоџмајстер је требао образовати питомце и у научним предметима и у друштвеном смислу.

Хоџмајстери, који су могли савесно и успешно своју дужност испуњавати, били су врло ретки, па због тога и добро награђивани. Крајем 16. века (не треба заборавити, да је у старо време новац био врло скуп) хоџмајстер је имао годишњу плату у 100 талира, стан, храну и одело и најзад више пута преко године о великим црвеним празницима и дворским домаћим славама добијао је богате поклоне као знак признања.

Када су принчеви навршили 17. или 18. годину, тада је хоџмајстер пошао са њима на универзитет и постао је у извесном смислу принчевски маршал. Он је примао новац за издржавање принчева и своје лично, за школске издатке и за остале трошкове. Сем принчева и маршала-хоџмајстера било је још и неколико слугу и један кувар. Дужност хоџмајстера на универзитету била је, да принчевима помаже при студирању, да им предложи, које науке и које професоре да слушају. Хоџмајстер је морао бити врло добар финансијер и врло штедљив а особито у 17. и 18. веку, јер у то доба немачки кнежеви и племство врло су трајаво стајали са повцем. Он је морао и штедети и не оскудевати, а прва му је била брига да принчеви с њиме заједно а исто тако и послуга буду пристојно одевени и да у свечаним приликама достојно репрезентују одсутнога шефа кнежевскога или племићскога дома.

Озбиљан хоџмајстер имао је увек доста времена да се у својој струци изобрази и усаврши, али је било и таквих младих људи хоџмајстера који су свој положај злоупотребљавали, па место да својим питомцима предјаче лепим примером, они су их заводили на пијанке, коцку и тучу. На многим немачким универзитетима свирепости и насилја кнежевских и племићских хоџмајстера беху прешли све мере и грађани су се већма бојали хоџмајстера, него самих кнежевских и племићских ђака, и ако су они уживали тако безграничну слободу, да за њих није ни било закона.

Али и хоџмајстерски хлебац често је пута био врло горак. Тако Леополд I анхалтдесавски познат у историји под именом „стари Десавац“, онај чувени кнез и ђенерал Фридриха Великога скоро је убио свога хоџмајстера што га је овај укорео због његовог раскалашног живота. И за Валентајна чувенога војсковођу из тридесетогодишњег рата, зна се, да је као студент у више маха мачем јуришао на свога хоџмајстера, када га је овај хтео да задржи од будаластих авантура.

Када би питомци свршили универзитет, они би предузели дуже путовање, на коме их је онет пратио хоџмајстер. Његова је брига била тада, да нази, да поверени му младци не чине изгреде, да на путу виде све знаменитости, да се познаду са гласовитим људима из крајева, кроз које путују, и да буду уведени у одлична друштва. Та су путовања трајала већ према могућности родитеља две до три године. Тиме би био задатак хоџмајстера завршен. Савестан хоџмајстер задужио би своје питомце за цео њихов живот, па је дужност ових била, да га никада не забораве него да се у случају невоља и беда у животу и у старости брину за њега као за свога рођеног. Хоџмајстери, који су били богослови, постајали би онда

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

дворски свештеници, а доцније би се успели до највиших свештеничких положаја. Хофмајстери правници били би постављени за дворске и кабинетске саветнике, па чак и за министре или би били именовани за велике административне чиновнике, са којим је положајем била скончана велика плата и удобан живот.

И ако је многи хофмајстер појео многи горак комад хлеба, ипак је он на крају крајева био обезбеђен за цео свој живот. Наравно овако добро су пролазили само честити младићи, који су били хофмајстери кнежевских причева, јер само су кнежеви могли по вољи делити богате службе и велике положаје. Али ни судбина племићских хофмајстера није била лоша. После испуњене хофмајстерске службе хофмајстери су добили знатну новчану награду и били су препоручени другом коме племићу. Хофмајстери би остали у томе својству до смрти своје, ако се још за младих дана не би посветили јавној служби или личној експлоатацији науке, коју су учили и довршили. У најгорем случају хофмајстери би добили право да отворе своју школу за свој рачун, а многи од њих толико су заштедели као хофмајстери, да су могли безбрижно живети до своје смрти. Разуме се, оваквих срећних хофмајстера био је врло мален број.

Хофмајстери, о којима смо до сада говорили, били су тако рећи аристократија хофмајстерскога сталежа. Њима на супрот стојао је у Немачкој неколико векова пролетеријат домаћих учитеља, чија нам судбина и данас још мами сузу из очију.

Као што смо напред поменули, домаће учитеље тражили су из прва само кнежеви и више племство, у току времена и ниже племство и обични грађани али најзад и занатлије, које су нешто на себе држали. И приватни учитељи, које су за врло мршаву награду узимале занатлије за своју децу, називали су се звучним именом „хофмајстери.“ Али каква врећа таква и закрпа. Најугледнији међу хофмајстерима ове врсте били су на испиту пропали ђаци, али међу њима било је и морално сасвим пропалих субјеката, који су били истерани са свију универзитета. Сем тога хофмајстери најнижег сталежа регрутовани су из учитеља мачевања и играња, који су знали неколико латинских речи, из авантуриста сваке врсте, из пропалих младих трговчиња, најурених лакеја и нижих чиновника и бог те пита из каквих све не протува, који су за љубав комадића хлеба, постајали оно, за шта нису имали ни воље а још мање спреме. И ови шарени елементи дискредитовали су и цео остали хофмајстерски сталеж и углед су му убили. Већ у 17. веку кућевни учитељ сматран је за неку врсту слуге, који је поред мршаве наставе радио и остале физичке послове по кући. Са опадањем хофмајстерског угледа онадала је наравно и плата.

Из дневника, који је у своје време водио тадашњи кандидат богословије а касније кантор Хелен (умро 1628. год. у Генхајну) може се видети, како је познатна и мршава била плата школованих хофмајстера у почетку 17. века. Код pastora М Рихтера у Герлицу Хелен је 1617. год. добио као награду храну и једну кошуљу. Тек 1621. год. добио је као учитељ код трговца Рауша у Еренфриденсдорфу прву новчану награду у 25. форината на годину, храну, платна за једну кошуљу, један пар зимских чарапа, један пар ципела, осам гроша приликом исповести и један талир за божић. Мршавија је била награда, коју је доцније добио Хелен 1624. год. код некога Ханга у Хермсдорфу. Тамо је имао пола форинте недељно, бесплатну храну, стан и још неке стварице. На своје последњем хофмајстерском месту код попа Овица у Дихтенбергу Хелен је имао годишње 15 форината, две кошуље,

божићни поклоп, који се састојао од три црне мараме, две мараме за врат и једног пара ланених чарана.

Средином претпрошлога века побољшала се плата приватних учитеља, али ипак није прелазила 80 талпра годишње. Положај пак ових младих школованих људи био је из дана у дан црњи и гори. На пољским имањима приватни учитељи вршили су службу више послуге, код трговаца су били помоћне писарице у контоару и госпођине слуге, за којима су при шетњи носили кишобран и хаљине.

И ако је по нешто карикирао ипак је изврсно представио положај немачких приватних учитеља средином претпрошлого века познати немачки књижевник и сатиричар Рабнер. Он износи писмо, којим се неки племић обраћа на једног њему познатог професора у Лајпцигу и моли га, да му препоручи кога од својих ђака за кућног учитеља. То писмо гласи:

„Врло поштовани господине професоре.

Моја су деца већ порасла, па је крајње време, да им узмем учитеља. До сада сам им држао школског учитеља, али он не може више да изађе с њима на крај. Пошто ми је познато, да ви уживате велики углед у Лајпцигу, и да је ваше предсвође пуно оних згурених креатура, које траже коладић хофмајстерског хлеба, то вас молим, да ми изаберете једног младића, који вам се за тај посао чини најподеснији. Вама ће бити добро познато да код мене ни људи ни марва никакве нужде не трпе. Фриц, мој најстарији син, то вам је препређен обешењак. Иначе је врло бистар дечко, само ја му не смем показати, да га волим, иначе би ми се на главу подео. Он још нема 14 година. Фердинанд је љубимац моје жене. Он је болешљив и врло је осетљив, па не подноси, што му је неправдо. Жена ми је већ 2 момка најурила, јер нису умели да поступају са Фердинандом. Најстаријој девојчици има сада 12 година. Она нек учи још неко време катихизис, а онда ћу да је удам, па нек њен муж ломе с њом врат, како он зна. Хофмајстер неће имати са њоме посла, то је посао мамзеле, коју нарочито због ње држим. Ево сада знате, шта ми треба. Ја ћу вам бити врло захвалан ако ми пошаљете каквог лепунастог младића. Ја од њега ништа више не захтевам, него да зна добро латински, да је писмен, да говори француски и талијански, да има лепе руке, да се разуме у математици, да је стихотворац, да зна јахати, играти и мачем владати и по могућности да је цртач. Историју треба да има у малом прсту, а особито добро да зна хералдику. Ако је већ путовао по свету, то ће га само препоручити. Једини услов, који мора испунити, то је да буде потпуно задовољан у мојој кући и да се обвезе, да ће бар 6 година остати код мене. У име награде добиће бесплатан стан, ручаће са коморским слугом и имаће годишње 50 форината. За Божићне празнике и приликом других свечаности неће добити ништа, јер ја сам непријатељ тих глупих обичаја. Када буде испунио 6 година код мене, онда у име бојје може поћи, куда му је воља, ја га нећу дуже задржавати. Ја држим да су моје понуде извршене, а ако баш жели да се усаврши у домаћој економији, он се у слободним часовима може дружити са настојником мојег имања. На сваки начин, да од тога неће имати штете, јер он не зна, шта ће му у животу требати и од чега ће живети“.

На ово писмо одговорно је професор племић и по сатиричару Рабнеру послао му је списак ових кандидата:

1.) А. А. провео је десет година по универзитетима, али науку још није довршио, јер је био те среће, да га терају са универзитета на универзитет. Ја држим да ће он за 6 година имати доста времена, да надокнади

оно, што је пропустио. Он је врло будна глава, а биће врло подесан
www.unilibas Фрица.

2.) М. Р., има му 27 година. говори латински и грчки, али немачки не зна ни речи. Он би био подесан за информатора у племићској кући. Годишњу награду тражи у 2100 сестераца, а то чини од прилике 70 талира.

3.) Р. П., кратак, здепаст млад човек. У струку хвата 2 и по аршина, а то има да захвали пиву, које троши немилце. Кад је к мени долазко, нисам могао разабрати, да ли зна штогод, али показао ми је врло лепе школске сведоџбе. Ја држим, да не би погрешили ако би се решили за Р. П. Он и ако не би постигао бог зна какав успех са децом, ипак би вам добро дошао, када имате гостију, јер у колико је он рђав грађанин у толико је добра пијаница, која се не стиди многога кавалера. Он је задовољан са 50 форината годишње.

4.) А. С., је миран, доброћудан младић. С њиме ћете моћи радити, што год ухтете, њему неће бити ништа криво. Ја сам га већ питао, колику тражи награду, а он се дубоко поклонно и рекао ми: „Колико ви одредите“.

5.) Ц. Ј., је врло слаткоречив, учтив човек. Накинђурен је као какав дугак, а и мисли исто тако. Он је провео 4 године на Лајпцишком универзитету, али је највише времена посветио „галантним“ студијама, како их он сам зове. Он се нуди, да своје питомце фризира, вели да зна водити мрље од мастила из одећа и рубља, а разуме се и у изрезивању фигура из хартије.

6.) Али ако ваша ексцеленција хоће да има човека, који разуме латински, француски, талијански, историју, играње, мачевање, јахање, а који има и лепо понашање, то вам препоручујем В. Н. Он вам све разуме, а узгред буди речено он је син моје сестре и долази к мени бар двапут недељно, да се уверим о његовом умном и душевном напредовању. Држим да ћете врло добро учинити ако њега узмете“....

И ако су сатирични наводи Рабеперови мало и претерани, ипак се може из њих разабрати како је жалосна била судбина тадашњих домаћих учитеља и како су они били унижени. То у осталом потврђују и многи други писци из оних времена.

Са Русом и Песталоцијем наступила је нова ера у настави. Њих двојица, а особито Русо, истакли су освештано начело, да се деца могу само у јавним школама образовати, а имаућнијима стоји од воље, ако хоће поред школе, да држе својој деци још и приватног учитеља. Тако и данас има приватних учитеља, који би се као и пре неколико векова могли назвати хофмајстери, само је њихов положај бољи и углед већи него пре сто година.

ЈАВНЕ ЗАХВАЛНОСТИ

Живојин Тодоровић и Алексије Џајевић, земљ. из Шљивовца у ср. гуж. окр. краг. поклонили су поскурничкој школи у истом срезу једно звоно у вредности 140 динара, а Рако Бурђевић, Лазар Бурђевић, Славко Бурђевић и Бурђе Вуловић из Поскураца и Младен Гавриловић и Рако Бурђевић из Шљивовца поклонили су потребну грађу за наирачу звонаре за исто звоно.

Г. Коста Миленовић, професор у пензији, изволео је поклонити књижици
www.unl.rs
написане основне школе 140 комада разних књига.

Г. Трајко Стевановић, председник општине доботопоничке предао је школи
горњо топоничкој сав школски прирез, колико је буџетом за ову годину предвиђено
за издржавање школе.

Г. Креман Ђукић, из Горње Љубовиће, уступио је својој општини кућу за
отварање школе у Горњој Љубовићи, и сем тога набавио је за школу сав потребан
намештај и школске потребе.

На овај начин могла је бити отворена школа у горњем месту на чему су Креману
захвални у првом реду Министарство просвете и црквених послова, а затим и ње-
гови сељани а нарочито деца, којима је дата могућност да се просвећују.

Г. д-р Милош Ђ. Поповић, трупини лекар VII. пешад. пука „Краља Петра I“,
поклонио је ученицима пољинске основне школе у срезу левачком округа моравског
10 комада „Здравац“.

Г. Божа Сиб. Обрадовић, пешад. потпоручник у Крушевцу, послао је школи
гор. ступашској у срезу жупском — двадесет комада разних одабраних књига, да се
раздаду одличним ученицима о год. испиту, што је и учињено.

Г. Лазар Н. Борђевић, бив. овд. механиџија, пре неколико дана одселио се
одавде у Крагујевац на стално живљење као механиџија. Приликом свог подаска по-
клонно је овдашњој школи 20 динара на име зидања нове школске зграде у Ђићевцу,
која ће се на пролеће, 1907 године почети.

Управе школске и овим путем изјављују своју топлу захвалност
дародавцима.

„Просветни Гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на ве-
ликој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 динара, за друге земље 15 динара
(франака). — Претплата се шаље Управи Државне Штампарије Краљевине Србије
у Београду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство просвете и црквених
послова у Београду). Они се, на захтев писана, враћају.

Одговорни уредник **ВЛАД. Т. СПАСОЈЕВИЋ**
Краљице Наталије ул. бр. 82.

ШТАМПА
ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА